

Politie en actief burgerschap: een veilig verbond?

Politie en actief burgerschap: een veilig verbond?

Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten

V. Lub
T. de Leeuw

Met dank aan A.S. Leerkes en R.J. Kleinhans

In opdracht van:
Programma Politie & Wetenschap

Omslagbeeld:
Hollandse Hoogte/John Peters

Ontwerp:
Mediaeval Tekst en Vorm & Martien Frijns

ISBN: 9789012403801
NUR: 600

Realisatie:
Sdu, Den Haag

© 2019 Politie & Wetenschap, Den Haag; Bureau voor Sociale Argumentatie, Rotterdam; Erasmus Universiteit, Rotterdam; Bureau voor Maatschappij, Veiligheid & Deviantie, Rotterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoud

1	Introductie	7
1.1	Politie en burgers: een nieuwe verhouding	7
1.2	Onderzoeksvraag en deelvragen	9
1.3	Theoretisch kader	10
1.4	Methodologische verantwoording	14
2	Onderzoeksresultaten politieel-civiele samenwerking	21
2.1	Resultaten Locatie ‘Veilig 1’	21
2.2	Resultaten Locatie ‘Veilig 2’	32
2.3	Resultaten Locatie ‘Niet-Veilig 1’	45
2.4	Resultaten Locatie ‘Niet-Veilig 2’	58
2.5	Overzicht kenmerken politieel-civiele samenwerking	69
3	Conclusies	71
3.1	Verschillen tussen locaties	71
3.2	Overeenkomsten tussen locaties	75
3.3	Aanbevelingen voor de politie	80
	Literatuur	85
	Over de auteurs	89

Introductie

1.1 Politie en burgers: een nieuwe verhouding

In de televisiedocumentaire *De moskeemannetjes* (NPO 2, 8 november 2016) is te zien hoe een wijkagent in Roosendaal een cursus opzet voor buurtpreventieteams. De wijkagent wijst op het belang van ‘goede afspraken’ tussen hem en de vrijwilligers over het delen van informatie, en benadrukt dat hij het woord ‘burgerwacht’ niet wil horen. Bewoners dienen criminaliteit te signaleren en te melden maar zelf vooral niet achter boeven aan te gaan, is zijn boodschap. De situatie in Roosendaal staat niet op zichzelf. Door heel Nederland worden steeds meer bewoners actief op het terrein van veiligheid. Vaak komen zij hierbij in aanraking met de institutie die van oudsher het monopolie had op dit terrein, de politie. Een verkenning van Van der Land e.a. (2014) toont een breed palet van burgerinzet op het gebied van toezicht op, opsporing in en zorg voor de openbare ruimte. Een onderzoek van Lub (2016) becijferde dat in de helft van de Nederlandse gemeenten bijna 700 patrouillerende buurtwachten actief zijn, naast de nog eens duizenden signalerende buurtapp-groepen. Naast met buurtpreventieteams en app-groepen heeft de politie bovendien te maken met talloze buurtplatforms, beheergroepen, winkeliersverenigingen met het Keurmerk Veilig Ondernemen en verwante vormen van burgerbestuur rond veiligheid, zoals het inmiddels breed verspreide concept van Buurt Bestuurt (zie onder meer Eysink-Smeets e.a., 2013).

De opkomst van dergelijke burgerinzet past in een trend waarbij de overheid en de politie steeds vaker een beroep doen op burgers als het gaat om veiligheid in wijken (‘De politie kan het niet meer alleen’). Daarnaast lijkt burgerinzet in het veiligheidsbeleid een kenmerk van de securisering van de samenleving (Schuilenburg, 2009). Immigratie, terrorismedreiging, jeugdoverlast, internationale inbrekersbendes, en de toenemende media-aandacht voor deze onderwerpen zorgen ervoor dat publieke sentimenten steeds vaker in het teken staan van veiligheid. Ondanks dat de criminaliteit in Nederland al jaren daalt (vgl. De Jong, 2018), stuwt de media-aandacht een gevoel van urgentie voor meer en meer criminaliteitsbestrijding. Veel burgers voelen zich hierdoor extra genoodzaakt

zich in te zetten voor veiligheid, zo lijkt het. Digitale innovaties zoals sociale media en smartphones hebben zelforganisatie in dit verband nog laagdrempeliger gemaakt.

Politie en actief burgerschap: een veilig verbond?

De nieuwe verhouding politie-burger die zich in het licht van deze ontwikkelingen begint af te tekenen, is voor criminologen en sociologen nog relatief onontgonnen terrein. De Strategische onderzoekagenda voor de Politie 2015-2019 (SOANP) stelt vast dat naar moderne vormen van burgerparticipatie in samenhang met lokale politiebetrokkenheid nog weinig empirisch onderzoek is gedaan. De nationale politie ziet de burger als een ‘onmisbare partner’ bij criminaliteitsbestrijding, zeker nu zij zelf kampt met bezuinigingen en reorganisaties. Maar hoe de politie om zou moeten gaan met burgers in relatie tot lokale veiligheid, en hoe actief burgerschap het meest optimaal kan worden begeleid, zijn nog blinde vlekken. Burgers zijn geen passieve spelers meer die zich voor hun veiligheidsvoorziening afhankelijk opstellen van de overheid. Zij hebben de vrijheid en kunde om zichzelf te organiseren. Zolang zij zich aan de wet houden en geen ‘burgerwacht’ worden, mogen zij dit ook doen op het terrein van criminaliteitsbestrijding. Maar is daarmee alles gezegd? Hoe gaat de politie om met al die signalerende, meldende en meepratende bewoners? Valt burgerinzet voor de politie veilig in te passen binnen het eigen takenpakket van toezicht en opsporing? En in hoeverre is de politie zich bewust van de risico's van actief burgerschap zoals een overkill aan meldingen, eigenrichting van burgers of valse verdachtmakingen, en ontwikkelt ze strategieën om deze te beheersen?

Dit onderzoek verkent de nieuwe relatie tussen politie en burgers maar verbreedt het gebruikelijke perspectief op wijken met bovengemiddelde veiligheidsproblemen dat in wijk-georiënteerd politieonderzoek vaak wordt gehanteerd. De internationale literatuur over *community policing* en *police-community partnerships* is traditioneel sterk geënt op kwetsbare wijken, en hoe allianties tussen burgers en politie daar functioneren (zie bijvoorbeeld Russell & Gascón, 2014; Carr, 2006; Skogan, 2006). Ook in Nederland richt onderzoek naar het ‘samenspel in de buurt’ zich doorgaans op de situatie in de meest kwetsbare wijken (Van Ewijk e.a., 2008). Maar een van de in het oog springende kenmerken van de recent toegenomen politieel-civiele samenwerking is dat ze zich

vooral sterk manifesteert in relatief veilige wijken (Lub, 2016). Ook de technologische ontwikkelingen op het gebied van digitale melding en sociale media hebben het landschap van coproductie van burgers in lokale veiligheid voor goed veranderd, maar zijn nog weinig meegenomen in politieonderzoek.

In dit onderzoek is het doel om via de vergelijking tussen veilige en niet-veilige wijken de kennis over moderne vormen van politieel-civiele samenwerking en communicatie verder te ontwikkelen. Mogelijk hebben beide typen omgevingen qua politie-inzet en communicatie veel van elkaar te leren, en wellicht vragen zij ook om een uiteenlopende inzet van de politie. Via observaties, interviews en analyse van digitaal app-verkeer zoomt het onderzoek in op de politieel-civiele samenwerking in die twee verschillende contexten. We hanteren in dit rapport overigens bewust de term ‘niet-veilige wijken’ in plaats van ‘onveilige wijken’. Het selectie criterium voor de onderzoekslocaties heeft vooral betrekking op objectieve geregistreerde criminaliteits- en overlastniveaus. De term ‘onveilig’ kan echter ook betrekking hebben op subjectieve beleving, en daarom prefereren we het adjectief ‘niet-veilig’.

1.2 Onderzoeksvraag en deelvragen

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn de verschillen en overeenkomsten in de samenwerking en communicatie tussen politie en actieve burgers in veilige en niet-veilige wijken, en wat zou de politieke positionering moeten zijn ten opzichte van actief burgerschap in deze verschillende contexten?

Uit de onderzoeksvraag vloeien de volgende deelvragen voort:

- Hoe vult de wijkpolitie haar rol wat betreft wijkveiligheid in per type locatie en vorm van actief burgerschap?
- Wat zijn in dit verband verwachtingen en afspraken over de samenwerking tussen actieve burgers en de politie (o.a. over de onderlinge communicatie en werkwijze)?
- In hoeverre bestaan er verschillen in de aard en mate van ondersteuning door de lokale wijkpolitie van actieve burgers inzake de veiligheid tussen veilige en niet-veilige wijken?

- In hoeverre is de wijkpolitie zich bewust van eigenschappen van verschillende typen wijken en eventuele risico's van burgerinzet, en hoe gaat zij hier in de praktijk mee om?
- In hoeverre bezorgt de georganiseerde actieve burger de politie 'extra werk'? Heeft de wijkagent de capaciteiten om hiermee om te gaan? En zijn hierin verschillen wat betreft type wijk?¹
- Hoe verhouden de formele sociale controle van de wijkpolitie en de informele sociale controle van burgers zich in deze twee typen wijken in verschillende typen gemeenten tot elkaar, en welke factoren beïnvloeden hun wisselwerking?
- Wat kunnen we op basis van deze interacties tussen actieve burgers en de lokale wijkpolitie zeggen over de sociale effecten (leefklimaat, invloed veiligheidsgevoel etc.) van samenwerking tussen politie en burgers in veilige en niet-veilige wijken? En in hoeverre noopt dit tot een verschillende positionering vanuit de politie?

1.3 Theoretisch kader

Politieel-civiele samenwerking in context

Een belangrijk theoretisch vertrekpunt van dit onderzoek is het onderscheid tussen veilige en niet-veilige wijken. Politieel-civiele samenwerking manifesteert zich niet alleen in wijken die kampen met bovengemiddelde criminaliteit. Ook – en vooral – in objectief veilige wijken, zoals de stedelijke Vinex-wijken en woonkernen op het platteland, is er sprake van toenemende samenwerking tussen burgers en politie, zoals in het geval van buurtpreventieteams en wijkagenten (zie Lub, 2016). Echter, de bevolkingssamenstelling, het criminaliteitsniveau, de sfeer in de buurt en het sociaal en politiek kapitaal van bewoners in veilige wijken en niet-veilige wijken maken het aannemelijk dat de dynamiek van die samenwerking verschilt. Niet-veilige wijken hebben vaker te maken met vormen van sociale en fysieke ordeloosheid die een negatieve invloed kun-

¹ Zie bijvoorbeeld de reactie van politievakbond ACP op het onderzoek *De burger op wacht* ('Oplettende burger bezorgt agent extra werk') nu.nl 11 april 2016) alsook de gemeente Schouwen-Duiveland die in samenwerking met de politie het aantal WhatsApp-groepen wil terugbrengen, omdat meldingen 'niet altijd zinvol' blijken te zijn (pzc.nl 23 februari 2016).

nen hebben op subjectieve onveiligheidsgevoelens van burgers in de publieke ruimte (zie Bruinsma & Bernasco, 2004; Skogan, 1990). Bij vormen van sociale en fysieke wanorde gaat het onder meer om intimidatie, bedreiging, geweld op straat, verpaupering en vuiloverlast. Met name in niet-veilige wijken komen verschillende vormen van wanorde vaak in combinatie met elkaar voor. Dit drukt mogelijk een stempel op hoe actief bewoners willen en kunnen worden, hoe zij communiceren met de politie en hoeveel vertrouwen zij hebben in de politie (vgl. Kang, 2015; Ren e.a., 2005). Ook persoonlijke risico's zoals represailles tegen toezichthoudende vrijwilligers of onvoldoende (gepercipieerde) politieke ondersteuning van burgers die zich zichtbaar inzetten, vormen hier enkele voorname pijnpunten (Lub, 2016; Lub e.a., 2009). Fledderus (2015) spreekt over organisatorische onzekerheid bij professionals om met kwetsbare burgers samen te werken. In veilige wijken is het niveau van ordeloosheid lager en zijn bewoners gemiddeld hoger opgeleid. De doorgaans soepeler communicatie tussen professionals en burgers die dit met zich meebrengt – een beter 'bestuurbare buurt' (Uitermark & Duyvendak, 2005) –, kan voor de politie een factor zijn om in veiliger wijken participatie meer te stimuleren en te faciliteren. In plattelandsgemeenten kan de grotere publieke familiariteit als smeermiddel dienen voor een constructievere en hechtere samenwerking tussen politie en burgers (vgl. Connell e.a., 2008).

Voorts zijn er aanwijzingen dat negatieve effecten van burgerparticipatie ten aanzien van wijkveiligheid anders uitpakken al naar gelang het type wijk (zie Lub, 2016; Lub & De Leeuw, 2015). Vooral in objectief veilige wijken brengt burgerparticipatie een risico op het profileren van deviante groepen met zich mee, bijvoorbeeld jongeren of 'buitenlanders'. Dit houdt mogelijk verband met een sterkere angst voor 'de ander' en een daaraan gekoppeld dreigingsgevoel. De grotere sociaaleconomische en culturele homogeniteit van veilige wijken in combinatie met een relatief lage ordeloosheid, fungeert ironisch genoeg soms als aanjager voor onveiligheidsgevoelens. Alles wat afwijkt van het 'keurige plaatje' kan als verdacht of potentieel bedreigend worden gezien. Communicatie via sociale media (buurtapps) heeft hier de inzet van burgers op het gebied van toezicht en opsporing laagdrempeliger en effectiever gemaakt. Maar tegelijkertijd heeft zij ook het risico op een overkill aan meldingen, valse verdachtmakingen en onterechte criminalisering vergroot, als een gevolg van het gemak waarmee meldingen kunnen worden gedaan en de ruimte voor eigen interpretaties van burgers hierin. Kortom, de effectiviteit en effecten van politieel-civiele samenwerking zullen naar verwachting verschillen al naar gelang het

type omgeving waarin die samenwerking plaatsheeft, hetgeen mogelijk ook een verschillende positionering vereist van de politie in de facilitering van het actieve burgerschap.

Wisselwerking formele en informele sociale controle

Wat de wisselwerking betreft tussen vormen van formele en informele sociale controle in wijken zijn verschillende relaties en manifestaties denkbaar. In sommige wijken zal de informele sociale controle door burgers als het ware complementair zijn aan de formele sociale controle vanuit de politie. De buurt lost zelf op wat ze op kan lossen, informeert de politie via meldingen en bij zwaardere of complexere zaken roept men de hulp in van de politie. In andere wijken zal de controledynamiek eerder concurrerend zijn en komt informele sociale controle van burgers meer in de plaats of mogelijk zelfs tegenover die van de politie te staan. In de Amerikaanse stadssociologische literatuur is er vaak op gewezen dat op plekken waar de formele sociale controle zwak is (veelal arme niet-veilige wijken), er vormen van zelforganisatie kunnen opkomen van burgers die minder goed samenwerken met formele instanties en soms zelfs neigen naar eigenrichting (zie bijvoorbeeld Kirk & Matsuda, 2011; Sampson & Bartusch, 1998). Het recente onderzoek in Nederland suggereert juist dat in veilige wijken waar de formele controle sterk is en burgers relatief meer vertrouwen hebben in de politie, de animo onder burgers voor veiligheidsinzet groter is dan in niet-veilige wijken waar minder vertrouwen is in buurtinstanties (Lub, 2016). In niet-veilige wijken hangt die burgerinzet vaak af van de mate waarin die door de lokale overheid geïnitieerd en gefaciliteerd wordt (De Leeuw, 2018, p. 72, 373). Bovendien krijgen bewoners in veilige wijken mogelijk meer speelruimte vanuit de overheid om zelf op te treden, waar in niet-veilige wijken eerder sprake is van gebrek aan sociale samenhang en terugtrekking uit het publieke domein door burgers. Formele en informele sociale controle hoeven dus geenszins te functioneren als communicerende vaten – ze kunnen elkaar versterken of tegenwerken – noch hoeft één bepaalde vorm van sociale controle ('complementair' of 'concurrerend') te corresponderen met één wijktype. Dit onderzoek beoogt het beeld van moderne vormen van actief burgerschap (dus met gebruik van digitale middelen) en hun relatie met de formele sociale controle door de politie te verscherpen, en de wetenschappelijke kennis hierover verder te ontwikkelen.

Sociale effecten van politieel-civiele samenwerking

Uiteindelijk willen we daarmee ook de vraag beantwoorden hoe en in hoeverre een samengaan van burgerinzet en politie-inzet het sociaal leefklimaat in de wijk beïnvloedt. Er is verhoudingsgewijs veel aandacht voor veronderstelde positieve effecten van deze politieel-civiele samenwerking op criminaliteits-niveaus (zie onder meer Akkermans & Vollaard, 2015), terwijl de (mogelijke negatieve) sociale effecten en normatieve aspecten meestal onderbelicht blijven en niet empirisch onderzocht worden. Als ‘ogen en oren’ van de buurt hebben actieve burgers meer kennis over problemen in de buurt maar krijgen zij mogelijk ook – meer dan de gemiddelde bewoner – te maken met dreigende situaties, waardoor zij zich juist onveiliger kunnen gaan voelen (zie Lub, 2013; Laycock & Tilley, 1995). In lijn met buitenlandse studies heeft Van Eijk (2013) bovendien laten zien dat participatie in een buurtwacht de veiligheidsbeleving zowel positief als negatief kan veranderen, waarbij vrees voor represailles, de aard van de contacten met medebewoners en politie, informatie over veiligheidsproblemen en ervaren doelmatigheid van de eigen participatie allemaal een rol kunnen spelen. Een grotere aandacht voor criminaliteitspreventie door politie én wijkvrijwilligers kan ook leiden tot nieuwe spanningen en wantrouwen, bijvoorbeeld doordat bewoners indirect worden aangespoord elkaar in de gaten te houden (zie Loopmans, 2006; Prior, 2005).

Daarnaast moet worden verkend hoe politieel-civiele samenwerking uitpakt voor verschillende bevolkingsgroepen. De ‘buurt’ is een bestuurskundige abstractie die een valse eenheid suggereert. In werkelijkheid valt zij uiteen in verschillende sociale categorieën, bevolkingsgroepen en leefstijlen. Bewoners die zich inzetten voor veiligheid vormen niet per definitie een representatieve afspiegeling van de wijk (zie onder meer Van der Land e.a., 2014; Eysink-Smeets e.a., 2013). Mogelijk zijn er ook deelpopulaties die minder enthousiast zijn over vrijwillige veiligheidsinzet van burgers in het kielzog van de politie. Vooral het perspectief van bewoners die een hogere kans hebben om verdacht te worden van een misdrijf en dus een hogere kans hebben om zelf ‘gemeld’ te worden – denk aan Nederlanders met een migratieachtergrond, buitenlandse seizoenarbeiders en jongeren –, is in dezen belangrijk. Uit de Verenigde Staten weten we bijvoorbeeld dat een grotere aandacht voor lokale veiligheidsissues kan leiden tot onrechtmatige sociale uitsluiting van bepaalde groepen (zie Bекkett & Herbert, 2010). Tot slot is het allesbehalve een wetmatigheid dat burgerinzet rondom veiligheid de verhouding met de politie verbetert. In nationaal en

internationaal verband is vaak vastgesteld dat bewonersparticipatie in het lokale veiligheidsbeleid het vertrouwen in de politie en andere professionals doet toenemen (zie o.a. Van Caem, 2008; Skogan, 2006; Zoomer, 2002). Maar er is ook onderzoek dat laat zien dat wanneer die samenwerking rommelig, verwarrend of onbevredigend uitpakt, dit juist kan leiden tot afname van vertrouwen en participatie – of zelfs tot het ontstaan van conflicten – en mogelijk ook tot een afnemend gevoel van veiligheid (Lub, 2016; Boutellier & Van Marissing, 2011).

De analyse van sociale effecten in dit onderzoek blijft indicatief. We hebben immers geen onderzoek gedaan onder de hele wijkpopulatie van de vier onderzoekslocaties. Maar door de lokale dynamiek tussen de politie en actief burgerschap in relatie tot wijkveiligheid etnografisch te onderzoeken en verschillende methoden op dit vlak te combineren (triangulatie), wordt wel degelijk ook een beeld verkregen van de sociale effecten van toenemende politieel-civiele samenwerking. Zo is tijdens de observaties bijvoorbeeld waargenomen in hoeverre deze actieve burgers contact hebben met niet-actieve burgers en zijn wijkagenten en andere lokale professionals hier ook naar gevraagd.

1.4 Methodologische verantwoording

Vergelijkend onderzoek via mixed methods

Dit onderzoek hanteert een combinatie van verschillende onderzoeksmethoden. Aan de hand van een etnografisch onderzoek zijn twee ‘veilige’ en twee ‘niet-veilige’ wijken onderzocht, verdeeld over drie gemeenten in twee provincies. Hierbij is ook geselecteerd naar het omgevingsverschil tussen stedelijk en niet-stedelijk door zowel grootstedelijke buurten, Vinex-wijken en plattelandsgebieden te onderzoeken. Het onderzoek en alle bijbehorende werkzaamheden zijn volledig uitgevoerd door de auteurs van dit rapport. Politie, gemeenten en actieve burgers verleenden vrijwel volledige medewerking inzake informatie, tijd, interviews en toegang tot overleggen en andere activiteiten op het gebied van wijkveiligheid. In de wijken is geparticipeerd in looprondes van de daar aanwezige buurtpreventieteams, en zijn diepte-interviews en informele gesprekken gevoerd met wijkagentexperts, wijkagenten, actieve bewoners en gemeenteambtenaren op het gebied van veiligheid en actief burgerschap. Daarnaast zijn uiteenlopende overlegbijeenkomsten bijgewoond van burgers en politie, bijvoorbeeld Buurt Bestuurt-bijeenkomsten, coördinatoren-overleggen

van buurtpreventie en integrale wijkoverleggen van onder andere ‘vitale coalities’ en ‘wijktafels’ van bewoners, politie en winkeliersverenigingen met het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Tot slot zijn we gedurende het onderzoek in elke locatie lid geworden van lokale WhatsApp-groepen van politie en buurtpreventie, om ook de digitale communicatie tussen politie en burgers te onderzoeken. De analyse van het digitale dataverkeer via de apps leverde extra inzichten op over de samenwerking tussen politie en actieve burgers.

Er zijn dus verschillende casussen van politieel-civiele samenwerking onderzocht. De casussen zijn echter niet bedoeld als vier losse gevalsstudies, maar als een middel om verschillende kenmerken, effecten en ontwikkelingen van dit actief burgerschap in veiligheid nader te kunnen analyseren. De gelaagdheid en diversiteit in typen stedelijke context (i.c. groot, middelgroot, klein), veiligheid (veilig/niet-veilig) en typen burgerschap (handelend/delibererend) zijn om deze reden bedoeld als een opmaat tot conclusies die de verschillende casussen overstijgen.

Onderzoekslocaties

De gemeenten en onderzoekslocaties zijn geselecteerd op basis van hun inhoudelijke relevantie voor het onderzoeksthema. Om praktische redenen hebben we ons vooral toegespitst op Zuidwest-Nederland. Zodoende konden we als onderzoekers langere tijd regelmatig aanwezig zijn voor observaties en interviews. Als selectiecriteria voor de locaties hanteerden we voorts dat er serieuze en diverse vormen van politieel-civiele samenwerking aanwezig moesten zijn, en dat er garanties waren voor medewerking aan het onderzoek van de betrokken agenten, burgers en gemeenteambtenaren.

Locatie ‘Veilig 1’ (V1) betreft een Vinex-wijk aan de rand van een van de grote steden. Ze beschikt over twee invloedrijke actieve burgerverbanden in de vorm van patrouillerende buurtpreventie – onder leiding van enkele ‘beheerders’ – en een winkeliersvereniging met het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Daarnaast zijn nog eens 1.400 bewoners aangesloten op de buurtapp Telegram, verdeeld naar tien verschillende buurten, waarmee criminaliteit en verdachte zaken worden gemeld. De vier wijkagenten zijn niet aangesloten op de algemene buurtapp maar zitten in een aparte app met de beheerders van buurtpreventie en zijn lid van de app-groep van de winkeliers. Locatie ‘Veilig 2’ (V2) is een

plattelandsgemeente in het zuidwesten van het land van circa 18.000 inwoners, gelegen langs een belangrijke landelijke verkeersader. De locatie beschikt over een zeer ontwikkeld en professioneel opererend buurtpreventie-apparaat met circa 50 aangesloten vrijwilligers die dagelijks patrouilleren in de vier verschillende dorpskernen van de gemeente. Daarnaast zijn circa 1.200 bewoners aangesloten op een van de vier WhatsApp-groepen (verdeeld naar de vier kernen). Wijkpolitie en actieve bewoners in Locatie V2 werken via het buurtpreventie-apparaat intensief samen. Ten slotte is er in deze locatie ook een Buurt Bestuurscomité in ontwikkeling.

Locatie 'Niet-Veilig 1' (NV1) is een achterstandswijk van circa 14.000 inwoners in een van de grote steden. De wijk kampt met bovengemiddeld veel problemen rondom veiligheid, met name inbraken, drugscriminaliteit en jeugdoverlast. De locatie kent vier buurten, waarvan er twee centraal staan in deze casus, omdat daar de ontwikkelingen inzake actief burgerschap het meest opvallend zijn. Hier wordt onder meer samengewerkt tussen wijkpolitie en bewoners via buurtpreventie, WhatsApp-groepen en het burgerplatform Buurt Bestuurt. Locatie 'Niet-Veilig 2' (NV2) is een voormalige arbeidersbuurt van circa 2000 inwoners in een middelgrote gemeente in het zuiden van het land. Er zijn in deze buurt drie digitale communicatiegroepen actief, elk met een beperkt aantal leden: een algemene WhatsApp-groep voor de buurt, een buurtpreventie-app en de landelijke Nextdoor-app waarvan enkele bewoners lid zijn. Deze actieve burgers komen maandelijks samen in lokale overlegstructuren over de veiligheid en leefbaarheid van hun buurt, zoals 'wijktafels', om te communiceren met wijkpolitie en niet-politiële professionals.

Tabel 1.1. geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de verschillende onderzoekslocaties.

Tabel 1.1: Kenmerken onderzoekslocaties veilige en niet-veilige wijken

	Veilig		Niet-veilig	
	Locatie 1	Locatie 2	Locatie 3	Locatie 4
<i>Kenmerken wijk</i>				
Wijktype	Vinex	Dorpskern(en)	Stadswijk	Stadswijk
Stedelijkheid	Hoog	Laag	Hoog	Hoog
Veiligheid	Hoog	Hoog	Laag	Laag
Situering	Periferie	Periferie	Centraal	Centraal
Sociale samenstelling	Homogeen	Homogeen	Heterogeen	Heterogeen
Sociaaleconomische status	Hoog	Hoog	Laag	Laag
Sociale cohesie	Laag	Hoog	Laag	Laag
Sociale betrokkenheid	Hoog	Hoog	Laag	Laag
<i>Kenmerken actief burgerschap</i>				
Type actief burgerschap	Handelend + Deliberatief	Handelend + Deliberatief	Handelend + Deliberatief	Handelend + Deliberatief
Organisatiegraad actieve burgers	Hoog	Hoog	Laag	Laag

Methoden van onderzoek

De kern van het onderzoek bestond in het observeren van de samenwerking tussen de politie en actieve burgerverbanden inzake wijkveiligheid. In elke gemeente volgden we hoe die samenwerking door de politie is georganiseerd, hoe de actieve burgergroepen zich verhouden tot de politie en wat voor sociale effecten hun interactie genereert. Dit deden we door mee te lopen met buurtwacht-patrouilles, bijeenkomsten van delibererende burgerverbanden bij te wonen en de sociale interactie en communicatie tussen de wijkpolitie en actieve burgers, met name via het app-verkeer, te analyseren. Tijdens het veldwerk hanteerden we onderstaand observatie/analysekader.

- Classificaties van (on)veiligheid door politie en burgers (bijvoorbeeld criminaliteit, overlast, afwijkend gedrag, personen).

- Wanneer en op welke wijze zoeken actieve burgers contact met politiemedewerkers, en andersom.
- Onderliggende motivaties of normatieve kaders van meldingen (*sentiment analysis*).
- Communicatie over verschillen in interpretaties van (on)veiligheid tussen de politie en actieve burgers (bijvoorbeeld over wat signalen voor criminaliteit, overlast en deviantie zijn).
- Instructie, begeleiding en nazorg vanuit de wijkpolitie richting actieve burgers.
- Bewustzijn en houding van politiemedewerkers inzake eigenschappen van verschillende typen wijken en eventuele risico's in relatie tot burgerinzet.
- Verbale en non-verbale communicatie tussen politie en actieve burgers (bijvoorbeeld risicomijdend/confronterend, voorzichtig/corrigerend, formeel/informeel).
- Indicaties van sociale effecten van de interactie tussen politie en actieve burgergroepen, zoals de invloed op veiligheidsgevoelens, de oplossing van veiligheidsproblemen, de onderlinge verhouding (constructief of conflictueus) en de invloed op niet-actieve wijkpopulaties.

Tijdens de observaties zijn 'go-alonginterviews' gevoerd met zowel politiemedewerkers als actieve bewoners om duidelijkheid te krijgen over hun interpretaties van situaties, gebeurtenissen en gedragingen (vgl. Kusenbach, 2003). Daarnaast zijn ook formele diepte-interviews afgenomen met behulp van een topiclijst. In elke gemeente is ter oriëntatie met een veiligheidsambtenaar gesproken over de totstandkoming en het faciliteren van actief burgerschap in de gemeente en de specifieke onderzoekslocatie daarbinnen. In de interviews met politiemedewerkers gingen we vooral dieper in op het belang dat zij hechten aan dit actief burgerschap in de wijk waarin zij werken, de wijze waarop ze dit ondersteunen en hoe ze het functioneren van deze actieve burgers beleven. We zoomden hierbij ook zo veel mogelijk in op hun beleving van concrete situaties met actieve burgers. De actieve bewoners zijn vooral geïnterviewd over hun motieven voor hun betrokkenheid, over hun acties en meldingen, over hun ervaringen met de politie en over hun beoordelingen van het functioneren van de politieel-civiele samenwerking. Deze interviews dienden als een verdieping van de observaties van burgerschapspraktijken in de vier wijken.

Het veldwerk nam in totaal circa zes maanden in beslag (drie maanden parallel per locatie), omvatte circa 250 uur aan observatie en interviews, en betrok

direct of indirect circa 150 personen bij het onderzoek. Door langere tijd onderzoek te doen op een locatie (*prolonged engagement*), waarborgden we dat de waargenomen praktijk niet alleen een momentopname is, maar dat we ook ontwikkelingen over een langere periode in het oog kregen. Alle observatie-data, gespreksverslagen en interviewtranscripten zijn geordend en geanalyseerd onder de centrale thema's van de onderzoeksopzet, waarbij we tevens ruimte hebben gelaten voor de codering van nieuwe thema's. WhatsApp-strings van de digitale communicatie tussen politie en burgers zijn met het oog hierop geëxporteerd naar tekstbestanden.

Vervolg van het rapport

Het rapport vervolgt met het empirische hoofdstuk: een presentatie van de concrete resultaten per onderzoekslocatie. De geselecteerde gemeenten en wijken in het onderzoek alsook de respondenten zijn in deze rapportage geanonimiseerd ter bescherming van individuen, justitiële kwesties of andere mogelijk lokaal gevoelige informatie. Achtereenvolgens worden de resultaten van de veilige locaties (§2.1 en §2.2) en de niet-veilige locaties (§2.3 en §2.4) besproken. Elke casusbeschrijving kent een overeenkomstige structuur. We starten steeds met een karakterisering van de casus om vervolgens de uitkomsten te bespreken van politieel-civiele samenwerking in het licht van de onderzoeksvragen. Ter illustratie putten we uitgebreid uit participerende observaties, interviews en app-verkeer. Dit deel is dus nog beperkt in abstractie, maar royaal in exemplificatie. Hoofdstuk 2 eindigt met een schematisch overzicht van de belangrijkste kenmerken van de onderzoekslocaties in combinatie met de gevonden kenmerken en effecten van politieel-civiele samenwerking per locatie (§2.5). In hoofdstuk 3 schakelen we een analyseniveau hoger door de belangrijkste verschillen (§3.1) en overeenkomsten (§3.2) tussen veilige en niet-veilige wijken te belichten. In dit hoofdstuk geven we ook enkele algemene aanbevelingen over politieel-civiele samenwerking (§3.3).

Onderzoeksresultaten politieel-civiele samenwerking

2.1 Resultaten Locatie ‘Veilig 1’

Verwachtingen, rolverdelingen en afspraken tussen politie en burgers

Karakterisering van de casus

Locatie V1 betreft een Vinex-wijk aan de rand van een van de grote steden. De wijk bestaat uit verschillende woon- en winkelcomplexen en laagbouw, grotendeels koopwoningen met op enkele plekken sociale huurwoningen. De wijkpopulatie bestaat uit circa 12.000 inwoners, in het algemeen autochtone middenklasse-gezinnen en hogere inkomensgroepen. Het winkelcentrum en de aangrenzende boulevard trekken veel bezoekers van buiten de wijk, en zijn populair onder (allochtone) jeugdgroepen uit de armere delen van de stad. Met het oog op de wijkveiligheid beschikt Locatie V1 over twee actieve en invloedrijke burgerverbanden in de vorm van patrouillerende buurtpreventie – onder leiding van enkele ‘beheerders’ – en een winkeliersvereniging met het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Daarnaast zijn nog eens 1400 bewoners aangesloten op de buurtapp Telegram (verdeeld naar tien verschillende buurten), waarmee criminaliteit en verdachte zaken worden gemeld. In Locatie V1 gaan meldingen onder andere over woninginbraak, drugshandel op specifieke plekken, winkeldiefstal, fietsendiefstal, autodiefstal- en heling en soms jeugdoverlast. Wijkpolitie en buurtpreventie communiceren op dit vlak relatief intensief. De wijkagenten – drie tot vier man sterk – zijn niet aangesloten op de algemene buurtapp maar zitten in een aparte app met de beheerders van de buurtpreventie en zijn lid van de app-groep van de winkeliers. Deze apps functioneren als een filter. Zij worden vooral gebruikt door de beheerders voor het doorzetten van meldingen van bewoners en winkeliers naar de politie over inbraken, verdachte personen (al dan niet met foto), verlaten voertuigen, jeugdoverlast of over de buitenruimte (bijvoorbeeld kapotte straatverlichting). Andersom kunnen deze app-groepen ook worden gebruikt door de politie om bepaalde delen van de wijk te activeren met betrekking tot het signaleren en melden van verdachte personen.

Motto wijkpolitie: zaaien om te oogsten

Locatie V1 heeft een zeer betrokken wijkagent die de functie vervult van wijkagentexpert. Hoewel deze (nieuwe) functie bij de politie formeel geen leidinggevende bevoegdheden met zich meebrengt, stuurt deze persoon in de praktijk twee andere dienstdoende wijkagenten aan en heeft hij veel lokale invloed. De wijkagentexpert van Locatie V1 is een sterk voorstander van *community policing*. Hij hecht veel waarde aan een goed en frequent contact met (actieve) bewoners, winkeliers en andere lokale betrokkenen. Zijn motto is: 'Je moet zaaien om te oogsten', een motto dat hij meenam van de probleemwijk waar hij eerder werkzaam was.

'Mijn visie is dat je heel dicht op de bewoners moet zitten. Ik vind dat je in netwerken moet investeren. Je moet eerst zaaien om later te kunnen oogsten. Neem bijvoorbeeld [wijk waar hij eerder werkzaam was]. Ik heb daar 19 jaar lang elke dag in geïnvesteerd. Elke dag had ik daar wel twee of drie contacten met bewoners. Er gebeurde daar van alles: drugsproblematiek, problemen met psychiatrische patiënten, bedreiging van en geweld tegen personeel van de inrichting of tussen patiënten onderling, noem maar op. En dat legt een druk op je als wijkagent. Dus het is heel belangrijk dat je mensen kent. Het personeel maar ook omwonenden en andere betrokkenen. Want zij hoeven jou in feite niks te vertellen. Ze hoeven dat helemaal niet. Dus je moet investeren in persoonlijk contact en persoonlijke relaties. Een vertrouwensband creëren.'

De wijkagentexpert maakt duidelijke afspraken met de beheerders van de buurtapp, patrouillerende buurtpreventie en winkeliers over de onderlinge communicatie en werkwijze, wijze van rapporteren van verdachte zaken/personen en criminaliteit. Hij verleent waar nodig informatie aan burgers, maar alleen nadat eerst een melding van burgers is ontvangen (bijvoorbeeld over verdachte personen). Ervaringen uit het recente verleden waarbij de rolverdeling tussen politie en burgers diffuus werd, dwong de politie om scherp in te zetten op dergelijke afspraken.

'Die samenwerking was eerst niet optimaal. We zaten met sommige dingen niet op een lijn. We hadden bijvoorbeeld vorig jaar een aantal keer meldingen op de WhatsApp dat er zou worden gedeald op een bepaalde plek. Vervolgens gingen er bewoners naar buiten toe om te gaan kijken of er daadwerkelijk gedeald werd. Terwijl er op dat moment vanuit de poli-

tie ook speciale teams bezig waren juist met dat dealen op die plek. Dan moet je niet hebben dat daar burgers tussendoor gaan zitten pielen. Dat ze bijvoorbeeld de politie aan gaan spreken van: “Hee, die gasten daar, die moet je hebben!” Daar is toen wat frictie over ontstaan.’

Uit de interviews en observaties blijkt dat actieve bewoners en winkeliers in Locatie V1 in het algemeen tevreden zijn met het optreden van en informatieverlening door de politie. Met name ook omdat zij dit optreden vaak contrasteren met het optreden van de vorige wijkagent die veel minder georiënteerd was op het betrekken van burgers bij veiligheid en criminaliteitsbestrijding.

‘We zijn echt heel blij met de politie. Wijkagent [...] doet dat heel goed. Vorig jaar was dat een heel ander verhaal. De wijkagent toen nam ons niet serieus, we kregen ook nauwelijks terugkoppeling. [Wijkagent] is gewoon veel meer pro-buurtpreventie, en dat merk je. Hij houdt met iedereen goed contact en denkt met ons mee.’ [beheerder buurtpreventie LV1]

De wijkpolitie in Locatie V1 is zich hierbij bewust van de demografische eigenschappen van de wijk (gegoede Vinex-wijk, kritische bewoners) en eventuele risico's van burgerinzet, zoals onterechte criminalisering, burgers die politie voor de voeten lopen, eigenrichting en inbreuk op privacy van verdachten, bijvoorbeeld door verspreiding van fotomateriaal van winkeldieven door winkeliers. Het veldwerk heeft in dit verband diverse concrete illustraties opgeleverd van de wijkpolitie om deze risico's tegen te gaan en activiteiten van burgers en winkeliers in goede banen te leiden. Tijdens een algemene ledenvergadering van de winkeliersvereniging, bijvoorbeeld, uitten sommige deelnemers hun zorgen over het meldingsenthousiasme van collega-winkeliers in de app-groepen.

Voorafgaande aan de vergadering praten we met de makelaar en eigenaressen van een koffiezaak over hun onderneming. Op een gegeven moment komen de WhatsApp-groepen ter sprake. Ze zijn er alle drie lid van. Een van de dames heeft hem wel ‘bijna altijd op mute’. ‘Gek’ wordt ze af en toe van al die meldingen. Haar collega valt haar bij; eigenlijk vindt ze het overdreven: ‘Ik heb ook jaren in een ander winkelcentrum een zaak gehad. Daar gebeurde veel meer dan hier wat betreft overlast of diefstal, maar daar werd veel minder gemeld door de winkeliers. Hier wordt elk dingetje meteen gemeld. Ik vind dat overdreven.’

De makelaar vindt het allemaal maar een ‘heksenjacht’. Hoewel hij wel begrijpt dat hij in een wat andere positie zit. Dieven kunnen op zijn kantoor immers geen huizen stelen. De andere dames plaatsen daarnaast ook morele kanttekeningen: ‘Alles wordt zomaar op de app gezet. Vermeende winkeldieven worden met foto en al erop gezet. Laatst werd er daardoor één tot bij zijn huis opgewacht door de politie. Dat kan toch niet zomaar?’

De wijkagentexpert ging echter uitgebreid in op de onduidelijkheden en zorgen die spelen bij winkeliers over het melden van verdachte handelingen of personen: dat altijd eerst de politie moet worden gealarmeerd, alvorens een melding wordt gemaakt via de app en dat foto’s van verdachte personen niet zomaar op sociale media mogen worden gedeeld, alleen binnen de app-groep. Het actieve kader van de burgers in Locatie V1 – buurtpreventieleden en trekkers van de winkeliersvereniging – zijn zich eveneens bewust van de eerdergenoemde risico’s rondom burgerinzet en veiligheid, en hun eigen grenzen als *crime fighters*. Om de controle te behouden, hebben de beheerders van buurtpreventie bijvoorbeeld ingesteld dat bewoners elkaar onderling niet meer kunnen toevoegen aan de app-groepen. Aanmelding gebeurt via een apart onlineformulier dat wordt gecontroleerd door de trekkers van buurtpreventie. Dit betekent echter niet dat het deksel altijd op de pan te houden is. In de wijk wonen twee politieagenten die als bewoner geregeld zelf ingrijpen bij verdachte situaties en graag actief willen worden binnen buurtpreventie. Wijkpolitie en buurtpreventie houden de boot echter af.

‘Onze wijkagentexpert heeft aangegeven gewoon heel tevreden te zijn met hoe wij het nu doen. En wij hebben aangegeven dat we tevreden zijn met hem. We hadden alleen weer te maken met een bewoner die bij ons actief wilde worden maar elders ook politieagent is. Net als eerder met [naam bewoner]. Maar nu een ander persoon. Hij wilde graag coördinator bij ons worden, maar zowel wij als beheerders als de politie zagen dat niet zitten. Dan gaan de politie- en burgerpet te veel door elkaar lopen.’

Volgens de beheerder was deze persoon ook nogal ‘fanatiek’ en vond hij dat hij zijn lidmaatschap bij de politie ook moest kunnen inzetten als actief burger binnen buurtpreventie. Hij kan bijvoorbeeld op basis van zijn bevoegdheid verdachten *staande* houden, waar gewone burgers anderen alleen aan mogen

houden. De beheerders voorzagen echter dat dit tot misverstanden zou kunnen leiden: ‘Voor veel vrijwilligers bij ons leidt het vaak al zo tot verwarring. Als je dan ook nog actieve burgers hebt die feitelijk politieman zijn die dan als buurt-preventielid verdachten gaan staande houden, willen andere vrijwilligers dat straks misschien ook.’

De wijkagentexpert heeft uiteindelijk met deze personen gesproken en hen ervan weten te overtuigen hun buurtpreventie-aspiraties te laten varen. Onderstaande melding op de politie-app over vuurwerkoverlast laat echter zien dat dit hen er niet van weerhoudt om bij bepaalde situaties toch zelf in te grijpen.

Fragment politie-app Locatie V1

Beheerder: ‘Erg groot vuurwerk in [...] al 10 minuten.
[18.28]
Omgeving [...]’

Vuurwerk is inmiddels voorbij, onduidelijk wie het was.

Ter info: ‘[naam bewoner/agent] heeft 3 jongens staande gehouden ivm vuurwerk en gegevens genoteerd.’

Wijkagent: ‘Heeft hij ook de politie gebeld?’

Beheerder: ‘Ik zal het nog even vragen.’

Wijkagent: ‘Hoe heeft hij dit gemeld op de beheerdersapp of de groepsapp graag een kopie.’

Beheerder: ‘Groepsapp. Hij heeft ook politie gebeld. Er hadden meer mensen gebeld volgens hem. [naam bewoner/agent]:
“Ter info drie jongens staande gehouden die er na het vuurwerk vandoor gingen daar heb ik de gegevens van.”’

Wijkagent: ‘Staande houden is een politietaak hij geeft hiermee een verkeerd voorbeeld aan burgers die dit niet mogen en niet weten dat hij een politieagent is. Straks denken meer burgers dat ze zo kunnen handelen. Dit totdat het een keer fout gaat. Niet verantwoord handelen.’

Beheerder: ‘Eens. Hadden jullie toch al een keer met hem besproken?’

Wijkagent: ‘Jazeker hij zou zo niet meer handelen en dit is niet de eerste keer dat hij dit weer doet.’

Beheerder: ‘Ok. Binnenkort nog maar een keer met hem over hebben.’

Wisselwerking formele en informele sociale controle

Illustraties van succesvolle samenwerking politie en burgers

In Locatie V1 is de wisselwerking tussen formele controle door de politie en informele sociale controle door (actieve) burgers redelijk in balans. Meestentijds is de informele sociale controle door burgers als het ware complementair aan de formele sociale controle door de politie. De buurt lost op wat ze zelf op kan lossen, informeert de politie via meldingen, en bij zwaardere of complexere zaken roept men sowieso de hulp in van de politie. De balans tussen formele en informele controle komt vooral doordat er in de wijk duidelijke afspraken zijn gemaakt inzake criminaliteitsbestrijding en het rapporteren van verdachte handelingen. Hoewel in het verleden de rolverdeling tussen politie en burger soms niet goed was afgebakend en van tijd en tot tijd al te enthousiaste burgers wat moesten worden ingesnoerd, is er in dit verband weinig verwarring meer over de taakverdeling tussen politie en burgers. De dienstdoende wijkagenten houden korte lijnen met actieve burgers en winkeliers, waardoor zaken niet uit de hand kunnen lopen of bepaalde verdachtmakingen een eigen leven kunnen gaan leiden. Anders gezegd: de complementaire formele-informele controle is voor een groot deel het resultaat van een effectieve burgerinzet en een adequate facilitering van dat actieve burgerschap door de lokale politie. Het veldwerk in Locatie V1 verschaft in dit verband diverse illustraties van een succesvolle aanpak van criminaliteit in de samenwerking tussen politie en burgers.

Fragment 1

‘We zijn nu drie jaar actief en hebben echt al heel veel successen gehad. Vooral de snelheid waarmee je zoveel mensen tegelijk kunt mobiliseren werkt ontzettend goed. Ik heb wel eens gehad dat ik buiten liep en we zelf een melding deden en je zag zo een voor een al die voordeuren opengaan! Langs de weg waar we nu lopen werden tientallen fietsen van het metrostation gejat. Bewoners zagen soms gewoon hun eigen fiets voorbijrijden. Via de app-meldingen is uiteindelijk in ieder geval een jongen aangehouden door de politie. Op de binnenplaats van zijn achtertuin stonden wel 20 gestolen fietsen, allemaal afkomstig van het metrostation.’

Fragment 2

‘Ook heeft het team na meldingen bendes van nepcollectanten opgerold. Dat waren dan jongeren die er zeer overtuigend uitzagen, met bedrijfskle-

ding en pasjes en al. Maar allemaal nep dus. Vorig jaar heeft een vrijwilliger van buurtpreventie iemand persoonlijk aangehouden. Omdat het jongeren waren (16, 17 jaar oud) ging dat nog wel. Dat was dus letterlijk een geval van bij de arm pakken en wachten tot de politie arriveerde (want dat mag als burger, je mag iemand aanhouden en “vasthouden” tot de politie kan ingrijpen). Het blijkt dat veel van de criminaliteit van de wijk terug te leiden is naar dit gedeelte van de wijk. Er zitten hier, zoals buurtpreventie het noemt, een aantal “tehuizen” voor moeilijk opvoedbare jongeren. Jongeren hier blijken vaak betrokken bij fietsendiefstal, heling en drugshandel.’

Fragment 3

De wijk heeft veel problemen (gehad) van autodiefstal. Ook hier heeft een buurtpreventielid een verhaal over: ‘Hier zo’n hofje diende als een complete opslagplaats voor gestolen auto’s. Die werden dan daarnaartoe gebracht, en van daaruit weer verder verplaatst. Bewoners hadden al meldingen gedaan van verdachte figuren, jongeren die daar dure auto’s stalden en ze later weer wegreiden. Op een gegeven moment was het zelfs zo erg dat hele teams kentekenplaten zaten los te schroeven en ze weer verwisselden voor andere kentekenplaten. Tja, dan wordt het wel heel duidelijk! Die bende is opgerold. Een bewoner dacht ’s nachts een persoon in een dure BMW te zien zitten, een auto die hij niet kende. Dus hij belde de politie. Die kwamen langs maar het bleek dat een jas over het stuur was gehangen, dus er zat niemand in. Nog terwijl de bewoner en de politie dit vaststelden, kwam er ineens een dure auto vol jonge gasten het hofje oprijden. Dat bleek die complete bende te zijn! Ze zijn allemaal ter plekke aangehouden.’

In die zin krijgen actieve bewoners in Locatie V1 redelijk veel speelruimte van de politie en de overheid, maar wel binnen bepaalde kaders waarbij richtlijnen en gedragscodes van toepassing zijn. Opvallend is wel dat deze richtlijnen en codes niet formeel worden afgedwongen of zijn vastgelegd via papieren overeenkomsten of formele overleggen, maar veeleer spontaan worden vormgegeven via verbaal en informeel contact tussen agenten en burgers, en soms de gemeente. De apps dienen als het smeermiddel in die spontane communicatie. De voorzitter van de winkeliersvereniging typeert dit contact als volgt:

‘Die communicatie gaat allemaal heel informeel. Geen vaste overleggen. Korte lijntjes zorgen er ook voor dat je dingen eerder kunt benoemen en

door kunt geven aan de politie. Zoals bekende figuren [overlastgevers]. Die app helpt daarbij. Het is echt iets van deze tijd. Je kunt daardoor heel snel schakelen. Het Kruidvat meldde onlangs dat ze een verdachte persoon hadden signaleerd. Nou, ze geven dat signalement door, winkeliers zien dat op de app, en warempel: de persoon in kwestie loopt ineens bij de Blokker naar binnen die dus al via de app op de hoogte was gebracht, met foto en al.'

Ruis op de lijn

Niettemin ontstaat er soms ruis op de lijn met de politie over het type bewonersmeldingen dat de beheerders van de buurtpreventie doorzetten in de app-groep met de politie. De beheerders geven ook meldingen door die geen directe urgentie hebben maar wel spelen bij bewoners op bepaalde plekken. Het gaat dan bijvoorbeeld om steeds terugkerende jeugdoverlast of een jongeman die al verschillende malen met een nepwapen is signaleerd. De wijkpolitie wil echter liever niet dat dit naar hen op de app wordt gezet (aangezien dit vaak bewoners zijn die steeds 'over hetzelfde zeuren'), en wil liever meldingen van urgente zaken die direct ingrijpen vereisen. Het preventieteam daarentegen is van mening dat daarvoor het 0900 nummer of 112 dient, en dat bij minder urgente maar wel prangende problemen de wijkpolitie kan worden ingeschakeld. Ten tijde van het onderzoek was deze kwestie een van de punten die men wilde gaan 'evalueren', aangezien buurtpreventie zich hierin enigszins door de politie in de steek gelaten voelde.

Gemeente op de achtergrond

Veiligheidsinzet door burgers is overigens niet alleen een zaak van de politie. De gemeente speelt op de achtergrond een belangrijke rol in de wisselwerking tussen formele en informele sociale controle in Locatie V1. Ze ondersteunt buurtpreventie via budget voor hesjes, stickers, zaklantaarns en activiteiten, maar wijst burgers er wel op om 'niet de held uit te hangen', zich te beperken tot signaleren en melden, en te allen tijde te communiceren met de wijkagent. Maar ook de gemeentelijke invloed is niet absoluut. Een geïnterviewde ambtenaar zegt hierover:

'We laten buurtpreventie niet zomaar rondrennen zonder dat relevante spelers zoals de politie de juiste informatie hebben. Maar wij bepalen

niet of mensen met het oog op de veiligheid in groepsverband door hun straten gaan lopen. Als zo'n groep zegt: "Fijn gemeente, dank voor jullie interesse, maar wij lopen hier rond op onze eigen manier", dan zij dat zo. Pas op het moment dat zo'n team een burgerwachtachtige uitstraling gaat krijgen, dan verhoudt zich dat tot de Wet particuliere beveiliging. Dan zijn er formelere instrumenten die we zouden kunnen inzetten.'

Er worden in dit verband soms 'pittige' discussies gevoerd tussen gemeente en burgers. In Locatie V1 wilde buurtpreventie bijvoorbeeld beschikken over portofoons, mede omdat sommige leden van de buurtpreventie die bijvoorbeeld zelf bij de brandweer of ambulancedienst werken hier al mee bekend zijn. De gemeente vond dat te ver gaan. Ambtenaar: 'Je moet niet willen dat mensen die dat al vanuit hun werk doen dat ook gaan toepassen als burger in hun wijk.' Toch zijn de portofoons er wel gekomen. Buurtpreventie maakte hierbij handig gebruik van het politieke klimaat in de gemeente, die 'pro-veiligheid' is, om op bestuurlijk niveau het ambtelijke standpunt te overrulen.

De beheerder vertelt dat vorig jaar na een melding van 'eieren gooiende kinderen' buurtpreventie even poolshoogte nam maar daardoor midden in een vechtpartij van wel 15 jongeren terecht kwam. In zo'n situatie biedt een portofoon uitkomst. Ze hebben hier wel veel moeite voor moeten doen. De gemeente was geen voorstander van het gebruik van een portofoon omdat het buurtpreventieteam anders te veel op een 'politie-eenheid' zou lijken, maar het team hield voet bij stuk. De beheerder: 'Uiteindelijk zijn we tot aan de wethouder onze zaak gaan bepleiten. Hij greep toen in en zei tegen [gemeentelijke afdeling]: "Doe niet zo moeilijk en geef die gasten gewoon hun portofoon." Toen was het zo geregeld.'

Beheersbaarheid actief burgerschap door politie

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd dat de informele sociale controle door de georganiseerde burgers in Locatie V1 de politie 'extra werk' oplevert. Dit lijkt mede het gevolg van een strakke organisatie van de kant van de politie (niet-actieve bewoners kunnen bijvoorbeeld niet via de app direct communiceren met de politie), een actief bewonerskader dat professioneel handelt en een wijkpopulatie die zich navenant opstelt. De actiefste bewoners raken bij bepaalde meldingen niet meteen in paniek en laat zich niet snel leiden

door onderbuikgevoelens. Wel is het de vraag of de wijkpolitie in Locatie V1 – met drie man sterk – voldoende is toegerust om al het ‘veiligheidsenthousiasme’ van de bewonerspopulatie in zijn geheel te kunnen overzien. Want zoals hiervoor duidelijk werd, nemen niet alle bewoners of winkeliers het even nauw met de regels voor melding, signalering of aanhouding. Hoe duidelijk de afspraken ook zijn, de neiging om zelf tot actie over te gaan bij verdachte situaties of om ongeoorloofd fotomateriaal door te sturen kan hierdoor nooit volledig door de politie worden gecontroleerd of beheerst.

Sociale effecten van politieel-civiele samenwerking

Reacties overige bewoners doorgaans positief

De participerende observaties en interviews suggereren dat de samenwerking tussen actieve burgers en politie in Locatie V1 in het algemeen een positieve invloed heeft op het sociale leefklimaat in de wijk. Bewoners reageren doorgaans positief op acties van buurtpreventie, bijvoorbeeld bij voorlichting over beveiliging van het huis. De sfeer tijdens wijkbijeenkomsten over veiligheid is prettig, constructief en *hands on*. Bewoners waarderen de extra betrokkenheid van politieagenten en actieve burgers doorgaans. In die zin zijn er in Locatie V1 weinig aanwijzingen dat interacties tussen actieve burgers en medebewoners of de extra aandacht voor criminaliteit en veiligheid tot (nieuwe) spanningen leiden, het ontstaan van conflicten of een afname van het gevoel van veiligheid. Er is in Locatie V1 geen sfeer van bewoners die ‘elkaar in de gaten houden’. Dat wil echter niet zeggen dat elke bewoner de veiligheidsinzet van andere bewoners evenveel waardeert, zoals onderstaand voorval tijdens een van de looprondes van buurtpreventie illustreert.

Teamlid [...] was een tijdje zoek. Het blijkt dat hij een bepaald deel van de wijk in zijn eentje controleerde. Bij een van de huizen had hij echter geen goede ervaring: ‘Ik was een slot aan het controleren bij een van de huizen, deed een mevrouw open. Niks aan de hand, ik aan die mevrouw uitleggen wat we doen en zo, en dat hun slot gemakkelijk open te breken is. Rustig flyertje overhandigd, komt ineens haar vent de deuropening in gestormd: “En wie denk jij wel dat je bent?! Ik heb net mijn slot vervangen, kostte 100 euro! Bemoei je met je eigen zaken, ik ga mijn sloten niet zomaar weer vervangen!”’

Ook zijn er aanwijzingen dat een deel van de wijkpopulatie zich juist onveiliger is gaan voelen door alle extra aandacht voor veiligheid (vgl. Van Eijk, 2013).

We wandelen langs de hockeyclub waar een dameswedstrijd bezig is. We praten nog wat met beheerder [...]. Elke zaterdagochtend controleert hij of er nieuwe aanmeldingen zijn voor de app-groepen. Dat gaat via de site. Daar moeten mensen een formuliertje invullen, en op deze manier houdt hij in de gaten wie er lid (willen) worden, en dat hier geen verkeerde types bij zitten. Een vereiste is ook dat je in de buurt moet wonen. Enige tijd geleden heeft hij een enquête gehouden onder de 1400 app-leden. Het bleek dat het merendeel zich veiliger was gaan voelen sinds ze lid waren van buurtpreventie. Maar toch 'zo'n 30 procent' was zich juist onveiliger gaan voelen als gevolg van alle meldingen rond criminaliteit en overlast, aldus [...].

Tot slot is er soms onduidelijkheid over de rol en bevoegdheid van actieve burgers bij andere bewoners, zoals onderstaande situatie uit een van de buurtpreventie-looprondes in Locatie V1 laat zien.

Op een gegeven moment zien we een politieauto de straat in rijden. Het is [wijkagentexpert] en een collega. De auto stopt voor ons, toevallig is de buurtpreventiegroep op dat moment ook compleet. [Wijkagentexpert] en collega stappen uit en we houden een praatje. Het contact tussen de agenten en vrijwilligers is goed, maar zakelijk, zeker niet amicaal. De teamleiders van buurtpreventie kennen de agenten, er worden handen geschud. Het blijkt dat de politie wat meldingen heeft gekregen van bewoners over onze controleactie vanavond, via het 0900-nummer. Het valt natuurlijk wel op als een groep van zes man in felgele kleding en portofoons een doodkalme Vinex-wijk uitkamt en opritten op loopt. Met name een bewoner was blijkbaar nogal verbolgen en vroeg de politie of wij eigenlijk wel bevoegd zijn om zomaar sloten van huizen te controleren. Daar gaan de wijkagent en collega dus even bij langs om een en ander toe te lichten. Een van de vrijwilligers moet lachen als hij het hoort: 'De vorige keer kwam er eentje achter ons aan!'

Maar dit zijn uitzonderingen op de regel. Zoals al eerder vastgesteld, is de strakke organisatie en betrokkenheid vanuit de politie en gemeente in combinatie met competent leiderschap binnen actieve burgerverbanden de belangrijkste oorzaak van de doorgaans positieve sfeer in de wijk. Het politieke en gemeentelijke veiligheidsbeleid krijgt daardoor weinig kans rommelig, verwarrend of onbevredigend uit te pakken, waardoor onderling vertrouwen en het vertrouwen in instanties, bewonersanimo voor veiligheidsinzet en het veiligheidsgevoel van bewoners zelf niet echt op het spel komen te staan. Daarnaast speelt ook mee dat er in de wijk verhoudingsgewijs niet heel veel ernstige dingen aan de hand zijn. De criminaliteit die er is, is minder zichtbaar dan in een gemiddelde achterstandswijk. Ook hierdoor is de kans op spanningen tussen actieve en niet-actieve bewoners mogelijk minder groot.

2.2 Resultaten Locatie ‘Veilig 2’

Verwachtingen, rolverdelingen en afspraken tussen politie en burgers

Karakterisering van de casus

Locatie V2 is een plattelandsgemeente in het zuidwesten van het land van circa 18.000 inwoners, gelegen langs een belangrijke landelijke verkeersader. De gemeente telt vier verschillende dorpskernen. De bevolking is voor een groot deel protestants, en het gemiddelde inkomen bovenmodaal. De locatie beschikt over een zeer ontwikkeld en professioneel opererend buurtpreventie-apparaat, met circa 50 aangesloten vrijwilligers die dagelijks patrouilleren in de vier verschillende kernen van de gemeente. Daarnaast zijn circa 1200 bewoners aangesloten op een van de vier WhatsApp-groepen (verdeeld naar de vier kernen). Patrouillerende vrijwilligers vallen onder een gemeentelijke aansprakelijkheidsverzekering en ontvangen een jaarlijks budget van de gemeente. De veiligheidsaspecten waar buurttoezicht zich in Locatie V2 op richt en de zaken die worden gerapporteerd, hebben vooral betrekking op woninginbraak, auto-inbraak, sporadische jeugdoverlast, nepcolporteurs en colporteurs zonder vergunning. Wijkpolitie en actieve bewoners werken via het buurtpreventie-apparaat ‘buurttoezicht’ intensief samen. Bijvoorbeeld via gezamenlijke acties zoals voertuigencontroles en bij lokale evenementen. Men communiceert met elkaar via de zogenoemde politieassistentie-app waar alleen wijkagenten en coördinatoren van buurtpreventie op zijn aangesloten. Net als in Locatie V1 werkt deze politieassistentie-app als een filter. De app wordt gebruikt door de beheerders voor het

doorzetten van bewonersmeldingen over inbraken en verdachte personen uit de bredere wijkapp-groepen van de overige bewoners naar de politie. Andersom wordt deze app gebruikt door de politie om bepaalde delen van de wijk in te lichten en zo nodig te activeren met betrekking tot het signaleren en melden van verdachte personen.

Ten tijde van het onderzoek werd door de gemeente in een van de vier dorps-kernen ook het inspraakinitiatief Buurt Bestuurt opgezet. Het doel van dit burgerplatform is om algemene actiepunten rond (verkeers)veiligheid en leefbaarheid te prioriteren en bewoners te stimuleren om zelf naar oplossingen te zoeken. Hoewel de politie op termijn een rol zou kunnen spelen in de ondersteuning naar burgers binnen Buurt Bestuurt, was hier ten tijde van het onderzoek nog geen sprake van. Enerzijds werd dit veroorzaakt doordat het platform zich in de opstartfase bevond en een eventuele bijdrage van professionals – zoals politie – nog niet kon worden gespecificeerd. Anderzijds hield de politie zich ook wat afzijdig van Buurt Bestuurt, wellicht omdat ze niet direct iets kon met het overlegkarakter van het platform. Bij de startbijeenkomst was politie nog wel aanwezig, bij de tweede bijeenkomst al niet meer, hoewel ze hiervoor door de gemeente wel was uitgenodigd.

Motto wijkpolitie: better safe than sorry

De Locatie V2 heeft een zeer betrokken wijkagent die nauw samenwerkt met buurtpreventie. Hoewel hij geen wijkagentexpert is, geniet hij gezag onder andere agenten en medewerkers van de gemeente en oefent hij veel invloed uit als het gaat om de invulling van het lokale veiligheidsbeleid, lokale acties en samenwerking met buurtpreventie. Hij waardeert een goed en frequent contact met actieve bewoners, en stimuleert zowel vrijwilligers van buurtpreventie als algemene app-volgers verdachte situaties zo veel mogelijk te rapporteren. Zo nodig op basis van ‘onderbuikgevoelens’. Zijn motto is: melden!

‘Ik zeg altijd maar zo: op het moment dat je een onderbuikgevoel hebt: melden! Gewoon melden. En als het vals alarm blijkt te zijn, ga ik het wel weer terugdraaien. Want als bewoners het niet zouden melden terwijl ze wel dat onderbuikgevoel hebben, dan is het een gemiste kans. Gezond wantrouwen noem ik dat. Liever tien keer te veel melden, als een keer te weinig.’

Het ‘terugdraaien’ heeft bijvoorbeeld betrekking op meldingen van bewoners over ‘buitenlanders’ in de wijk. De wijkagent weet dan dat het meestal gaat om werknemers van de plaatselijke scheepswerven die – wanneer ze ’s avonds vrij zijn – als een soort toeristen de voortuintjes fotograferen. Meestal zijn dit Poolse en Litouwse arbeiders. De wijkagent gaat niettemin altijd op dit soort meldingen af:

‘Dan rijden we er gewoon op af. Want we willen weten wie dat zijn. Dan worden namen genoteerd, pasjes worden gecontroleerd, en we kijken of ze een geloofwaardig verhaal hebben. Dat gaat dan met handgebaren. Zo maken ze ons duidelijk aan welke boot ze werken bijvoorbeeld.’

Pogingen tot ‘insnoering’ actieve burgers

De wijkagent maakt niettemin duidelijke afspraken met de beheerders van de buurtapp en patrouillerende vrijwilligers over de onderlinge communicatie en werkwijze, en de wijze van rapporteren van verdachte zaken en personen. Bijvoorbeeld dat vrijwilligers niet op eigen houtje moeten handelen en altijd eerst de politie moeten waarschuwen. Hij geeft waar nodig informatie aan burgers, en controleert waar nodig hun acties. Hierin trekt hij op met de gemeente, het orgaan waar buurtpreventie in Locatie V2 bestuurlijk onder valt. De politie en de gemeente proberen hierbij soms de activiteiten van buurtpreventie enigszins in te snoeren. Vrijwilligers in Locatie V2 zijn uitermate gedreven en bedreven, en hun organisatie is dermate professioneel opgetuigd dat zij vaak over betere en eerdere informatie beschikken dan de politie zelf, onder meer via een geavanceerd en gedetailleerd digitaal meld- en rapportagesysteem. Dit leidt er soms toe dat vrijwilligers – in de ogen van politie of gemeente – ‘buiten hun bevoegdheid’ treden of initiatieven ontplooien die de gemeente en politie te ver gaan. Dit heeft overigens niet zozeer betrekking op ‘boeven vangen’ of eigenrichting maar veeleer op het niet volgen van de juist procedures of het streven naar uitbreiding van het eigen takenpakket. Bijvoorbeeld een vrijwilliger die informatie inwint bij een pleeggezin over de vermissing van een van hun kinderen nog voor de politie op de zaak zit, of de wens van buurtpreventie om promotie- en voorlichtingsacties te gaan organiseren. Onderstaande fragmenten uit een van de bijgewoonde overleggen tussen politie, gemeente en buurttoezicht illustreren deze ‘insnoering’ vanuit de politie en gemeente.

Fragment 1

Bij het bespreken van de inbraakcijfers ontstaat een discussie over het effect en het bereik van buurttoezicht. De planner van buurttoezicht deelt mee dat de veiligheid zich gunstig ontwikkelt. Dit ziet hij als aanleiding om juist meer buurttoezicht-initiatieven te ontwikkelen: 'Ik denk dat we de ondergrens aan het bereiken zijn qua inbraken. Het kan bijna niet lager voor een gebied als dit. Dus we moeten meer richting preventieacties. Bijvoorbeeld via meldkaartjes en voorlichting bij seniorencomplexen. Of presentaties op basisscholen.' Hierop ontstaat een discussie over de afbakening van taken en de rol van buurttoezicht. De wijkagent ziet het niet bepaald zitten dat vrijwilligers voorlichting gaan geven op deze manier: 'Ik snap jullie overwegingen. Ik snap jullie ijver. Maar is dit nog de rol van buurttoezicht? Ga je niet je hand overspelen?' Maar een conclusie trekt hij niet. Hij blijft herhalen dat hij het simpelweg als vraag naar de vrijwilligers wil neerleggen, maar feitelijk laat hij hiermee blijken dat hij het eigenlijk niet wil. Ook de beleidsmedewerker openbare orde en veiligheid van de gemeente is deze mening toegedaan: 'Ik vind dit te ver gaan. Het is heel leuk, maar als ik het zo hoor, dan gaat dit te ver wat mij betreft. Seniorenveiligheid is een zaak van de politie en de gemeente.'

Fragment 2

Tijdens de vergadering wordt de vermissingszaak besproken van een 16-jarige jongen uit een pleeggezin. De moeder van het pleeggezin meldde de vermissing in eerste instantie bij buurttoezicht via de app. Uit de rapportage van buurttoezicht zelf blijkt dat nadat de melding was doorgezet naar de politie, 'een lid van buurttoezicht' tijdens een loopronde persoonlijk informatie heeft ingewonnen bij het pleeggezin. Vanachter zijn leesbril leest de wijkagent dit woordelijk voor uit het verslag en voegt hieraan toe dat dit 'absoluut niet kan'. De buurttoezichtplanner bekent dat hij dit is geweest. Hierop wendt de wijkagent zich over de tafel direct tot hem voor een reprimande en spreekt hem stevig toe: 'Dit kan dus echt niet. Dit is een politietaak. Als je het nou had gehoord als burger en je woont daar toevallig naast is het een ander verhaal. Maar je hebt op dat moment een hesje aan.'

Meldingen tussen wal en schip

Uit de interviews en observaties blijkt dat actieve bewoners in het algemeen tevreden zijn met het optreden van en de informatievoorziening door de politie. Net als in Locatie V1 contrasteren zij dit met het optreden van de vorige wijkagent die minder georiënteerd was op interactie met en informatievoorziening naar burgers inzake veiligheid en criminaliteitsbestrijding. Een aandachtspunt is wel dat de politie vooral gericht is op meldingen met urgentie. Meldingen die wat betreft urgentie ‘tussen wal en schip vallen’ en door buurtpreventie worden gesignaleerd en doorgegeven – bijvoorbeeld vermoedens van huiselijk geweld, steeds terugkerende jeugdoverlast op bepaalde plekken –, worden in de ogen van buurtpreventie minder adequaat door de politie opgepakt. De politie lijkt minder ontvankelijk voor dit soort diffuse informatie vanuit buurtpreventie, een verschijnsel dat ook in Locatie V1 te zien was. Het zijn meldingen die – zoals een vrijwilliger het uitdrukte – ‘te groot zijn voor het servet maar te klein voor het tafellaken’ en daarom minder prioriteit lijken te hebben voor de politie. Een coördinator van buurttoezicht in LV2 licht deze dynamiek toe aan de hand van twee voorbeelden:

Fragment 1

‘We hebben als buurttoezicht weleens een melding van huiselijk geweld doorgekregen. Bewoners hadden dat bij ons gemeld omdat we toch iets laagdrempeliger zijn dan de politie. Dat zijn eigenlijk dingen waar wij [als buurtpreventie] niets mee kunnen en ook niets mee doen, want dan kom je in de huiselijke sfeer, in de privésfeer. En we hebben met elkaar afgesproken dat we dat niet willen, daar zijn we niet voor. Dat zetten wij dan door naar de wijkagent. Maar in hoeverre daar iets mee wordt gedaan blijft vaak ongewis.’

Fragment 2

‘Een tijdje hadden we last van een vervelende jeugdgroep. Die spraken we ook steeds aan. We probeerden het eerst vriendelijk en een beetje een geintje met ze trappen. Maar dat werd steeds intimiderender, tot het punt dat buurttoezichthouders werden bedreigd. Dat was ook zo’n moment waar we even steun nodig hadden van de politie, dat ze daar, in elk geval op termijn, toch iets mee gaan doen. En dat is weer zoiets waar je niet het 0900-nummer voor hoeft te bellen maar het is wel iets wat we dan willen bespreken en waarvoor we een stukje achtervang verwachten.’

Actieve burgers willen – met andere woorden – dat de politie een langeretermijnstrategie ontwikkelt op dergelijke zaken. Dit is overigens ook iets wat onderzoekers als Skogan (2006) in de jaren 2000 vaststelden in de Verenigde Staten: *community policing* behelst niet enkel informatie uitwisselen met de gemeenschap en reageren op hun meldingen. Het vereist ook een visie op langeretermijndoelen die noodzakelijk zijn om de leefbaarheid en veiligheid in de wijk op peil te houden – al dan niet in samenwerking met burgers. Dit heeft voor de politie echter meestal minder prioriteit aangezien ze van nature gericht is op het reageren op urgente meldingen.

Besef van risico's en 'extra werk'

De wijkpolitie in Locatie V2 is zich bewust van de eigenschappen van de gemeente: een relatief hechte plattelandsgemeente en veel kerkelijke bewoners. Maar in vergelijking met de wijkpolitie in Locatie V1 heeft ze minder oog voor eventuele risico's van burgerinzet in een dergelijke context, zoals onterechte criminalisering door bijvoorbeeld etnische profilering van bewoners die alles melden wat afwijkt van de keurige status quo. De politie grijpt eigenlijk alleen in wanneer burgers de politie voor de voeten lopen – zoals bij de eerdergenoemde vermissingszaak – of wanneer burgers te veel eigen activiteiten dreigen te ontplooien, zoals bij de wens om preventievoorlichting te geven in seniorenflats. Buurtpreventie zelf in Locatie V2 is zich redelijk bewust van risico's rondom burgerinzet en veiligheid, en dus ook van haar eigen grenzen als *crime fighter*. Cowboypraktijken – dat wil zeggen: vrijwilligers die het niet zo nauw nemen met meldingsregels of zelf achter verdachten aangaan – zijn enkele jaren geleden de kop ingedrukt. Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd dat de georganiseerde actieve burgers in Locatie V2 door een overvloed aan meldingen de politie 'extra werk' opleveren. Dit ondanks de aansporing van de wijkagent naar bewoners om zo veel mogelijk te melden. Enerzijds lijkt dit het gevolg van het feit dat het qua criminaliteit in Locatie V2 dermate rustig is dat het aantal meldingen hoe dan ook beperkt blijft. Anderzijds is het mede het gevolg van een strakke organisatie van de kant van de politie. Niet-actieve bewoners kunnen bijvoorbeeld niet direct via de app communiceren met de politie.

Actieve burgers verschaffen wijkagent nieuwe legitimiteit

Dat de wijkpolitie in Locatie V2 niet klaagt over 'extra werk' als gevolg van actieve bewoners en zelfs onbegrensd melden propageert, heeft daarnaast mogelijk

nog een andere verklaring. De animo voor veiligheidsinzet onder (actieve) burgers in veilige wijktypen lijkt de wijkagent ook nieuwe legitimiteit te verschaffen. De positie van de wijkagent is in eerdere tijdsperioden niet altijd onomstreden geweest en aan zijn relevantie is vanuit maatschappelijk oogpunt vaak getwijfeld. Denk aan het stereotype van de ‘softe’ wijkagent als opbouwwerker die tekortschiet voor echte criminaliteitsbestrijding. Nu burgers zich volop inzetten voor veiligheid en dit ‘via’ de wijkagent gestalte geven, geeft het zijn taak weer relevantie en inhoud, en verschaft zijn functie hem nieuw elan.

Tot nog maar een paar jaar geleden was er helemaal geen buurtpreventie. De [naam wijkagent] heeft echter geen extra uren gekregen om hier zo mee bezig te zijn. Volgens [naam wijkagent] hoort dit gewoon bij zijn taak. Hij hoeft ook geen uren te schrijven bijvoorbeeld, hij verantwoordt wel zijn taken maar hij hoeft zijn uren niet te specificeren. We confronteren [wijkagent] met de zorg van de Politievakbond dat de politie niet genoeg capaciteit zou hebben om al die meldingen van actieve burgers in goede banen te leiden. Wijkagent: ‘Ik denk dat dat deels een reële zorg is. Als je kijkt naar de wens van buurttoezicht dat wij vaker met hen de straat op zouden gaan, en ook vaker contact hebben... tja, dan kunnen we daar niet altijd aan voldoen. We hebben nu vooral contact als dat nodig is. Maar je kunt ook veel doen door gewoon even vijf minuten een praatje pot te houden. [Naam vrijwilliger] kwam hier vanmiddag gewoon even langs: vijf minuten praatje pot, aju. [Naam andere vrijwilliger] hetzelfde: kwam even vijf minuten langs voor een praatje. Het hoort bij de wijkagent.’

Wisselwerking formele en informele sociale controle

Politie en burgerlijk toezicht complementair

In Locatie V2 gaat de formele controle door de politie en de informele sociale controle door (actieve) burgers bijna gelijk op. Dit wordt veroorzaakt door het kleine schaalniveau waarop veiligheidskwesties spelen in een gemeente als Locatie V2 en de hechte samenwerking tussen politie en actieve burgers (zie eerder). In de meeste gevallen is de informele sociale controle door burgers – bijvoorbeeld rond signaleren en melden van verdachte zaken – complementair aan de formele sociale controle door de politie. Door de gedrevenheid en professionele organisatie van het lokale buurttoezicht gebeurt het soms echter dat

vrijwilligers wat op de troepen vooruitlopen. Maar dit wordt vooral veroorzaakt door enthousiasme en betreft vooral informatiewinning, en heeft minder te maken met eigenrichting of de neiging tot ‘boeven vangen’. Bij zwaardere of complexere zaken roept men sowieso de hulp in van de politie. De formeel afgesproken volgorde – eerst politie, dan burgers – wordt echter niet altijd strikt nageleefd (zie het eerdere voorbeeld van de vermissingszaak). In Locatie V2 is het enthousiasme van vrijwilligers ook duidelijk zichtbaar in het app-verkeer. Regelmatig wordt bij meldingen in de politieassistentie-app door de app-beheerders gevraagd of de hulp en inzet van vrijwilligers of bewoners nodig is.

Fragment politieassistentie-app Locatie V2

Wijkagent: ‘Nu inbraak [adres]!!!!

(22.29 uur) 2 donkere mannen. Ook bij burens

Noteer kentekens en bel 112’

Beheerder: ‘Bedankt voor de info

Kan ik iets betekenen?’

Wijkagent: ‘Meerdere voertuigen van ons in de wijk. Daders reeds vertrokken. Waarschijnlijk met voertuig. Heeft de getuige horen starten’

Beheerder: ‘Wil je dat er een groep geactiveerd wordt en welke informatie heb je?

Als jullie met meerdere eenheden aanwezig zijn zal onrust niet meewerken’

Wijkagent: ‘Veel politie in burger. Geen duiding waar ze zijn gebleven.’

Beheerder: ‘Dan zullen we geen bericht uitzetten, i.v.m. tijdstip en te weinig info.

Tenzij jullie werkelijk denken dat dit wel degelijk nut heeft, dan hoor ik het graag’

Wijkagent: ‘Voor nu even niet. Moesten allen uit [hoofdstandplaats politie] komen. Vandaar bericht’

Beheerder: ‘Uitstekend’

De balans tussen formele en informele controle in Locatie V2 hangt ook samen met het feit dat er in het gebied duidelijke afspraken zijn gemaakt inzake criminaliteitsbestrijding en het rapporteren van verdachte handelingen. In het bovenstaande fragment bijvoorbeeld laat de beheerder van buurtpreventie het afhangen van de politie of er een app-groep in de wijk geactiveerd moet worden.

Grenzen soms diffuus

De dienstdoende wijkagent en betrokken gemeenteambtenaren in Locatie V2 houden korte lijnen met signalerende en meldende burgers – en spreken ze zo nodig stevig aan, wanneer ze toch te veel eigen initiatief dreigen te ontplooien. Hoewel er dus soms verwarring is over de taakverdeling tussen de politie en burgers (zie eerder), bestaat er hierdoor minder risico dat zaken uit de hand lopen of dat bepaalde verdachtmakingen een eigen leven gaan leiden. De grenzen van hoe ver burgers nu precies mogen gaan zijn ook in een relatief veilig gebied als Locatie V2 dus een blijvend aandachtspunt, zoals het volgende interviewfragment met een van de beleidsmedewerkers openbare orde en veiligheid illustreert:

‘Als ik de rapportages [van buurttoezicht] teruglees, dan zie ik vaak de melding van “buitenlandse mensen”, dat vinden ze al snel verdacht. Terwijl er verder vaak geen verdachte omstandigheden zijn. Vaak zien zij zelf dan wel verdachte omstandigheden. Maar ja, je kunt alles wel tot verdachte omstandigheid maken. We hadden een [allochtoon] gezin dat in een flat woont en dat volgens een van de buurttoezichthouders al anderhalf jaar geen belasting betaalde. Die ging rondbazuinen van: “Deze persoon woont in de gemeenschap maar betaalt geen belasting.” Toen heb ik wel gezegd: “Jongens, dat soort kul daar moeten jullie echt van wegblijven, dat gaat mij te ver. Dat is niet waar jullie voor zijn.” Dat heb ik letterlijk ook zo tegen hen gezegd. Er ontstaat bij sommige vrijwilligers toch een houding van: ik loop in het systeem mee, dus ik eigen me wat extra bevoegdheden toe.’

Vrijwilligers van buurttoezicht in Locatie V2 krijgen dus veel speelruimte van de politie (‘Alles melden!’) maar het is vooral de lokale overheid die ze binnen bepaalde kaders probeert te houden via impliciete richtlijnen en gedragscodes. Richtlijnen worden ook steeds meer formeel vastgelegd via schriftelijke overeenkomsten en bevestigd tijdens formele overleggen en worden bovendien

geregeld verbaal bevestigd door agenten en burgers. Dan gaat het vooral over procedures bij het melden. Met andere woorden: de complementaire formele-informele controle is voor een groot deel het resultaat van een effectieve burgerinzet en een adequate facilitering en organisatie van dat actieve burgerschap door de lokale politie en de gemeente, maar is in de praktijk niet altijd even duidelijk en formeel af te bakenen, zoals bij verdachtmakingen rond ‘buitenlanders’ en de speelruimte die bepaalde vrijwilligers zich toe-eigenen.

Gemengde gevoelens vanuit gemeente: informele sociale controle doorgeslagen?

Vergeleken met Locatie V1, verschaft het veldwerk in Locatie V2 minder concrete illustraties van een succesvolle aanpak van criminaliteit in de samenwerking tussen burgers en politie. Wel zijn – we zagen het al – inbraakcijfers in Locatie V2 de laatste jaren exponentieel gedaald; de cijfers zijn nu zo laag, dat er zelfs gesproken wordt van een ‘ondergrens die is bereikt’. Dit maakt ook dat de gemeente – anders dan de politie – soms gemengde gevoelens heeft over de aanhoudende fanatieke inzet van vrijwilligers voor veiligheid. Zoals blijkt uit onderstaand fragment uit een interview met de beleidsmedewerkers openbare orde en veiligheid in Locatie V2.

Beleidsmedewerker 1 omschrijft het gebied als ‘rustig’. Volgens hem is dit deels altijd al zo geweest maar is er vooral de laatste tijd een beeld ontstaan dat buurttoezicht hieraan bijdraagt (hij is duidelijk sceptisch hierover). Het hele buurttoezicht zou van beleidsmedewerker 1 wel een ‘onsje minder’ mogen. Maar tegelijk werpt het ook zijn vruchten af. Op bepaalde momenten in het jaar zie je een toename van inbraken: zomervakantie, start wintersport etc. Daarnaast concentreert inbraak zich vaak rond de buurtjes bij de op- en afritten van de snelweg, plekken om snel iets te halen voor inbrekers. De vier wijken van Locatie V2 zijn vrij hechte gemeenschappen. Ook zijn het assertieve bewoners, die hun weg naar het gemeentehuis wel weten te vinden als er wat is. Volgens beleidsmedewerker 2 is het buurttoezicht een van de best georganiseerde en professionele die ze kent. Men kan meldingen doen via de website en de gemeente krijgt zelfs ‘rapportages’ terug van de teams. Er wordt structureel gelopen via roosters, in principe dagelijks door koppels gekleed in herkenbare hesjes. Waarop beleidsmedewerker 1 verzucht: ‘Zover is het dus al gekomen. Ik vind dat te ver doorgeslagen.’

Sociale effecten van politieel-civiele samenwerking

Familiariteit en strakke organisatie dempen eventuele negatieve effecten

Net als in Locatie V1, geven de participerende observaties en interviews in Locatie V2 een redelijk beeld van de sociale effecten van samenwerking tussen politie en burgers, ondanks het feit dat hiernaar geen apart onderzoek is gedaan bij een groter deel van de wijkpopulatie. Bewoners reageren positief op acties waarbij politie en actieve burgers samen optrekken, bijvoorbeeld bij voertuigencontroles, evenementen en patrouilles van buurtpreventie. De sfeer tijdens overleggen inzake veiligheid is prettig, constructief en *hands on*. De meeste bewoners waarderen dus de extra betrokkenheid van politieagenten en actieve burgers in Locatie V2. Dit komt waarschijnlijk ook omdat de onderlinge familiariteit in het gebied groot is. Het is een relatief hechte plattelandsgemeenschap. Veel niet-actieve bewoners kennen vrijwilligers hierdoor ook persoonlijk en voelen zich dus niet bedreigd door al die aandacht voor criminaliteit. Er zijn tevens veel dwarsverbanden tussen initiatieven als buurtpreventie en Buurt Bestuurt en andere maatschappelijke burgerverbanden (bijvoorbeeld het kerkelijke en verenigingsleven), en de collectieve mentaliteit van burgers in Locatie V2 is bovendien vrij nuchter. Hierdoor leiden interacties tussen actieve burgers en medebewoners of de extra aandacht voor criminaliteit en veiligheid niet zo snel tot (nieuwe) spanningen, het ontstaan van wantrouwen of een afname van het gevoel van veiligheid. Er is in Locatie V2 geen sfeer van bewoners die ‘elkaar in de gaten houden’.

Zoals al eerder aangegeven, is de strakke, professionele organisatie door de politie/gemeente in combinatie met competent leiderschap bij de actieve bewonerslaag hiervan eveneens een belangrijke oorzaak. De trekkers van buurtpreventie zijn veelal wat hoger opgeleid en hebben via hun eigen beroep ervaring in het organiseren en aansturen van anderen (voor de deelnemers van het Buurt Bestuurt-comité geldt dit echter minder, maar dit werd ten tijde van het onderzoek nog maar net opgestart). Het politieke en gemeentelijke veiligheidsbeleid krijgt feitelijk geen kans rommelig, verwarrend of onbevredigend uit te pakken, waardoor onderling vertrouwen en het vertrouwen in instanties, bewonersanimatie voor veiligheidsinzet en het veiligheidsgevoel van bewoners zelf niet echt op het spel komen te staan; een dynamiek die ook in Locatie V1 zichtbaar was. Daarnaast speelt ook mee dat er in de wijk verhoudingsgewijs niet heel veel ernstige dingen aan de hand zijn en de criminaliteit die er is, minder zichtbaar is dan in een gemiddelde achterstandswijk. Ook hierdoor is de kans op spanningen tussen actieve en niet-actieve bewoners wellicht minder groot.

Minderheden wijkpopulatie mogelijk minder enthousiast

Of hiermee ook geconcludeerd kan worden dat de politieel-civiele samenwerking een positieve invloed heeft op het algehele sociale leefklimaat van het gebied, is moeilijker te zeggen. Mogelijk is er ook een deel van de wijkpopulatie dat minder enthousiast is over extra vrijwillige veiligheidsinzet in het kielzog van politie. Ook de zienswijze van Nederlanders met een migratieachtergrond, buitenlandse werknemers en jongeren – sociale categorieën die vaak het onderwerp zijn van signalering en melding – blijft in Locatie V2 onderbelicht. Bij een voertuigencontrole in het kader van het Donkere Dagen Offensief – een gezamenlijke actie van politie en buurttoezicht uit drie verschillende gemeenten – werden autochtone automobilisten stevast zeer vriendelijk bejegend. Maar dat gold niet voor ‘buitenlanders’.

Om 19.00 uur komen we aan bij de controlepost aan de [...], pal langs de snelweg. Het is een drukte van jewelste. Politieagenten dirigeren met lichtlampen het verkeer vanaf de grote weg naar de straat die daar parallel aan ligt. Als we aan komen lopen, herkennen we de wijkagent op de grote weg. Automobilisten staan aan de zijkant geparkeerd en worden door weer andere agenten gecontroleerd. Verderop staan politiebusjes en auto's, en overall krioelen vrijwilligers van buurtpreventie, herkenbaar aan hun gele en blauwe jassen. Het idee is dat we hier een tijdje gaan observeren. Vrijwilliger [...] is verkleed als Zwarte Piet en loopt met een grote zak rond met snoep. Er heerst een prettige sfeer, een goede mix tussen informaliteit en professionaliteit. We kletsen wat met de energieke Zwarte Piet. Ze is ook actief 'in de kerk' en haar kinderen zitten vlakbij op school op de christelijke scholengemeenschap. Ze legt nog eens uit hoe het allemaal gaat. De voertuigcontrole is niet bedoeld om belerend of corrigerend te zijn, maar juist om automobilisten op een positieve manier te bejegenen. Alleen 'Polen en Roemenen' worden wel 'helemaal doorge-licht', aldus de Zwarte Piet. Steeds worden er zo'n drie à vier auto's tegelijk aangehouden en gecontroleerd. We lopen wat rond langs de auto's: keurige forensen, gezinnen met kinderen, gesjeesde jongens in Volkswagen Polo's. De agenten controleren de papieren en kijken grofweg of de auto veiligheidshalve in orde is. Steekproefsgewijs wordt een nummerbord gecontroleerd. Een van de agenten gaat dan even naar een van de vrouwelijke agenten (twee vrouwen, vier mannen vanavond) die een speciale app heeft waarop dat te controleren is. Nadat dit voorbij is, duwt

een lid van buurtpreventie zijn hoofd door het portierraam en houdt zijn of haar praatje. Vrijwel iedereen reageert positief, helemaal als ze ook nog wat pepernoten krijgen ('Nou, dat vind ik leuk van jullie!'). Ook Zwarte Piet doet dus mee, en stelt zich steevast voor als de 'buurttoezicht-Piet'. Het valt me op hoe soepel alles gaat. Er is geen overleg of geroep tussen de agenten en vrijwilligers over wat dan ook, terwijl dit toch feitelijk de eerste keer is dat zoiets op deze schaal wordt gedaan. Niemand verzaakt. Er is een team aangewezen dat de praatjes houdt met de automobilisten, de rest van de vrijwilligers staan aan de zijkant en kletsen. We mogen er dicht op zitten en observeren dat ze het allemaal keurig netjes doen. Professioneel, uitnodigend en met een glimlach. Nergens zie ik een automobilist chagrijnen of klagen.

Bovendien wordt er in Locatie V2 vanuit de politie geen rem gezet op het aantal of type meldingen dat bewoners kunnen doen. Het devies is 'Melden!', ook bij vage situaties of onderbuikgevoelens. Vooral buitenlanders zijn hierdoor relatief vaak het onderwerp van melding, ook al is er niet altijd sprake van bijkomende verdachte omstandigheden. Onderstaande melding in de politieassistentie-app geeft hier een illustratie van.

Fragment politieassistentie-app Locatie V2

Coördinator: 'Zojuist geconstateerd door BT-ers in [deel van de gemeente] en wijk over het spoor. Mannen die zakken van [...] door brievenbussen doen. Op zich niet verdacht. Echter ze slaan heel veel woningen over. Oost-Europese types. Ze rijden in een Mercedes Vito met kenteken: [...]. Bij aantreffen graag in beeld houden en politie bellen.'

'Verder wordt er nu geen actie op ondernomen. Zijn ze uit het zicht verloren.'

'Krijg net de bevestiging dat het een stichting is die dit doet. Blijkt allemaal wel in orde. En we hebben het kenteken. Dus we gaan hier verder geen aandacht meer aan besteden. Komen om de 3 maanden langs.'

2.3 Resultaten Locatie ‘Niet-Veilig 1’

Verwachtingen, rolverdelingen en afspraken tussen politie en burgers

Karakterisering van de casus

Locatie NV1 is een achterstandswijk in een van de grote steden met bovengemiddeld veel problemen rondom veiligheid, met name inbraken, drugscriminaliteit en jeugdoverlast. Het gaat om een multi-etnische wijk (14.000 inwoners) met een groot aanbod aan kleine betaalbare particuliere en sociale huurwoningen, hoewel er de laatste jaren pogingen worden gedaan om ook meer koopwoningen te realiseren om de economische draagkracht en sociale weerbaarheid van de wijk te vergroten. De sociaaleconomische status van de wijk is door dit type woningvoorraad laag. En de sociale cohesie is mede door het grote bewonersverloop gemiddeld genomen beperkt, buiten enkele straten waar nog oorspronkelijke bewoners zijn blijven wonen. De wijk kent vier buurten, waarvan er twee centraal staan in deze casus, omdat daar de ontwikkelingen aangaande actief burgerschap het meest opvallend zijn.

In de noordelijke (N-)buurt met veel portiekwoningen is de samenstelling etnisch divers. Er zijn hier soms problemen tussen onder andere Turkse bewoners, Antilliaanse gezinnen en Somalische huishoudens. Een incident met veel impact in de wijk: een Antilliaanse man schoot een Turkse vader en zoon neer na te zijn aangesproken op wildplassen. De buurt heeft echter vooral last van inbraken. Ook is er sprake van jongerenoverlast op en rond pleintjes. Op initiatief van een wijkagent is twee jaar geleden een buurtpreventieteam opgericht. Dit zijn tien tot vijftien bewoners van voornamelijk Turkse en Marokkaanse origine, van wie een deel participeert als ‘tegenprestatie’ voor hun uitkering. Ze lopen twee à drie keer per week hun rondes. De app-groep wordt hier maar weinig gebruikt door de leden en de wijkpolitie.

De zuidelijke (Z-)buurt met veelal sociaal verhuurde kleine eengezinswoningen met voor- en achtertuin is te omschrijven als ‘autochtoon volks’, hoewel er ook steeds meer niet-westerse bewoners zijn komen wonen. Er zijn weinig inbraken en geweld op straat. Enkel een gekende ondernemer is al meermaals overvallen. De veiligheidsproblemen betreffen hier vooral jongerenoverlast, softdrugsgebruik en -verkoop, woonoverlast en burenruzies. Op initiatief van bewoners is acht jaar geleden een Buurt Bestuurt-groep opgericht die ook twee keer per week als buurtpreventieteam een ronde loopt. Dit gaat om acht tot tien personen die zeer actief hun bevindingen melden. Ook de wijkagent, gebiedsambtenaar en stedelijke handhaver participeren in hun app-verkeer.

Taakverdeling en afspraken

De gemeente draagt zorg voor de organisatorische kant van dit actief burgerschap, zoals budgetten voor de huur van een ruimte en materialen. Inmiddels wordt gewerkt met een ‘creditcard’ waar per betrokken deelnemer geld op gestort staat. Een gebiedsambtenaar onderhoudt het contact met deze actieve bewoners, organiseert overleggen en zit die ook voor. De wijkpolitie schuift hierbij vooral aan als een van de professionele deelnemers en heeft dagelijks contact met de buurtpreventieteams via de app-groepen maar vooral via de e-mail. De gemeente instrueert actieve bewoners bij de start van een team hoe ze zich horen te gedragen. Dit gaat om zaken als wat er gemeld mag worden, via welke kanalen en dat confrontaties te allen tijde vermeden moeten worden. Een gemeentelijke dienst voor toezicht en handhaving biedt vaardigheidencursussen aan. De wijkagent markeert nog eens wat volgens hem de gewenste houding van buurtpreventieleden is:

‘Kijk, ze moeten niet-autoritair overkomen, want dan heb je de minste kans op weerstand. Ze moeten meer als vrienden van de wijk zijn. Ze moeten in ieder geval niet zelf gaan optreden. Het is puur preventief aanwezig zijn. En als ze dan toch wat zien, dat ze dat dan doorgeven.’

Motto wijkpolitie: noodzaak tot samenwerking

De wijkpolitie in Locatie NV1 staat open voor samenwerking met actieve bewoners. Ze ondersteunt projecten als Buurt Bestuurt, verschillende buurtpreventieteams en een aanverwant project waarin hondenbezitters extra letten op veiligheidssignalen tijdens het uitlaten. Haar motivatie is niet enkel gebaseerd op een geloof in actief burgerschap en publiek-private samenwerking, maar stoelt tevens op de noodzaak om de gemiddeld lage aangiftebereidheid in deze wijk te compenseren. De politie heeft hier de indruk dat bewoners regelmatig geen melding durven te doen van criminaliteit en overlast. Dit heeft volgens diverse wijkagenten onder meer te maken met mogelijke angst voor represailles, de geslotenheid van verschillende gemeenschappen in de wijk (het niet buitenhangen van de vuile was), een sterke gerichtheid op de eigen leefsituatie en weinig geloof in de lokale overheid. De verwachtingen van de betrokkenheid van wijkbewoners zijn onder wijkagenten dan ook vrij laag:

‘Mensen zijn hier over het algemeen toch wat passiever en accepteren heel veel situaties. Dat heb je hier wel heel erg. Ze accepteren de situatie

zoals die is en laten alles op zijn beloop. Dat zijn niet allemaal mensen die gewend zijn om er samen hun schouders onder te zetten.’

Deze gemiddeld lage buurtbetrokkenheid en beperkte meldingsbereidheid zijn zeker in het licht van de hier aanwezige overlast en criminaliteit (een serieus inbraakprobleem in een specifiek deel van de wijk met onder meer betrokkenheid van jonge bewoners) een grote uitdaging voor de wijkpolitie. De drie wijkagenten zijn daarom ten tijde van het onderzoek – ieder in hun eigen gebied – betrokken bij vier buurtpreventieteams en drie Buurt Bestuurt-comités. Een van de teams – samengesteld uit bewoners die zo een tegenprestatie leveren voor hun uitkering – is bovendien opgestart door een van de wijkagenten.

Hoewel wijkagenten zich aansluiten bij de bovengenoemde actieve burgerverbanden, positioneren zij zich in deze locatie vooral op enige afstand. Ze reageren vooral op wat door deze bewoners via de verschillende meldkanalen aan wordt gebracht. In tegenstelling tot de veilige wijken in dit onderzoek vindt er hier geen filtering plaats van de berichten die in de socialmediagroepen gedeeld worden met de politie en andere professionals. Alle betrokken actoren zit in dezelfde app-groep van de buurt. Het directe contact met actieve burgers speelt zich hier vooral af tussen de wijkagenten, de gebiedsambtenaar en de coördinatoren van de actieve burgerverbanden en is niet gericht op afzonderlijke deelnemers binnen de buurtpreventieteams en de Buurt Bestuurt-comités. Hoewel de wijkagenten in deze locatie in het algemeen voldoende ruimte ervaren om geregeld naar de bijeenkomsten en looprondes van deze actieve burgerverbanden te gaan, is het volgens een van hen niet realistisch om continu voor directe ondersteuning te zorgen aangezien er in de wijk regelmatig andere prioriteiten zijn. Hij laat tot zijn spijt ongeveer één keer per maand zijn gezicht zien, maar loopt bijvoorbeeld niet mee tijdens de wekelijkse looprondes van de buurtpreventieteams: ‘Ze verdienen soms wel iets meer aandacht van mij, maar ik kom er ook niet altijd aan toe. Ik heb wel contact via mail of app. En als er problemen zijn, dan hoor ik dat.’

Hun directe leidinggevende geeft aan dat hij ‘zijn’ wijkagenten soms wel aan moet blijven sporen om hun gezicht te blijven laten zien bij alle buurtpreventieteams in de wijk, met name als er in een deel van de wijk een tijd meer meldingen van criminaliteit en overlast zijn dan in andere delen:

‘De buurtpreventieteams gingen op een gegeven moment klagen. Vroeger liep er iedere week wel een wijkagent mee. Dat was versloft geraakt. De wijkagenten hadden daar even geen tijd meer voor. Dus dat hebben we toen ook weer opgepakt. Maar toen was er een wijkagent die zei: “Laten we dat dan vooral in Noord doen.” Maar toen heb ik gezegd: “Dat kun je niet maken, want Zuid heeft ook recht op hetzelfde.” Iedere wijkagent wil natuurlijk het beste voor zijn eigen wijk en daar het liefste zo veel mogelijk mensen actief hebben. Dus ik ben dan wel degene die daar een beetje het overzicht in houdt.’

Hoge verwachtingen actieve burgers van politie

De deelnemers aan buurtpreventie en Buurt Bestuurt hebben vaak hoge verwachtingen van de lokale overheid. Ze vinden het belangrijk dat de politie veel zichtbaar aanwezig is in hun buurt. Ze hebben tevens behoefte aan snelle reacties op hun meldingen over criminaliteit en overlast. Zo begrijpen ze bijvoorbeeld niet waarom het soms zoveel tijd kost om een politiewagen naar de buurt te sturen, als ze via de app een melding van jongerenoverlast doen. Daarnaast hebben ze ook behoefte aan duidelijker terugkoppeling op de afhandeling van meldingen. Een voorbeeld hiervan is een situatie waarin de coördinator van het buurtpreventieteam in de Z-buurt enkele weken later nog niets heeft gehoord van de politie over ontwikkelingen inzake een bedreiging aan het adres van haar familie. Ook vragen actieve burgers regelmatig om meer expliciete waardering voor hun inspanningen in hun buurt. De coördinator van het buurtpreventieteam in de N-buurt vindt bijvoorbeeld dat de gemeente en de politie hen als buurtvrijwilligers wat vaker in het zonnetje zouden kunnen zetten. Het team in de Z-buurt vindt het daarentegen vooral belangrijk dat er door de politie naar hen geluisterd wordt.

Veel bijsturing en correctie nodig

Waar actieve bewoners in de verschillende burgerverbanden rondom veiligheid geregeld kritiek hebben op de ondersteuning van professionals, hebben wijkagenten niet het idee dat er door hen te weinig gedaan wordt aan de problemen die deze actieve burgers als veiligheidspartner ervaren. Ze erkennen dat deze bewoners het niet altijd makkelijk hebben in een wijk die regelmatig met criminaliteit en overlast te maken heeft. Maar ze vinden wel dat deze burgers soms snel klagen over medebewoners en de overheid. Ze beschouwen deze ontevren-

denheid van actieve burgers als een onderdeel van de manier waarop deze mensen communiceren. Maar ze corrigeren deelnemers soms tijdens vergaderingen, bijvoorbeeld wanneer in discriminerende termen over niet-westerse personen in de wijk gesproken wordt. Zo verbetert een gebiedsambtenaar een lid van Buurt Bestuurt die spreekt over ‘zwarten’. Ook binnen de app-groepen van de buurtpreventieteam hebben politie en partners in het verleden geregeld opgetreden tegen irrelevante mededelingen (‘ruis’), zoals buurtroddels waar zij vaak niets mee kunnen. Daarnaast passeert er regelmatig grof taalgebruik. Zo vertelt de operationeel brigadier over de communicatie van de autochtone actieve burgers in de Z-buurt:

‘De groepsappjes van sommige buurten, ook die van de Z-buurt, die kunnen ook weleens een beetje vermoeiend zijn als wijkagent. Dan hangt er weer eens ergens een groep jeugd en dan vliegen de scheldwoorden je weer om de oren. Zo van: “die kankerjong”. Ja, dan heb je als wijkagent ook zoiets van “praat eens normaal over die gassies”. Zij zijn heel grof in de mond. En de coördinator van die groep is ook gewoon iemand uit die buurt en die heeft dezelfde manier van spreken. Sterker nog, ik denk dat zij nog wel een van de heftigste is qua taalgebruik. Die mensen hebben al regelmatig cursusjes gehad over communicatie. Maar ja, die vallen dan toch regelmatig terug in hun ware persoonlijkheid. En het is allemaal uit het fanatisme. De manier van aanspreken is alleen niet altijd juist. Maar daar moet je als wijkagent mee omgaan.’

Ten slotte is er ook geregeld sprake van discutabele informatie die actieve burgers delen in de app. Een wijkagent wijst bijvoorbeeld Marokkaanse en Turkse bewoners tijdens een kort overleg van het buurtpreventieteam in de N-buurt terecht in verband met het verspreiden van ‘nepnieuws’ over zogenaamde Bulgaarse kidnappers die het op kinderen in de omgeving voorzien zouden hebben. Dit voorkomt overigens niet dat er in deze app-groep later onder meer nog camerabeelden van een inbraak bij een lokale ondernemer en foto’s van enkele vermeende zakkenrollers verschijnen:

Fragment WhatsApp buurtpreventieteam

[Foto van drie vrouwen met een niet-Nederlands uiterlijk]
'Pas op voor deze 3 professionele ZAKKENROLLERS
Zij werken samen!! Deze moeten GEPAKT worden!!!
Volgende week te zien in levende wijze op mijn youtube kanaal!!!
Gekkenwerkkkk zie nu net dat de foto 17.000 [keer] gedeeld [is]
Toppie!!!!
DELEN AUB!!!!'

Er is daarentegen minder sprake van correctie op het type meldingen van actieve burgers binnen de digitale communicatie vergeleken met de veilige wijken in dit onderzoek. Niet-politiële meldingen passeren vooral de revue, zoals fout-geparkeerde auto's, onhandige gemeentepaaltjes en andere klachten over de staat van de fysieke buitenruimte die eigenlijk bestemd zijn voor de Buiten Beter-app (o.a. overgelopen putten, losliggende tegels, hondenpoep en zwerfafval). Veel meldingen offline en online hebben sterk het karakter van 'private troubles' in plaats van 'public issues' (Mills, 1959), zoals gedrag van jongeren waar ze vooral zelf last van hebben. Ze verwachten vaak dat daar ook snel op gehandeld wordt door de politie. Een deelnemer van het team in de Z-buurt meldt bijvoorbeeld:

Fragment app buurtpreventieteam

[bewoner 1: 17.14 uur]
'Staan weer aardig te gillen onder de poort'
[bewoner 2: 17.15 uur]
'Word je tog scheid ziek van'
[bewoner 3: 17.18 uur]
'Politie bellen ma'
[bewoner 1: 17.20 uur]
'Ja wordt er dood moe van'
[bewoner 1: 17.22 uur]
'Ze hebben er scheid aan je kan waarschuwen maar staan de volgende keer gewoon weer'
[bewoner 1: 17.49 uur]
'Gewoon harder aanpakken'
[Jeugdhandhaver: 18.53 uur]
'Als ze er vanavond staan dan horen we het graag'

Wisselwerking formele en informele sociale controle

Tussen complementair en concurrerend

Het handelen van actieve burgerverbanden in deze wijk inzake veiligheid is in enkele opzichten ook aanvullend te noemen op dat van de politie en haar professionele partners. Hierdoor weten ze onder meer wat er speelt en leeft in de wijk, horen ze soms eerder over sluimerende conflicten waar ze dan preventief op in kunnen spelen en beschouwen ze bewoners die actief zijn als ambassadeurs van het lokale veiligheidsbeleid dat ze hier samen met de gemeente inzetten. Dit is met name relevant aangezien er volgens hen nogal makkelijk geklaagd wordt door bewoners over de inzet van de politie en haar partners. Een mooi voorbeeld van dergelijke ambassadeurs is een lokale winkelier die al meerdere malen is overvallen, maar zich gesteund voelt door actieve burgers en professionals:

‘De politie staat achter mij. Zij en de gemeente hebben me altijd geholpen, zoals de vroegere stadsmarinier en de wijkagent. Met geld van de gemeente is onder meer de pui doorgetrokken naar de plint, zodat er geen portiek meer is waar jongeren in kunnen gaan staan. Ook is er een hek aangebracht aan de binnenkant van mijn winkel en heb ik een noodknop gekregen. Zelfs de burgemeester is hier een keer langs geweest. Een van de buurtpreventieleden helpt me nu ook dagelijks met afsluiten.’

Een voorbijrijdende handhaver van de gemeente informeert of de winkelier en het buurtpreventielid zijn telefoonnummer nog hebben, mocht er iets zijn.

De actieve bewoners zelf zien in dat af en toe een succesje boeken richting hun medebewoners voordelig uitpakt, bijvoorbeeld wanneer ze een specifiek probleem in hun buurt kunnen oplossen. Een voorbeeld is het laten verwijderen van een autowrak, waar soms heel de buurt last van heeft. Een van de wijkagenten ziet de digitale communicatie van actieve bewoners betreffende de veiligheid, mits gekaderd, tevens als een voordeel voor zijn werk in de wijk. Hij wil zo veel mogelijk weten wat er speelt en leeft in de wijk. Het ‘uitlopen van meldingen’ hoort bij zijn werk, ook al kost dit soms veel tijd. De meldingen kunnen soms het begin zijn van een vervolgonderzoek. De signalen zijn voor hem vooral nuttig om te weten waar verdachte gedragingen plaatsvinden, zodat ze bij die locaties extra toezicht kunnen houden. Een operationeel brigadier stelt dat meldingen van bewoners bovendien zeer welkom zijn, omdat je als wijkagent op een gegeven moment bepaalde zaken niet meer gaat zien. Hij noemt

het ‘een risico dat je zelf gaat versmallen naar zware zaken, terwijl je ook scherp moet blijven op kleine dingetjes’. Hij doelt hiermee op ergernissen van bewoners, zoals straatvuil, burenruzies en beginnende jongerenoverlast. Zeker onder een lage aangiftebereidheid is deze ‘zachte informatie’ een welkome aanvulling op wat de wijkpolitie zelf boven water weet te halen. De vrijwilligers in een aangrenzende wijk melden in de ogen van de wijkagent bijvoorbeeld vrij veel zaken, zoals vechtpartijen, brandjes en ingeslagen autoruiten. De wijkpolitie waarschuwt andersom om vuurwapengevaarlijke Antillianen in de buurt niet aan te spreken. En soms vraagt de wijkpolitie aan de preventieteams om langs specifieke plekken te lopen om het toezicht daar tijdelijk te vergroten.

De betrokkenheid van actieve burgers bij veiligheid wordt door professionals soms gekoppeld aan wijkveiligheidsverbeteringen. Zo veronderstellen lokale ambtenaren en politiemedewerkers in hun onderlinge professionele overleggen soms een positief effect op een daling van het aantal inbraken in de wijk (zie ook Akkermans & Vollaard, 2015). Tegelijk getuigt die houding ook van beleidsopportunisme aangezien het aantal en de kwaliteit van meldingen niet altijd even hoog is. Het aantal meldingen van actieve burgers wordt bovendien ook niet apart bijgehouden, omdat deze actieve burgers melden via de kanalen die alle burgers horen te gebruiken (o.a. 112 en 0900-8844).

In het merendeel van de gevallen laat deze casus echter zien dat de samenwerking tussen de politie en actieve bewoners rond veiligheid in deze niet-veilige wijk gepaard gaat met de nodige barrières.

In de eerste plaats hebben wijkagenten in deze wijk niet de luxe om burgers te kunnen selecteren op hun geschiktheid als veiligheidspartners. Er is maar een relatief beperkt aantal bewoners actief wat betreft het signaleren en melden van overlast en criminaliteit. En juist op de plekken in de wijk waar die betrokkenheid ook nuttig zou kunnen zijn, blijken bewoners vaak lastig te mobiliseren. Ze hebben samen met de gebiedsambtenaar bijvoorbeeld tevergeefs geprobeerd om een buurtpreventieteam te starten met bewoners van een appartementencomplex waar overlast wordt ervaren van jongeren. Daarnaast blijkt het moeilijk om bewoners betrokken te houden. Zo zijn er ‘straatcontactpersonen’ die de wijkpolitie op de hoogte houden van ontwikkelingen in de wijk gestopt. Ze willen volgens de wijkpolitie niet langer gezien worden als ‘verklikkers’. Voor de politie in deze wijk is het dus vooral zaak om samen te werken met burgers die zichzelf aandienen. Een van de eerste coördinatoren van het buurtpreventieteam in de N-buurt – een jongen met een Wajong-uitkering – was bijvoorbeeld

minder goed in staat om alle formaliteiten te regelen, zoals de jaarlijkse aanvraag van budgetten. In de begintijd was er volgens de wijkagent echter niet veel keus om iemand te selecteren met meer organisatorische en communicatieve capaciteiten. Later is er een meer vaardige bewoner bijgekomen. Desalniettemin kan de terugkoppeling van meldingen en loopprondes volgens hem nog professioneler.

Botsende werelden

Uit de verhalen van de wijkpolitie en van deze actieve bewoners valt ook op te maken dat ze lang niet altijd op dezelfde golflengte zitten. Hierbij spelen verschillende factoren een rol. Professionals en actieve burgers hebben bijvoorbeeld een zeer uiteenlopend voorkomen: de formeel geklede veiligheidsambtenaar naast bewoners in een trainingspak. Professionals en actieve burgers spreken ook een verschillende 'taal'. Waar professionals binnen en buiten de politie in formele taal spreken over incidenten en verdachte personen, hebben actieve burgers het over 'die bolle', 'die homo's' en 'honden die overal schijten'. Actieve en niet-actieve bewoners zijn in hun teksten dus vaak minder subtiel:

Fragment

Tijdens een looppronde passeren we een voetbalveldje dat bevuild blijkt met hondenpoep. Een overbuurman komt naar buiten. Wat hem betreft zou hij de hondenbezitters af willen schieten met een mitrailleur, of op z'n minst het geluid ervan laten horen om ze goed af te schrikken.

Deze verschillen in uitstraling, houding en wijze van communiceren laten zien dat er ook van de politie extra vaardigheden gevraagd worden. Het is in deze wijk bijvoorbeeld niet voldoende om actief burgerschap op afstand te faciliteren, zoals dat in een veilige wijk met hogere sociaaleconomische status vaak mogelijk is. Bewoners in deze multi-etnische 'volkswijk' zijn vaak niet op hun mondje gevallen en schrikken er in sommige gevallen niet voor terug om zelf buurtproblemen 'op te lossen', bijvoorbeeld door medebewoners zelf te corrigeren. De lokale overheid kan het zich, gezien het conflictpotentieel en escalatiegevaar, dus niet permitteren om te veel op de achtergrond te blijven. Actieve burgers hebben daarom professionals nodig die hen aanvoelen maar vooral ook verbaal aan kunnen om hen te begrenzen. Niet alle (politie)professionals spre-

ken dezelfde taal als de actieve bewoners in de Z-buurt. De operationeel brigadier is hier bijvoorbeeld meer in bedreven dan de jonge wijkagent die tijdens gezamenlijke overleggen met bewoners openlijk wordt bekritiseerd.

Fragment

Een oudere bewoner laat hem aan het begin van een Buurt Bestuurt-bijeenkomst bijvoorbeeld onomwonden weten dat hij hem al veel te lang niet meer in de wijk heeft gezien. Deze bewoner geeft ook aan dat hij meer op had met een voormalige wijkagent [thans de wijkagentexpert] die volgens hem wel echt van aanpakken wist. De jonge wijkagent verdedigt zich vooral door te wijzen op zijn vele werkzaamheden, maar dient hem niet direct van repliek.

De operationeel brigadier komt zelf ook uit een volkswijk. Hij gaat tijdens bijeenkomsten minder in de verdediging en pakt actieve bewoners op zijn beurt aan. Zo corrigeert hij ongegronde klachten over het politieoptreden in de wijk en kaatst hij de bal soms terug. Zo geven deelnemers van een preventieproject in de N-buurt aan dat de politie niet op hun meldingen zou reageren. Hij wijst direct op het zeer lage aantal meldingen van deze ‘actieve’ bewoners, terwijl zij als wijkpolitie continu de inbraakcijfers in de buurt verstrekken. Er is in zijn ogen dus vooral sprake van eenrichtingsverkeer.

Professionals hebben ook regelmatig twijfels over de betrouwbaarheid van actieve burgers. Ze zijn daarom voorzichtig met het verstrekken van gevoelige informatie aan deze burgers. Ze willen hun niet te veel macht geven en zijn soms bang voor eigenrichting. De operationeel brigadier:

‘In de ene buurt heb ik wel eens zoiets van: ik kan wel wat meer vertellen dan wat ik op dat papiertje met inbraakcijfers heb staan. Maar dat doe ik alleen met mensen van wie ik weet dat het morgen niet op straat ligt. En dan krijg ik daar ook weer informatie voor terug. Maar bij die groep uit de Z-buurt... als ik daar een naam aan zou geven, dan heb ik het idee van: die gaan hem dan uit z’n huis trekken en komen hem dan zelf even brengen, terwijl dat niet kan.’

Ook moet de politie wettelijke procedures blijven toelichten, omdat actieve burgers soms weinig begrip hebben voor de afhandeling van hun meldingen.

Voorbeelden zijn het niet zomaar uit huis kunnen zetten van overlastgevende bewoners en het juridisch belang van dossieropbouw om een drugsdealer voor langere tijd van de straat te kunnen halen.

Sociale effecten van politieel-civiele samenwerking

Spanningen tussen actieve en andere bewoners

Verschillende conflicten tussen actieve bewoners en andere buurtbewoners in de wijk laten zien hoe precair actief burgerschap onder reeds gespannen sociale relaties in een wijk kan zijn. Het geven van bepaalde macht en status aan een actief burgerverband van deelnemers die zelf ook niet altijd van onbesproken gedrag zijn, roept geregeld negatieve reacties op. De sociale kwetsbaarheid van de nodige bewoners maakt dat er al het nodige wantrouwen leeft binnen de wijk. Bewoners kijken wat achterdochtig naar elkaar en al helemaal wanneer een aantal van hen samenwerkt met de politie. Deze casus laat dan ook zien hoe belangrijk de ondersteuning vanuit de lokale overheid is, juist in minder veilige wijken met een hoog conflictpotentieel (vgl. Carr, 2005).

Zo is het in deze wijk al een aantal keer voorgekomen dat actieve burgers door hun participatie in het buurtpreventieteam in hoogoplopende conflicten met andere bewoners terecht zijn gekomen, met name in de Z-buurt. Enkele buurtpreventieleden van deze buurt zijn bijvoorbeeld in een handgemeen beland tussen een niet-actieve bewoonster en een van de leden van hun team. Zij en andere leden werden na afloop van een loopronde in een buurtsuper door haar bovenbuurvrouw uitgemaakt voor 'judassen' en 'kanker-Buurt Bestuurt'. Later trof ze deze vrouw in de poort naar haar voordeur aan. Hier ontstond wederom een scheldpartij en begon ook de zoon van die vrouw zich ermee te bemoeien. Nadat andere leden van het buurtpreventieteam na onderling app-contact waren gearriveerd, is er over en weer geduwd, getrokken en zelfs een klap uitgedeeld. De politie heeft de mensen uit elkaar gehaald en besloten er verder geen werk van te maken, omdat er langs twee kanten fout gehandeld was. Een ander voorbeeld is volgens de wijkpolitie een gespannen situatie tussen buurtpreventie en een groep jongeren die uiteindelijk heeft geleid tot een time-out voor het team:

'Die verhoudingen van dat buurtpreventieteam in de Z-buurt met de jeugd waren zo verzuurd dat dat eigenlijk niet meer ging. Ook persoon-

lijk hadden ze er last van, dus ook als ze gewoon thuis waren. En dan wordt het wel gevaarlijk natuurlijk. Het zijn echte mensen met het hart op de tong. Goede mensen, maar soms floept er toch iets te snel uit om het zo maar te zeggen. En dat is wel iets wat escalierend kan werken. Ze zijn gewoon heel direct: van “dit kan niet” en “dat kan niet” en “zijn ze gek geworden”. Dat is ook hun benadering van nature en dat is niet altijd de beste strategie. En dat is ook wel eens gebleken. Dat er een groep onder een poortje stond die te veel lawaai maakte. En een van die leden van dat team is toen met stoom uit haar oren dat groepje aan gaan spreken. Dat gaat er dan meteen verbaal hard aan toe. Dat ze moesten opzouten en zo. En een aantal anderen heeft gezien dat dat niet goed ging en heeft haar daar toen weggehaald, maar dat heeft toen wel alles op scherp gezet. We hebben ook een periode gehad dat ze op ons advies even helemaal niet meer liepen. Dat was wel een dwingend advies. En daar waren ze het toen ook wel mee eens. Deze manier van gedragen valt niet te tolereren. Buurtpreventieteams en Buurt Bestuurt-groepen lopen uiteindelijk in naam van de gemeente. Zij kunnen dus niet alles zomaar maken.’

Veiligheidsrisico's voor actieve burgers reëel

Ondanks dat wijkagenten regelmatig wijzen op de grenzen van het optreden van deze burgers, blijkt uit de interviews en de informele gesprekken dat verschillende deelnemers toch verder gaan dan met de wijkpolitie is afgesproken. Voorbeelden hiervan zijn leden van een buurtpreventieteam in de N-buurt die ook buiten hun officiële looproutes om door deze maar ook andere wijken in de stad gaan rijden om 's nachts criminelen te betrappen en risico's nemen met staande houdingen van 'verdachte personen'. De wijkpolitie lijkt hier niet altijd van op de hoogte en ook weinig actief om dit soort situaties te voorkomen. Volgens hen valt het nog mee met de risico's van eigenrichting en represailles, ondanks dat er tijdens het lopen met dit team verteld wordt over situaties waarin deelnemers persoonlijk zijn bedreigd. Zo is een actieve Turkse bewoner in de problemen gekomen door het melden van een door hem waargenomen gewapende overval in de wijk. Deze overvaller is toen neergeschoten door de politie, omdat hij zijn vuurwapen niet had neergelegd. Toen deze jongen weer uit de gevangenis was heeft hij de Turkse bewoner bedreigd die aangifte tegen hem had gedaan, nadat hij diens naam in zijn strafdossier had gevonden. Juridisch was deze bedreiging echter niet sterk genoeg voor een rechtszaak, omdat er geen getuigen waren. De wijkpolitie heeft deze bewoner afgeraden aangifte te doen.

De vrijgekomen overvaller heeft ze ook gesproken. Er is vervolgens nog even contact geweest met de andere buurtvaders van hetzelfde buurtpreventieteam, omdat ze signalen kreeg dat ook andere deelnemers zich bedreigd voelden.

Risico's op etnisch profileren

De wijkpolitie heeft niet de indruk dat actieve bewoners in de wijk overal veiligheidsdreigingen zien en signaleert over het algemeen weinig problemen rond etnisch profileren. Tijdens interviews maar ook in observaties sijpelen soms toch signalen door die wijzen op vormen van etnisch profileren. Zo denken bewoners volgens een wijkagent dat inbraken gepleegd worden door onbekende Polen in plaats van door jongeren uit de buurt, terwijl dat volgens de informatie van de politie zelf vaak niet zo is. Buurtpreventieleden hebben ook een keer in de app een foto gedeeld van een Poolse man die plots in de buurt rondliep met de mededeling dat hij verdacht in een auto had gekeken en van wie ze vermoedden dat hij drugs aan het dealen was. Het bleek in werkelijkheid om een nieuwe bewoner te gaan die elke dag met een busje van het uitzendbureau werd opgehaald om naar zijn werk te gaan. Dit soort meldingen zijn volgens de wijkpolitie de afgelopen jaren een aantal keer voorgekomen. Iets soortgelijks heeft gespeeld rond een – naar later bleek – postbezorger die regelmatig door deze wijk reed. Bewoners vermoedden ook hier dat het om een dealer ging, terwijl deze man alleen maar vrienden in de wijk bezocht. Daarnaast komen onder autochtone actieve burgers soms negatieve uitspraken over mensen met een niet-westerse achtergrond naar voren, zoals discriminerende opmerkingen over een Chinese medewerkster van een thuiszorgorganisatie die op straat langsfietst en laatdunkende opmerkingen over – zoals we al eerder zagen – allochtone jongeren, homo's en 'zwarten'. Volgens de wijkagent is er sprake van gevoelens van concurrentie met andere etnische groepen in de wijk. Gek genoeg zijn de meeste problemen die deze bewoners in de wijk signaleren in het merendeel van de gevallen juist afkomstig van Nederlandse gezinnen die ze 'asociaal' noemen. Maar ook actieve burgers met een Turkse of Marokkaanse achtergrond laten zich soms negatief uit over bewoners met een andere etnische achtergrond, zoals Somaliërs vanwege hun veronderstelde slechte hygiëne en Antillianen vanwege hun vermeende luidruchtigheid.

Hoewel medewerkers van de wijkpolitie niet altijd op de hoogte blijken van het denken en handelen van actieve burgers in de praktijk – mede omdat ze meer niet dan wel meelopen – blijken ze zich wel bewust van dergelijke risico's. Een

van de wijkagenten is bijvoorbeeld opvallend kritisch op het gebruik van dergelijke digitale communicatie en de risico's van 'onterechte criminalisering' van personen die door actieve burgers geframed worden als een veiligheidsrisico. Hij spreekt over 'het jagen op spoken'. Hij noemt als voorbeeld dat mensen gaan melden over 'verdachte' personen die in een achterpad lopen. En hij vraagt zich af wat er zou kunnen gebeuren als een bewoner zou gaan communiceren over iemand die hij of zij aanziet voor een pedofiel.

2.4 Resultaten Locatie 'Niet-Veilig 2'

Verwachtingen, rolverdelingen en afspraken tussen politie en burgers

Karakterisering van de casus

Locatie NV2 is een voormalige arbeidersbuurt (<2000 inwoners) met bovengemiddeld veel sociale, economische en veiligheidsproblemen in een middelgrote gemeente (76.000 inwoners) in het zuiden van het land. In tegenstelling tot een aangrenzend meer bemiddeld gebied in de wijk, wonen in deze etnisch gemêleerde volksbuurt veel niet-werkenden en speelt de nodige veiligheidsproblematiek in de vorm van woonoverlast, hinderlijke jongeren, drugscriminaliteit en uitkeringsfraude. Deze buurt kent een kleine groep actieve burgers. Naar aanleiding van een inbraakgolf en op initiatief van het lokale welzijnswerk is nog niet zo lang geleden een buurtpreventieteam ontstaan. Het is een kwetsbaar team van acht overwegend laagopgeleide bewoners. Twee van hen zijn tevens met buurtbeheer gestart rondom verkeersveiligheid en de buitenruimte. Dit buurtpreventieteam streeft ernaar om elke dag een koppel door de buurt te hebben lopen. Om de zes weken komen de leden met ondersteuning van een opbouwwerker samen om ontwikkelingen met elkaar te bespreken. Een wijkagent en medewerker van de woningcorporatie zijn partners in dit overleg. Er zijn in deze buurt ook drie digitale communicatiegroepen in gebruik, elk met een beperkt aantal leden: een WhatsApp Alert-groep voor de buurt (ongeveer vijf personen), een buurtpreventieapp-groep (negen leden) en enkele bewoners zitten op de landelijke Nextdoor-app. Hierin worden weinig berichten geplaatst. In deze buurt is (nog) geen Buurt Bestuurt-comité, evenmin als in de rest van deze gemeente. Er zijn wel andere overleggroepen die deels over veiligheid gaan, zoals 'vitale coalities' en 'wijktafels'.

Taakverdeling en afspraken

De politie verricht geen officieel antecedentenonderzoek naar nieuwe burgers die zich aanmelden voor buurtpreventie. Er wordt wel gekeken of de wijkagent 'buikpijn' krijgt van personen die zich hiervoor aanmelden. De stedelijke wijkagentexpert legt tijdens een instructieavond de spelregels uit aan nieuwe deelnemers. Hun wordt onder meer geleerd dat ze enkel relevante meldingen moeten doen bij de politie, dus enkel urgente veiligheidgerelateerde zaken. Naast de opdracht om te 'horen, zien en melden' – en dus niet zelf op te treden – is dat onderdeel van de voorschriften die de gemeente en politie hanteren. De wijkagentexpert geeft aan dat ze repressieve aspecten zo min mogelijk benadrukken om deelnemers niet een verkeerde indruk te geven. Als voorbeeld wijst hij op het zogenaamde 'burgerarrest', wat volgens hem onbedoeld 'cowboys' kan kweken. Om diezelfde reden wordt ook de term 'burgerwacht' door de politie vermeden. Soms nemen ze als politie afscheid van deelnemers die zich gedragen als een verlengstuk van de politie en tegen de instructies in in de praktijk toch een repressieve attitude aannemen, zoals het gericht observeren van verdachte plekken en het volgen van personen. De politie en de gemeente geven buurtpreventieteam ook geen informatie over criminele of overlastgevende personen in buurten. Een veiligheidsambtenaar stelt:

'Het zijn gewoon burgers die in hun eigen buurt rondlopen. Ze mogen ook niet lopen in buurten waar ze niet zelf wonen. Dat is ook heel duidelijk aangegeven. En als je in de publieke opinie het beeld geeft dat buurtpreventisten meer weten dan een gewone burger, dan geef je ze ook een aparte positie en dat willen we absoluut niet. En als we ze meer informatie zouden geven, dan gaan ze mogelijk ook meer risico's lopen.'

Motto wijkpolitie: terughoudendheid in kwetsbare wijken

Kenmerkend voor Locatie NV2 is dat vooral de stedelijke wijkagentexpert enthousiast is over buurtpreventie en andere vormen van actief burgerschap inzake veiligheid zoals Buurt Bestuurt. Hij loopt hiermee op de troepen vooruit binnen zijn eigen organisatie. Dit heeft deels te maken met zijn grote betrokkenheid bij de opstart van het buurtpreventieproject van de gemeente. Hij ziet dan ook vooral voordelen van betrokkenheid van burgers bij veiligheid. Door het meer betrekken van bewoners bij handhavingsacties in de wijk creëer je volgens hem 'ambassadeurs in de wijk' die hun ervaringen over kunnen dragen aan andere bewoners. Zijn enthousiasme over actief burgerschap wordt niet hele-

maal gedeeld binnen de eigen organisatie. Hij ervaart soms cynisme en verzet van collega's die minder overtuigd zijn. De wijkagentexpert noemt hen de 'categorie 1.0 wijkagenten' die veel energie kosten om ze mee te krijgen. Vooral in de wat meer kwetsbare wijken – zoals die in deze casus – zijn wijkagenten soms op hun hoede voor het samenwerken met actieve burgerverbanden.

In de buurt waar het veldonderzoek is gedaan, is de desbetreffende wijkagent naar eigen zeggen weliswaar een voorstander van *community policing*. Maar dit houdt voor hem niet in dat hij zich dicht bij actieve bewoners positioneert. Deze wijkagent is, zo hebben we geconstateerd, regelmatig niet aanwezig op gezamenlijke bijeenkomsten en lijkt niet snel geneigd om bewoners als 'partners' te beschouwen. Hij is enkel voor de coördinatoren van het buurtpreventieteam per e-mail bereikbaar. En hij verstrekt ook zijn mobiele nummer niet, omdat hij deze telefoon tevens als privételefoon gebruikt en de actieve bewoners onvoldoende vertrouwt dat ze er voorzichtig mee om zullen gaan. Hij is bang dat zijn nummer in verkeerde handen valt, met name van bewoners met een opstandig karakter die hem weleens zouden kunnen gaan lastigvallen: 'Voor je het weet hebben de lokale vervelia uit de wijk je mobiele telefoonnummer.'

Het tekent de houding van de wijkagent dat hij voor de mensen in de buurt wil werken maar liever niet samen met hen. Volgens hem heerst er in deze buurt een antioverheidsgevoel onder de veelal niet-actieve burgers en dat is voor hem meer bepalend dan de wens van de kleine club actieve burgers om wel met hem samen te werken. Hij verwacht in deze buurt in het algemeen geen grote behoefte aan meer nabije politie: 'Ik zie mezelf niet als vriend van de wijk. Wijkbewoners tolereren dat ik in de wijk ben omdat dat van een wijkagent verwacht wordt. Maar ze zien mij liever niet dan wel.'

Sceptis over capaciteiten van (actieve) burgers

De wijkagent trekt ook de sociale capaciteiten van een deel van deze actieve burgers in twijfel om mee op te kunnen trekken als 'veiligheidspartners'. Hierbij wijst hij op het eigen gedrag van enkele buurtpreventieleden dat hij niet ziet als een voorbeeld voor de buurt. Een van de leden veroorzaakt in de ogen van andere bewoners bijvoorbeeld soms zelf overlast, door zwerfkatten te voeren die voor stank in de omgeving zorgen. Een buurman heeft al een keer een emmer met chloor over haar schutting gegooid om duidelijk te maken dat ze schoon zou moeten maken. De politie heeft ook te maken gehad met discutabele personen die interesse toonden in buurtpreventie, zoals een broer van een

bekende van de politie. In diens woning bleken meer ‘VIP-klantjes’ (Very Irritating Policing) over de vloer te komen. Dit zijn overtreders die voor High Impact Crimes te boek staan en waar de politie langsgaat om te laten weten dat ze hen in de gaten houdt. De wijkagent beoordeelt een deel van de deelnemers en bewoners daaromheen dus niet als voorbeeldfiguren en is daarom ook uiterst voorzichtig met het verstrekken van politie-informatie over personen in de buurt:

‘Ik ga informatie over criminaliteit zeker niet delen met bepaalde types in deze buurt, want dan staat het morgen in de krant. Ik zeg tegen die actieve burgers bijvoorbeeld niet of iemand wel of niet een dealer is. Bepaalde bewoners in de buurt kunnen een vertrouwenspositie met de politie niet dragen. In deze buurt gaat al gauw een wijzend vingertje naar een “dader”. Dat is een groot gevaar. Het is al een paar keer gebleken dat er in de praktijk helemaal niets aan de hand was.’

Buurtpreventie moet volgens medewerkers van de wijkpolitie niet gezien worden als het verlengstuk van de politie. Het gaat om ‘horen, zien en melden’. Ten aanzien van het buurtpreventieteam in deze buurt, moet de wijkagent naar eigen zeggen soms deelnemers aanspreken op ‘de wijze waarop over de allochtone medemens wordt gesproken’. En de wijkagent heeft ook het gevoel dat deze mensen zich soms meer autoritair gaan opstellen naar medebewoners als hij met ze meeloopt. Hij geeft als voorbeeld dat actieve bewoners jongeren in deze buurt strenger aan begonnen te spreken op onder meer afval op straat en het rijden met scooters op de stoep. Hij voelde zich als wijkagent daarbij soms voor het blok gezet, omdat ze hem voor zijn gevoel soms dwongen om direct bekeuringen uit te schrijven. Hij geeft aan dat zij hem beter achteraf informatie over verdachte personen en vervelende gedragingen zouden kunnen geven om die vervolgens beter in de gaten te kunnen houden. Voor hem zijn deze ervaringen een belangrijke reden om in principe niet meer met hen mee te lopen tijdens hun rondes.

Behoeftte aan een meer responsieve wijkagent

Bewoners die actief zijn in buurtpreventie en aanverwante overlegorganen – ‘partneroverleggen’ en ‘wijktafels’ – zijn niet alleen ontevreden over hun wijkagent. Hij weet in hun optiek bijvoorbeeld wel overlast en criminaliteit daadkrachtig aan te pakken: ‘De wijkagent heeft zelf aangegeven dat hij liever boe-

ven vangt dan met bewoners praat. En dat doet hij goed. Hij pakt dingen echt aan.'

Dit wordt ook door andere professionals buiten de politie beaamd. En op zijn Twitter-account meldt hij geregeld aanhoudingen en drugsvangsten maar geen berichten over de actieve burgerverbanden. Over het persoonlijk contact met de wijkagent zijn deze actieve bewoners minder gecharmeerd:

'Maar we weten eigenlijk niet goed wat we aan hem hebben. We zien zijn collega af en toe vaker dan onze eigen wijkagent. We hebben eigenlijk twee typen wijkagenten nodig in onze buurt: één die boeven vangt en één die met bewoners praat.'

Daarnaast reageert hij voor hun gevoel niet altijd op meldingen van het team en dit motiveert niet om door te gaan. Er is volgens hen bijvoorbeeld niets gedaan met een melding over foutparkeren voor de deur van een van de deelnemers. De opbouwwerker corrigeert hen tijdens een overleg van de 'vitale coalitie' door aan te geven dat een 0900-melding niet bij de wijkagent terechtkomt. Enkele deelnemers aan buurtpreventie maken zich echter ook boos over het feit dat de wijkagent niet bij hen langs is gekomen naar aanleiding van een voor hen bedreigende situatie met een medebewoner. De opbouwwerker vertelt bezig te zijn om de wijkagent meer bij de overleggen aanwezig te krijgen.

Wisselwerking formele en informele sociale controle

Politieel-civiele samenwerking met horten en stoten

Coördinatoren van het buurtpreventieteam zoeken geregeld contact met de wijkagent, bijvoorbeeld wanneer ze in hun buurt vreemde of verdachte situaties waarnemen. Ze melden bijvoorbeeld in de regel over medebewoners die al wat langere tijd niet meer in de buurt zijn gezien. Ook kentekens van verdachte auto's worden doorgespeeld. De wijkagent geeft aan dat er sinds de oprichting van het buurtpreventieteam minder inbraken zijn geweest. Hij laat in het midden in hoeverre buurtpreventie daar een bepalende rol in heeft gespeeld. Uit zijn opmerkingen blijkt dat ze als politie ook intensiever bezig zijn geweest om inbrekers te pakken met onder meer een 'lokwoning'. De meerwaarde van het buurtpreventieteam ziet hij vooral in de zichtbaarheid van het extra toezicht: 'Extra uniformen hebben een positief effect op kwaadwillende personen.'

De wijkagent is van mening dat het over het algemeen goed is dat buurtbewoners elkaar op kunnen trommelen als er signalen zijn dat er vreemde dingen in de buurt plaatsvinden. In sommige gevallen trekt de wijkpolitie samen met het buurtpreventieteam op. In het kader van een landelijke actiedag tegen inbraken participeert de wijkagent bijvoorbeeld in een ‘voetjesactie’ van het preventieteam. Dit houdt in dat ze samen door brandgangen en achterpaden lopen om niet afgesloten poorten te ontdekken om een flyer (een papieren voetje) met inbraakpreventietips achter te laten.

Fragment

De wijkagent heeft formeel de leiding. Hij vertelt aan het begin van de actie nog even kort wat de bedoeling is en vooral wat bewoners niet moeten doen. Er mag aan poorten gevoeld worden of ze op slot zijn, maar de tuinen (privéterrein) betreden mag niet. Hij heeft een stapel flyers bij zich die hij uitdeelt om onderweg te verspreiden. Hij loopt zelf met een van de groepjes mee. De wijkagent is vrij informeel richting de deelnemers. Zo maakt hij een grapje over het lage aantal weggelegde ‘voetjes’ tegen de coördinator. Voor de rest lijkt hij zich meer op de achtergrond te houden. Zo laat hij ook de coördinator zijn gang gaan, als deze zich beklaagt over bewoners die wederom hun poorten open hadden staan en volgens hem een waarschuwing zouden moeten krijgen. Hij geeft na afloop aan dat deze actie vooral een keuze van de bewoners is geweest.

Ondanks het voordeel van meer toezicht in de buurt, verwacht de wijkagent eigenlijk niet veel van buurtpreventie in deze buurt. Naast zijn eerdere bedenkingen over hun capaciteiten, wijst hij op hun gebrek aan bevoegdheden om daadwerkelijk op te kunnen treden tegen overlast en criminaliteit: ‘Preventisten zijn ook maar gewoon burgers. Eigenlijk kunnen ze alleen maar melden. Het enige wat je ze kunt vragen is of ze wat vaker langs bepaalde plekken kunnen lopen.’

Ook op het vlak van informatiegestuurd werken valt de opbrengst van samenwerking met burgers volgens de wijkpolitie soms tegen. De wijkagent vindt het ‘vaak stil’ vanuit het buurtpreventieteam.

Hij heeft via de coördinator van het gemeentelijk opgetuigde buurtpreventieproject verzocht om een kort digitaal verslag van de rondes van de buurtpre-

ventieteam, zodat hij die na zou kunnen lezen en in een aparte map bewaren voor mogelijk later gebruik. Hij weet niet wat er met dit verzoek gedaan is en heeft daar dus blijkbaar ook niet hard achteraangezet. De wijkagent stelt ook dat bewoners zelden zichtbare criminaliteit en (drugs)overlast melden, terwijl hij meldingen nodig heeft om hier tegen op te kunnen treden. Dit frustriert hem gezien zijn ambitie om de veiligheid van de buurt te vergroten. Meldingen van niet strafrechtelijk gedefinieerd gedrag komen echter wel vaker voor:

App-fragment buurtpreventie

[bewoner 1: 17.49 uur]

‘Er loopt iemand te collecteren voor de dierenvoedselbank. Deze heeft geen collectenummer pas of vergunning. Hou even in de gaten of je iemand ziet collecteren en zo ja meldt het even bij mij. Alvast bedankt! Groetjes [naam]’

[bewoner 2: 20.31 uur]

‘Ik heb dit bericht doorgestuurd in de wijk naar iemand die bij de voedselbank werkt als vrijwilliger. Misschien weet zij er meer van. Zij zorgt zelf ook voor de huisdieren voor diegene die bij “haar” voedselbank zitten.’

Het merendeel van de meldingen – dus ook vooral via de reguliere meldkanalen (112, 0900-8844) – gaat, naast de eerdergenoemde ‘verdachtmakingen’, geregeld over niet-politiële zaken, zoals foto’s van omgewaaide bomen na een storm en achtergelaten spullen in brandgangen. De wijkagent begrijpt dat buurtpreventie soms ook saai kan zijn als er niets gebeurt, maar is kritisch op bewoners die spanning en sensatie lijken te zoeken en zelf meldwaardige situaties gaan zoeken:

‘Iedereen gaat anders om met een bepaalde status binnen buurtpreventie, terwijl ze allemaal een instructie hebben gehad. Ik heb het idee dat bewoners af en toe politieagentje willen spelen en soms ook op zoek zijn naar actie.’

De wijkagent geeft tevens aan dat bepaalde deelnemers aan actieve burgerverbanden onvoorzichtig zijn in hun communicatie en – zoals we al eerder zagen – de neiging hebben om snel ‘daders’ aan te wijzen zonder dat ze hiervoor concreet bewijs hebben. Zo wijzen ze medebewoners geregeld aan als drugsdealers of inbrekers: ‘Daar kun je dus niets mee en vormt ook ballast.’ Dit zijn overigens

geen meldingen via de app-groep, aangezien de wijkagent daar niet aan deelneemt, maar meldingen die hij via de e-mail of op straat van actieve burgers krijgt. Hij neemt dergelijke meldingen niet op in de officiële politieregistraties, want dat is volgens hem enkel maar ‘vervuiling van het systeem’. De wijkagent noemt het voorbeeld van een lid van het buurtpreventieteam dat een buurman beschuldigde van het gooien van eieren tegen haar auto, terwijl het achteraf schoolkinderen bleken te zijn geweest.

Moeizame relatie tussen politie en actieve burgers

De politie moet deelnemers dus vaak bij de les houden. De wijkagent ziet dat echter niet altijd als zijn taak. Buurtpreventie is volgens hem vooral ‘het feestje van de gemeente’. Zo spreekt hij in beginsel buurtpreventieleden niet zelf aan op hun handelen, maar laat dat de opbouwwerker doen die hier als regisseur van het hele buurtpreventieproject communiceert met de coördinatoren van alle teams. Dit bijsturen van actieve burgers is volgens hem bovendien niet zo makkelijk aangezien deze mensen zich niet zomaar laten aanspreken en snel gepikeerd kunnen zijn. Actieve bewoners kunnen in zijn optiek tevens veeleisend zijn. Zo verzoeken ze hem regelmatig om extra controle- en handhavingsacties in hun buurt en kunnen ze het niet altijd verkroppen als daar niet direct gehoor aan wordt gegeven. Het is volgens hem nog steeds de politie en gemeente die hierover beslissen, ook al zetten deze burgers zich voor hun buurt in. Andersom laat de wijkagent zich ook niet graag aanspreken door burgers. Hij geeft bijvoorbeeld aan dat een van de buurtpreventieleden hem een keer heeft aangesproken op zijn, in haar ogen, te warme contacten met kinderen en jongeren in de buurt. Zij zou liever zien dat hij kordaat optrad tegen de overlastgevende jeugd en vindt dat hij op deze manier zijn autoriteit verliest. De wijkagent is echter niet gediend van dergelijke corrigerende opmerkingen van (actieve) burgers: ‘Hoe ik de jeugd in de buurt benader, maak ik natuurlijk zelf wel uit.’

Deze wrevel van de wijkagent valt soms ook te begrijpen. Tijdens overlegstructuren over de wijk – de deliberatieve vormen van actief burgerschap – blijken de deelnemers van het buurtpreventieteam de wijkagent geregeld te beschuldigen van onbetrouwbaar handelen. Zo is er een incident, waarbij enkele buurtpreventieleden na afloop van een loopronde gesproken hebben over een medebewoner die illegaal een hond zou hebben. De twee coördinatoren zijn hier door familie van de beschuldigde persoon op aangesproken. Binnen het team spreken enkele leden vermoedens uit dat de wijkagent mogelijk over hen

gepraat zou hebben, terwijl die op het moment van het gesprek op straat al was vertrokken. Maar ook aan de kant van de politie gaat wel eens wat mis. Tijdens een controle van een man, die volgens enkele buurtpreventieleden een vuurwapen zou hebben, blijkt dat collega's van de wijkagent verteld hebben uit welke hoek de melding is gekomen. Het waarborgen van een goede verstandhouding tussen de politie en actieve burgers wordt in deze casus dus bemoeilijkt door soms ontactische, foutieve en vooral afwezige communicatie tussen de beide partijen.

Sociale effecten van politieel-civiele samenwerking

Het is interessant om vast te stellen dat de professionals die in deze gemeente aan de wieg hebben gestaan van het actief burgerschap inzake veiligheid opvallend positief zijn over de samenwerking tussen burgers en de politie. Zij willen dit actief burgerschap naar buiten toe vooral goed 'verkopen'. De veiligheidsambtenaar kent als de formele 'eigenaar' van buurtpreventie bijvoorbeeld maar weinig voorbeelden van misstanden bij de buurtpreventieteams in haar gemeente. Ze hebben in het begin afscheid genomen van enkele buurtpreventieleden die hun boekje te buiten zijn gegaan. Er zijn daarnaast wel eens spanningen tussen leden van de teams en andere bewoners, maar die voorvallen worden gecategoriseerd als spaarzame incidenten. In haar optiek gaat het, buiten een aantal minder handige preventieteams, gemiddeld genomen vrij goed met de samenwerking tussen burgers, de politie en de gemeente. Ook de wijkagentexpert heeft deze indruk. Feit is wel dat zij iets verder van de praktijk af staan dan de politiemedewerkers en de niet-politiële professionals in de specifieke wijken.

Wankele basis voor succesvol samenwerken

Volgens de wijkagentexpert moet er al sprake zijn van een bepaalde mate van sociale cohesie en sociaal kapitaal alvorens met buurtpreventie te kunnen starten, bijvoorbeeld dat er in de buurt al gezamenlijke activiteiten worden georganiseerd. Tevens noemt hij voorwaarden als eigen woningbezit en een gemiddeld wat hoger opleidingsniveau die burgerverbanden sterker maken. Daarnaast is timing van de start van een buurtpreventieteam volgens hem belangrijk. Zo spreekt hij over 'het zoeken naar bondgenoten in vredetijd'. Hij geeft als voorbeeld een poging in een buurt waar dit geprobeerd is op het

moment dat er juist onrust was over de komst van een verslaafdenhostel. Hij spreekt van een ‘ongelukkige timing’. Het is in zijn optiek echter wel zo dat een bepaalde mate van collectief ervaren problematiek draagvlak kan geven voor een buurtpreventieteam: ‘In die zin gun ik iedere buurt z’n inbraken.’ En ten slotte spreekt hij over het belang van ‘goudhaantjes’ of ‘early adopters’ die een team kunnen trekken. Aan bijna al deze voorwaarden is in Locatie NV2 nauwelijks voldaan. De wijkpolitie is daarom ook niet erg blij dat er toch een buurtpreventieteam is opgestart door met name het lokale opbouwwerk, dat dit actief burgerschap vooral ziet als een middel om sociale cohesie in de buurt te creëren en bewoners te activeren. Hieruit blijkt ook het belang van voldoende eigenaarschap van buurtpreventie bij de politie. Deze wankelende basis onder het buurtpreventieteam – zowel wat betreft de publiek-private relaties als het draagvlak binnen de buurt – laat zich ook geregeld voelen. Hoewel het in de optiek van de wijkagent voor de buurtpreventieleden veilig is om door de buurt te lopen en actief te zijn als preventieteam, roept hun aanwezigheid toch geregeld negatieve sociale reacties op.

Fragment

Verschillende kinderen en jongeren reageren bijvoorbeeld lacherig en/of uitdagend als we door de buurt lopen. Een jongen van een jaar of twaalf op een mountainbike daagt bijvoorbeeld de coördinator uit als die hem maant door te fietsen: ‘Sla me dan, dan ga jij lekker de gevangenis in.’ Twee puberjongens op een fiets schreeuwen ook luid: ‘How-wow, buurtpreventie!’ En twee meisjes van een jaar of veertien laten zich niet zomaar door de coördinator aanspreken op hun aanwezigheid in een brandgang. ‘Waarom mogen we hier niet in het gangetje staan? Ik woon hier.’ De coördinator begint over de veiligheid maar geeft het vervolgens snel op.

Het zijn echter niet alleen kinderen en jongeren in de buurt die soms negatief reageren op het team van actieve bewoners, ook volwassen medebewoners laten zich op verschillende momenten kritisch en soms zelfs op agressieve wijze horen. Volgens de wijkagent speelt het volkse karakter van de buurt hierbij een rol: ‘Die mensen staan anders in het leven. Het is een soort volksbuurt. Jan en alleman zit met warm weer buiten op straat. En die maken elkaar voor alles wat mooi en lelijk is uit.’

De hechte relaties tussen bepaalde bewoners binnen en buiten het buurtpreventieteam spelen tevens een rol. Buurtroddels en andere gevoelige informatie gaat snel over de tamtam in de buurt, zoals al bleek uit het voorbeeld over de vermeende illegale hondenbezitter wiens familie verhaal is komen halen bij de coördinatoren van het team. En ook het voorval met een vuurwapengevaarlijke medebewoner laat zien hoe actieve en niet-actieve bewoners soms met elkaar verweven zijn. Het buurtpreventielid dat melding heeft gedaan over een bewoner die een vuurwapen zou hebben, schijnt volgens informatie van de wijkagent eerder vriendschappelijk contact met de desbetreffende man gehad te hebben ('zij kwam voorheen bij die man op de koffie'). De man zou in een persoonlijk gesprek verteld hebben dat hij met een vuurwapen bij iemand anders aan de deur had gestaan. Collega's van de wijkagent zijn bij de man in de wijk aan de deur geweest, maar hebben geen wapen aangetroffen. De melder maar ook twee andere buurtpreventieleden zijn door de beschuldigde man bezocht en aangesproken op het bezoek van de politie. Zij voelen zich bedreigd. Dit soort situaties leidt overigens niet alleen tot spanningen met andere niet-actieve bewoners. Ook onderling zorgen dit soort voorvallen voor spanningen tussen actieve bewoners. Zo beschuldigen ze ook elkaar van informatie door-spelen aan derden.

App-fragment buurtpreventie

[bewoner 1: 9.42 uur]

'Goedemorgen iedereen. Gisterenmiddag zijn [...] en ik aan het lopen in de wijk. Komt er een boze mevrouw op ons af. Met de vraag waarom haar zoon wordt genoemd tijdens een vergadering of bespreking van buurtpreventie. Mijn eerste reactie was "nee hoor waarom zou hij besproken moeten worden?" Toen zei de mevrouw dat ik gezegd heb dat ik bang ben voor haar zoon. Waarop ik gelijk wist over welk gesprek de mevrouw het had. Vrijdagavond na de [...] actie hebben een aantal preventisten nog nagepraat over van alles en nog wat. Daar waren geen burgers/wijkbewoners bij. Hoe kan deze mevrouw [...] mij vertellen wat er die avond besproken is????'

[bewoner 2: 9.45 uur]

'Ben er niet eens geweest. Dus weet niet waar je het over hebt.'

[bewoner 1: 9.45 uur]

'Het probleem hebben we opgelost met de blanco punten die de mevrouw en haar zoon niet wisten te vertellen. Ik heb nooit gezegd dat ik

bang ben voor haar zoon. Ik heb gezegd dat ik me rug niet naar hem toe keer als hij kwaad zou willen. Dat weten ze nu ook.'

[bewoner 3: 9.46 uur]

'Ik weet ook niet wat er is besproken. Zou dus ook niet weten hoe zij het weten.'

[bewoner 4: 10.26 uur]

'Dat is een valse beschuldiging en kan je aangifte van doen.'

[bewoner 1: 10.28 uur]

'Nee, want alles is goed opgelost nu.'

Actieve burgers vormen ook niet altijd een blok naar buiten toe. Tijdens een intern overleg weigert een preventielid bijvoorbeeld te vertellen van wie ze uit de buurt dreigende taal aan het adres van de coördinator heeft gehoord, ook als de opbouwwerker aangeeft dat een bedreiging van één lid een bedreiging van het hele team is.

Er is gedurende het veldwerk geen sprake van etnische profilering, ook al bestaat het preventieteam bijna louter uit autochtone burgers op een hoogopgeleide Syrische vluchteling na. Dit lijkt mede te komen door een niet defensieve uitstraling en weinig confronterende houding van dit team. Tevens leggen sommige buurtpreventieleden zich hier in de praktijk meer toe op buurtbeheer – zoals straatverlichting, bestrating en voetbalveldjes – dan sec op veiligheid. Vooral in de overlegstructuren met actieve bewoners over de buurt komt die leefbaarheidsfocus naar voren.

De centrale rol van het opbouwwerk bij deze overleggen en buurtpreventie speelt ook mee in de verbreding van de focus van de actieve burgers in deze buurt, zeker wanneer de politie juist meer op afstand blijft. Vanuit de gemeente is er twijfel of ze die pragmatische inzet van buurtpreventie voor andere doeleinden willen blijven faciliteren. De wijkagent maakt zich hier echter niet druk over.

2.5 Overzicht kenmerken politieel-civiele samenwerking

Tabel 2.1. geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de onderzoekslocaties in combinatie met kenmerken en effecten van politieel-civiele samenwerking.

Tabel 2.1: Kenmerken van politieel-civiele samenwerking in de verschillende onderzoekslocaties

	Veilig		Niet-veilig	
	Locatie 1	Locatie 2	Locatie 3	Locatie 4
<i>Kenmerken wijk</i>				
Wijktype	Vinex	Dorpskern(en)	Stadswijk	Stadswijk
Stedelijkheid	Hoog	Laag	Hoog	Hoog
Veiligheid	Hoog	Hoog	Laag	Laag
Situering	Periferie	Periferie	Centraal	Centraal
Sociale samenstelling	Homogeen	Homogeen	Heterogeen	Heterogeen
Sociaaleconomische status	Hoog	Hoog	Laag	Laag
Sociale cohesie	Laag	Hoog	Laag	Laag
Sociale betrokkenheid	Hoog	Hoog	Laag	Laag
<i>Kenmerken actief burgerschap</i>				
Type actief burgerschap	Handelend + Deliberatief	Handelend + Deliberatief	Handelend + Deliberatief	Handelend + Deliberatief
Organisatiegraad actieve burgers	Hoog	Hoog	Laag	Laag
<i>Kenmerken politieel-civiele samenwerking</i>				
Politiële ondersteuning	Sterk	Sterk	Zwak	Zwak
Samenwerking met politie	Intensief	Intensief	Beperkt	Beperkt
<i>Effecten van politieel-civiele samenwerking</i>				
Effect op criminaliteit	Waarschijnlijk positief	Waarschijnlijk positief (m.n. inbraken)	Waarschijnlijk positief (m.n. inbraken)	Waarschijnlijk Positief (m.n. inbraken)
Negatieve sociale effecten	Beperkt (m.n. privacy)	Aanwezig (m.n. profilering)	Aanwezig (m.n. spanningen)	Aanwezig (m.n. spanningen)

Conclusies

In dit onderzoek stond een tweeledige onderzoeksvraag centraal: wat zijn de verschillen en overeenkomsten in de samenwerking en communicatie tussen politie en actieve burgers in veilige en niet-veilige wijken, en wat zou de politieke positionering moeten zijn ten opzichte van actief burgerschap in deze verschillende contexten? De empirische bevindingen laten diverse verschillen en overeenkomsten zien tussen de verschillende wijkcontexten. Die worden hier eerst op een rij gezet. Deze analyse vormt de opmaat voor enkele aanbevelingen voor de politieke positionering ten opzichte van actief burgerschap inzake veiligheid in de afsluitende paragraaf.

3.1 Verschillen tussen locaties

Kwalitatief verschil in veiligheidsproblematiek bepaalt de focus

Het verschil in criminaliteitsproblematiek tussen veilige en niet-veilige wijken is niet enkel een kwantitatief verschil, zoals is meegenomen in de criminaliteitscijfers voor beide typen wijken in dit onderzoek. Er is ook een duidelijk kwalitatief verschil. In de veilige wijken – die zeker niet criminaliteitsvrij zijn getuige vormen van weliswaar minder zichtbare maar soms toch serieuze criminaliteit (bijvoorbeeld een autodievenbende die een buitenwijk zoals Locatie V1 kiest als haar uitvalsbasis) – zijn vooral vermogensdelicten zoals woninginbraak de reden om een politieel-civiele samenwerking op poten te zetten. De activiteiten van actieve burgers zijn daar ook op gefocust, zoals het letten op verdachte personen en het signaleren van woningen die niet of minder goed beschermd zijn. In de niet-veilige wijken ligt de focus minder eenzijdig op woninginbraken. Hier spelen ook drugscriminaliteit, geweldsdelicten en bedreigingen een rol, hoewel die zaken niet altijd gemeld worden aan de politie, onder meer uit angst voor represailles. Maar er is ook vooral veel aandacht voor vormen van fysieke en sociale wanorde, zoals van jongeren, wildparkeerders en lakse hondenbezitters. De grotere sociale problematiek en de informele sociale controle tussen

bewoners spelen hierin een voorname rol. Waar in de veilige wijken vormen van jeugdoverlast bij de politie minder urgentie hebben, kan die overlast in niet-veilige wijken moeilijker genegeerd worden. Mensen wonen daar dichters op elkaar en de publieke ruimtes zijn kleiner, waardoor ze sneller overlast ervaren. Ook zijn bewoners hier vaak meer thuis (relatief grote werkloosheid), waardoor er meer op elkaar gelet wordt en overlast eerder een probleem wordt.

Bestuurlijk eigenaarschap van actief burgerschap verschilt

Het ‘eigenaarschap’ van actief burgerschap inzake veiligheid – dat wil zeggen: het antwoord op de vraag waar het actief burgerschap bestuurlijk onder valt – verschilt. In de veilige wijken lijkt vooral de politie de actieve burgers aan te sturen en acteert de gemeente meer op de achtergrond. Dit is vooral het geval in de grootstedelijke Locatie V1 en in wat mindere mate in de dorpse Locatie V2, waar de lokale overheid dit actief burgerschap probeert te temperen. In de twee niet-veilige wijken is de rol van de gemeente juist groter. Zij initieert daar de buurtpreventie en het buurtoverleg rondom veiligheid en faciliteert nadrukkelijk het actief burgerschap: in Locatie NV1 door een gebiedsambtenaar en in Locatie NV2 via een opbouwwerker. Het grotere eigenaarschap van de gemeente in de niet-veilige locaties heeft te maken met een beperktere zelfredzaamheid van bewoners en een groter aantal aandachtsgebieden, onder meer armoede en welzijnsproblematiek.

We kunnen in ieder geval stellen dat de gemeente een belangrijke partij is in actief burgerschap. En dat de politie steeds haar positie daarin moet bepalen, zowel met betrekking tot de eigen inzet als wat betreft de afstemming van taken en verantwoordelijkheden. Dit is een belangrijk punt, want het is op basis van de vier onderzoekslocaties duidelijk dat politie en gemeente lang niet altijd op één lijn zitten als het gaat om de begeleiding en facilitering van burgers.

Sociaal en politiek kapitaal van actieve burgers zeer bepalend

Een bepalend verschil is het grote contrast in sociaal en politiek kapitaal van actieve burgers tussen beide typen wijken. Sociaal kapitaal omvat de hulpbronnen (tijd, geld, informatie, sociale contacten) die iemand weet te destilleren uit zijn of haar sociale netwerken (Portes, 1995). Politiek kapitaal definiëren we hier als de mate waarin bewoners bovenlokale hulpbronnen weten in te zetten voor de oplossing van lokale problemen, en de mate waarin zij politiek en

bestuur in dit verband doelmatig weten in te schakelen (vgl. Bursik & Grasmick, 1993). In de veilige wijken is dit sociaal en politiek kapitaal gemiddeld genomen groter. Dit is onder meer het gevolg van een hoger opleidingsniveau van actieve burgers, en dan met name van de ‘trekkers’, mensen die beroepsmatig ervaring hebben met organiseren en leidinggeven. In deze wijken geldt ‘veiligheid’ bovendien vaker als een *public issue*, waarmee het fungeert als een politiek wapen voor actieve burgers om politieondersteuning te mobiliseren. Dit terwijl deze wijken juist objectief vrij veilig zijn. In Locatie V2 zijn burgers die deelnemen aan buurtpreventie bijvoorbeeld ook zelf politiek actief in de gemeente, waardoor budgetten voor dit soort projecten gemakkelijker geborgd kunnen worden. En in Locatie V1 zagen we dat men hierdoor sneller voor extra faciliteiten kon zorgen, zoals portofoons voor patrouillerende vrijwilligers. In de niet-veilige wijken, waar dit sociaal en politiek kapitaal gemiddeld kleiner is, zien we dat veiligheidsmeldingen vaker het karakter hebben van privéproblemen en dat de lijntjes naar de lokale politiek ook minder sterk en direct zijn. Hierdoor wordt de weg naar de beleidsmakers minder (snel) gevonden. En dat terwijl de nood er vaak juist hoger is, gezien het feit dat er in die wijken meer overlast en criminaliteit is en dat de actieve burgers in die politieel-civiele samenwerkingsverbanden grotere persoonlijke risico’s lopen.

Kortom, wanneer we de vier casussen naast elkaar leggen, blijkt er duidelijk sprake te zijn van een ongelijke uitwerking van actief burgerschap inzake veiligheidskwesties. Competente leiders van vrijwilligersverbanden wonen over het algemeen minder in niet-veilige wijken, en de communicatie en samenwerking tussen politie en actieve burgers verlopen in die wijken meestal veel minder soepel en effectief dan in de veilige wijken. Hierdoor ontstaat de paradoxale situatie dat de buurten die in deze studie te maken hebben met beperkte criminaliteit, enorm goed georganiseerd zijn wat betreft burgerinzet, terwijl wijken of buurten die een stuk onveiliger zijn die goede organisatie juist ontberen. Dit hangt zowel samen met de capaciteit van bewoners (meer sociaal, politiek en opleidingskapitaal van burgers in de veilige wijken) als met de manier waarop de politie zelf het actieve burgerschap organiseert en begeleidt (meer op afstand en rommeliger in de niet-veilige wijken) en het wordt beoordeeld door bewoners (minder legitimiteit in armere wijken). Hierdoor kan op termijn ontstaan wat in de sociologie een ‘Matthew-effect’ heet: veilige locaties die al een voorsprong hebben, krijgen een nog beter georganiseerd en uitgerust veiligheidsapparaat (een betere samenwerking tussen politie en burgers) terwijl niet-veilige locaties nog verder achterop raken.

Vooraf in de veilige wijken komt samenwerking beter van de grond

Over het algemeen is er vooral in de veilige wijken sprake van grote groepen mensen die aangesloten zijn bij buurtpreventie of anderszins betrokken zijn bij politieel-civiele samenwerking. Het zijn in dit onderzoek dus vooral de krachtiger stadswijken en hechtere dorpskernen die veel enthousiasme voor vormen van actief burgerschap rondom veiligheid oproepen (vgl. Lub, 2016). In de niet-veilige wijken is beduidend minder betrokkenheid van bewoners bij de buurt, laat staan bij het signaleren, melden en meepraten over veiligheid. We zien politieel-civiele samenwerking zich dus minder sterk ontwikkelen op die plekken waar die wellicht het hardst nodig is (vgl. Rukus e.a., 2017). Dit wil overigens niet zeggen dat politieel-civiele samenwerking in de veilige wijken een overbodige luxe is, zoals in dit onderzoek ook blijkt uit de soms hogere criminaliteitscijfers en grotere overlast dan in die wijken valt te verwachten, gegeven hun hogere sociaaleconomische status en sociale weerbaarheid.

De veilige wijken kenmerken zich bovendien door een strakkere organisatie van de burgerinzet. Dit uit zich onder meer in de organisatiestructuur van de digitale communicatiekanalen – zoals aparte groepen voor coördinatoren die in tegenstelling tot de reguliere app-groepen direct in contact staan met de politie – maar ook in de begeleiding en begrenzing hiervan door de politie. De urgentie om dat te doen lijkt daar hoger om, gezien het grote aantal deelnemers, de samenwerking met deze burgers werkbaar te houden. In de niet-veilige wijken ontbreekt het nogal eens aan een goed georganiseerd en gemonitord beheer van dit actief burgerschap. In de niet-veilige wijken is het aantal betrokken burgers geringer en is de kleine groep mensen die meldt vaak al bekend bij de politie, waardoor er meer een *laissez-faire* beleid ontstaat ten aanzien van die politieel-civiele samenwerking. Gezien de gemiddeld lage meldingsbereidheid is men al blij met elke burger die wil participeren. Hierdoor bouwen de politie en gemeente ook minder restricties in om het enthousiasme van bewoners zo min mogelijk te beperken. Ook de actieve burgers zelf maken zich niet sterk voor een efficiëntere organisatie en communicatie, wat ook samenhangt met de kenmerken van de bewoners. Actieve bewoners in de niet-veilige wijken zijn geen vergaderdijgers, hebben gemiddeld een geringer opleidingsniveau en hebben – anders dan in de veilige wijken – weinig tot geen ervaring met organisatieprocessen. Tot slot lijkt de lossere organisatie en begeleiding van actief burgerschap in de niet-veilige wijken een gevolg van ‘botsende werelden’. Wijkpolitie en actieve bewo-

ners in de niet-veilige wijken zitten lang niet altijd op dezelfde golflengte, mede door verschillen in referentiekaders, opleidingsniveau en de in het algemeen kritische afstand die bewoners tot de politie hebben. Waardoor ook bij de wijk-agenten zelf soms de neiging ontstaat om afstand te houden.

In niet-veilige wijken vervult burgerinzet bredere functie

Burgerinzet bij veiligheid heeft in de niet-veilige wijken een bredere functie dan enkel het signaleren en melden van criminaliteit en overlast of het meepraten over leefbaarheidsbeheer. Door de lagere sociaaleconomische status van deze locaties is het mobiliseren van actief burgerschap daar tevens onderdeel van het vergroten van de sociale cohesie en sociale weerbaarheid. In Locatie NV1 blijkt dit bijvoorbeeld uit de activering van bewoners zonder baan die op deze manier een tegenprestatie leveren voor hun uitkering. In Locatie NV2 zien we dit terug in de centrale rol van het opbouwwerk in de begeleiding en ondersteuning van actief burgerschap. Niet zozeer de bijdrage van buurtpreventie aan veiligheid maar vooral het actief worden voor de eigen buurt wordt hier gezien als een belangrijke reden om actief burgerschap te faciliteren. Actieve bewoners zijn in deze wijken tevens geïnteresseerd in leefbaarheidsvraagstukken, zoals groenonderhoud en verkeersveiligheid. In de veilige wijken spelen dat soort bijkomende doelen minder een rol aangezien het daar overwegend economisch en sociaal krachtiger burgers betreft die vooral meedoen om hun eigen bezittingen te beschermen en het veiligheidsgevoel van de buurt te vergroten.

3.2 Overeenkomsten tussen locaties

‘Baat het niet, dan schaadt het niet’: burgerinzet onvoldoende gespecificeerd in veiligheidsbeleid

Actief burgerschap wordt overal gestimuleerd – vooral door lokale overheden en in iets mindere mate door de politie. Maar het blijkt op meerdere plekken ook een worsteling hoe het een goede plaats te geven binnen het bestaande beleid. Zo is er geregeld een gebrek aan visie op de betrokkenheid van burgers in het lokale veiligheidsbeleid. Het blijkt onder het mom van ‘burgerparticipatie’ dan vooral een politiek opportunistische keuze om burgers op deze manier meer te betrekken bij hun leefomgeving. Gemeenten zien het in de eerste plaats als een positief burgerinitiatief. Maar hoe dit actief burgerschap zich zal ver-

houden tot andere maatschappelijke belangen zoals het lokale leefklimaat, de onderlinge sociale samenhang en democratische controle is vaak onvoldoende helder. Ondanks pogingen om extreme ideeën of ingrijpen van burgers in de hand te houden, valt enige naïviteit bij gemeenten over de burgerinzet bij veiligheid waar te nemen (zie ook Lub, 2016, p. 102). Zulke burgerinzet kan niet zomaar worden gelijkgesteld aan andere (onschuldiger) vormen van georganiseerd vrijwilligerswerk of buurtactivisme. De positie en bevoegdheden van de lokale overheid inzake veiligheid veronderstellen een hoger niveau van organisatie en aansturing van actieve burgers dan de praktijk laat zien. Nu ontbreekt veelal een voldoende uitgewerkte visie doordat men met buurtpreventie en overlegvormen van actief burgerschap rondom veiligheid vooral is begonnen vanuit de gedachte ‘baat het niet, dan schaadt het niet’, in een maatschappelijke context van beleidsmatige popularisering van de participatiesamenleving.

Concurrerende sociale controle: actieve burgers pakken steeds meer ruimte

Actieve burgers laten zien dat ze vaak behoefte hebben om steeds meer voor hun buurt en veiligheid te doen dan aanvankelijk is afgesproken, ook als de samenwerking onderling en met de politie (nog) niet optimaal verloopt. Dit enthousiasme bij met name de ‘trekkers’ van buurtpreventieteams en de overlegstructuren over veiligheid uit zich onder meer in de wens om veiligheidsvoorlichting te geven op scholen, intenties om ook rond evenementen toezicht te houden en voorbeelden waarin burgers zelf op onderzoek uitgaan dan wel op verdachte situaties afgaan. Dit wordt weliswaar ontraden en gecorrigeerd door professionals, maar lang niet al deze voorvallen worden gemeld, waardoor ze dus onder de radar blijven van de wijkpolitie. Het onderzoek laat daarbij zien dat sociale spanningen tussen actieve en niet-actieve burgers op de loer liggen, vooral als er geen breed draagvlak is voor buurtpreventieactiviteiten en Buurt Bestuurt-achtige platforms. Met name wanneer niet voor iedereen duidelijk is wat die actieve burgers precies mogen en wat er met hun meldingen gebeurt, is er een risico op negatieve effecten op het sociaal leefklimaat in de buurt.

Hoewel de mate varieert per locatie, is er in alle wijken sprake van een min of meer glijdende schaal van ontoelaatbare gedragingen die actieve burgers rapporteren als veiligheidsproblemen. Het blijft vaak niet bij de in het recht als strafbaar gestelde gedragingen. Vormen van onbetamelijk en onfatsoenlijk gedrag sijpelen onder andere de app-groepen van preventieteams binnen. Wijk-

agenten en betrokken niet-politiële professionals waarschuwen hier doorgaans voor en/of proberen hierop in te grijpen. Dit onderzoek leert dat dit soort correcties meestal geen duurzaam effect heeft en dat burgers zich al doende toch weer vaak op dergelijke gedragingen richten. Dit omdat ze er echt last van hebben, hun focus gaandeweg meer verbreed raakt of omdat ze bij gebrek aan genoeg zichtbare criminaliteit en overlast naar alternatieve onveiligheidsindicaties zoeken ('doelverschuiving': vrijwilligers die hun eigen noodzakelijkheid creëren).

Door de extra ruimte die actieve bewoners voor zichzelf claimen, wordt de informele sociale controle van burgers in plaats van complementair, feitelijk steeds concurrerender ten opzichte van de formele sociale controle – gericht op criminaliteit – door de politie. De 'fragmentatie' van de politiefunctie naar (semi)publieke partners is op zichzelf niet per se een negatieve ontwikkeling. Maar het is tegelijkertijd naïef te stellen – zoals sommige auteurs doen – dat een dergelijke uitbreiding van de sociale controle louter positief uitwerkt omdat het extra toezicht oplevert en daarmee een bijdrage levert aan meer orde en handhaving in de samenleving (zie bijvoorbeeld Hoogenboom, 2017, p. 197). De politie is als instituut wettelijk bevoegd voor taken rond opsporing, toezicht en handhaving. Zij wordt geacht de publieke zaak te dienen en valt onder de democratische controle van de overheid. Burgers hebben dergelijke bevoegdheden niet en handelen regelmatig ook uit eigen belang. Dit kan tot onrechtmatigheden leiden in de publieke ruimte, alsook tot risico's voor andere burgers, zoals dit onderzoek op sommige punten ook illustreert.

Politie doorgaans bewust van risico's burgerinzet, maar gemakzucht ligt op de loer

In een van de vier locaties (V2) is de politie weinig alert op onterechte criminalisering door actieve burgers. Waar in de drie andere locaties bijvoorbeeld gewaarschuwd wordt voor etnisch profileren, is het adagium van de wijkagent in deze veilige dorpscontext om alles te melden, ook – en juist – als het gaat om 'onderbuikgevoelens' over buitenlanders. De homogene bevolkingssamenstelling vermindert de lokale gevoeligheid voor etnisch profileren bij de politie. Anders dan in de andere locaties positioneert de wijkagent zich meer als hoeder van de lokale gemeenschap dan als professionele buitenstaander die meerdere groepen moet bedienen dan enkel de actieve 'locals'. Ook in de speelruimte en de aansturing van de wijkagent is er een verschil met andere locaties. Het

samenspel tussen sterk operationele wijkagenten en strategisch opererende wijkagentexperts, is in deze locatie (nog) niet echt uitgekristalliseerd. Een nieuw aangestelde wijkagentexpert heeft daar te maken met een ervaren wijkagent met een sterke positie in de lokale gemeenschap. Ook in Locatie NV2 – een niet-veilige buurt met een volkskarakter – zagen we dat een oudere wijkagent autonoom te werk gaat en zich niet zomaar laat sturen; daar overigens niet wat onterechte criminalisering betreft maar wat betreft zijn verplichtingen in het samenwerken met actieve burgers.

Hoe de politie omgaat of zou moeten omgaan met actieve burgers in veiligheid hangt niet alleen af van het type omgeving, maar ook van de fase waarin het actieve burgerschap zich bevindt. De casussen verduidelijken dat vooral bij het begin van actief burgerschap in veiligheid er een groter risico op cowboygedrag en eigenrichting is. Als een en ander langer loopt – en dit ongewenste gedrag veelal succesvol is ingedamd –, is juist het gevaar dat bepaalde risico's van burgerinzet (bijvoorbeeld sociale druk op niet-actieve burgers, etnische profilering) niet meer als zodanig worden herkend door ondersteunende professionals. Agenten en gemeenteambtenaren zijn dan nog wel gespitst op het voorkomen van hele manifeste risico's, bijvoorbeeld burgers die zelf ingrijpen of prematuur handelen op basis van politie-informatie, maar worden wat gemakzuchtig als het gaat over de subtielere risico's, zoals het ontstaan van een controlecultuur in de wijk, onderling wantrouwen of het uitzonderen van bevolkingsgroepen zoals Nederlanders met een migratieachtergrond, buitenlandse seizoenarbeiders of jongeren.

Agenten zijn vooral doeners

Aan de kant van politieagenten leeft evenwel vooral de wens om handelend bezig te zijn. Het zijn vooral doeners. Ze hebben daardoor een voorkeur voor samenwerking met buurtpreventieteams, veel minder voor deliberatieve vormen van actief burgerschap rondom veiligheid. Dit valt af te lezen aan de frequente afwezigheid van wijkagenten bij veiligheidsoverleggen met burgers en hun 'voorkeur' voor urgente meldingen over overlast en criminaliteit in plaats van voor meldingen die meer een langetermijnstrategie vereisen, zoals problemen in gezinnen of sluimerende conflicten tussen bewoners. Dit is opvallend gezien het feit dat wijkagenten, in tegenstelling tot collega's van de directe hulpverlening (DHV), op dit vlak niettemin een belangrijke taak hebben.

Het belang van 'best persons' en de persoonlijke invloed van wijkagenten

Net als in eerder wijkonderzoek blijkt ook in dit onderzoek naar politieel-civiele samenwerking weer het belang van 'best persons' (vgl. Van den Brink e.a., 2012). Het zijn de probleemoplossers die in staat zijn anderen aan zich te binden, buiten de lijntjes kunnen kleuren en creatief om kunnen gaan met ambtelijke belemmeringen of voorschriften. De 'best persons' kunnen zowel actieve burgers zijn die het verschil kunnen maken in samenwerkingsverbanden met de politie maar ook de wijkagenten en wijkagentexperts. Actieve burgers waaronder in alle locaties vooral wijkagenten die van wanten weten en handelend optreden bij veiligheidsmeldingen. Op de stereotiepe 'theedrinker' zitten ze minder te wachten, als niet eerst echt werk gemaakt wordt van de aanpak van overlast en criminaliteit. Wellicht heeft dit ook te maken met hun eigen drive om iets aan de veiligheid in hun buurt te doen in plaats van er maar over te 'blijven praten'. Dit soort wijkagenten wordt door actieve burgers vaak afgezet tegen voorgangers die niet zo actief, responsief of communicatief waren.

We kunnen in dat verband concluderen dat de houding en competenties van de lokale politie, in wisselwerking met de houding en competenties van de actieve bewoners (en op de achtergrond de gemeente), sterk bepalend zijn voor de wijze waarop actief burgerschap in veiligheid kan worden georganiseerd en begeleid. Vooral in de veilige locaties zijn de persoonlijke houding en werkwijze van de dienstdoende wijkagent sterk bepalend voor hoe burgers hun actieve inzet vormgeven. Zoals een voetbalelftal speelt naar de persoonlijkheid van zijn trainer of een schoolklas zich gedraagt naar het gezag van de docent, zo handelen ook buurtpreventieteams en andere actieve bewonersverbanden veelal naar de geest van de lokale wijkpolitie. Is de wijkagent een bedachtzaam persoon, die veel waarde hecht aan de inachtneming van de juiste procedures en onderbuikgevoelens van bewoners weet te temperen, dan zal hij ook een actief bewonerskader aantrekken en vormgeven dat eveneens waarde hecht aan zorgvuldigheid en nuance bij meldingen over criminaliteit. Heeft hij echter geen probleem met het luisteren naar zijn eigen onderbuikgevoelens, en stimuleert hij het 'gezonde wantrouwen' onder actieve bewoners, dan zal hij ook eerder actieve bewoners aantrekken en vormgeven die allerlei situaties of personen als potentieel verdacht of bedreigend classificeren.

3.3 Aanbevelingen voor de politie

Met de wijk-specifieke en de algemene conclusies in het achterhoofd, formuleren we de volgende aanbevelingen voor de politie in de samenwerking met burgers:

Toon meer eigenaarschap ten aanzien van actief burgerschap

De politie kan meer eigenaarschap tonen ten aanzien van samenwerkingsverbanden met burgers inzake veiligheid om de werkbaarheid, effectiviteit en beheersbaarheid ervan te vergroten. We zien dat afgezien van enkele enthousiaste *community policers* wijkagenten dit actief burgerschap vooral als een ‘feestje van de gemeente’ beschouwen. Die houding beperkt de mogelijkheden om de betrokkenheid van actieve burgers doelmatiger te maken en risico’s te beperken. Burgerverbanden als buurtpreventieteams hebben duidelijk invloed en macht, dus dan moet ook de vraag zijn hoe die macht moet worden gecontroleerd. Dat wil niet zeggen dat actief burgerschap inzake veiligheid meteen moet worden ingekapseld in landelijke wetgeving of dat er verdere institutionalisering nodig is (vgl. Eysink-Smeets e.a., 2013). Politieel-civiele samenwerking oogt soms willekeurig en is sterk afhankelijk van personen, maar gedijt tegelijkertijd bij een zekere flexibiliteit en open invulling. Maar het betekent wel dat in zowel niet-veilige als veilige wijken de politie het zich niet kan permitteren te verslappen en zich op afstand van actieve burgerverbanden te positioneren.

In het onderzoek komt naar voren dat de politie, vooral in wijken waar het moeilijker is om samen te werken met bewoners, veelal reactief optreedt, terwijl juist daar het voorkomen van veiligheidsrisico’s voor deelnemers het meest van belang is. De sociale afstand tot deze actieve bewoners – onder meer door hun uitstraling, communicatie en handelen – maakt wijkagenten terughoudend of demotiveert hen om voldoende te investeren in deze partnerrelaties. Het is zaak om wijkagenten in dergelijke locaties soms meer te ondersteunen, zowel vanuit de eigen organisatie als met hulp van professionals buiten de politie. Dit vanwege het extra werk dat samenwerking met burgers met zich meebrengt, de grotere druk op de wijkpolitie door het hogere criminaliteitsniveau én de risico’s van actief burgerschap. Maar ook in de veilige wijken is het risicovol om veel ruimte aan burgerinitiatieven te laten. Actieve burgers laten daar zien dat ze soms bijna professioneler zijn opgetuigd dan de politie zelf, onder meer met

eigen databases, uitvoerige veiligheidsrapportages en opsporingstechnieken. Dit rekt de grenzen op van wat de burger inzake veiligheid vermag, en zou op den duur de legitimiteit van de politie kunnen ondermijnen. Lokale politie-eenheden en basisteams zouden dus zelf ook een sterkere visie moeten ontwikkelen op politieel-civiele samenwerking in hun specifieke locatie. Wat is eigenlijk het doel van de inzet van die vrijwilligers: Minder criminaliteit? Een beter veiligheidsgevoel? Meer waardering van de burger? Waarom wordt dit doel nagestreefd? En hoe is het te bereiken zonder averechtse effecten?

Richt je in niet-veilige wijken eerder op 'er zijn' dan op politieel-civiele samenwerking

Veiligheidsinzet door burgers is zich enorm aan het ontwikkelen, zowel in de veilige als de niet-veilige gebieden. Die ontwikkeling is te zien in de breedte: in aantallen actieve burgers en volgers op buurtapps, maar ook in de diepte: in toenemende professionaliteit van zelforganisatie en de invloed van burgeroverlegstructuren. Die ontwikkeling heeft consequenties voor de politie. Het roept de vraag op in hoeverre de groei van burgerinzet overall hanteerbaar en wenselijk is. Nagedacht moet worden waar actief burgerschap rondom veiligheid ondersteund zou moeten worden en waar het wellicht wat minder kan. Het is in dit verband verleidelijk de eerder besproken achterstand van niet-veilige wijken als uitgangspunt te nemen, en politieel-civiele samenwerking aldaar uit te breiden en beter te organiseren. Maar misschien moet wel worden vastgesteld dat de omstandigheden in niet-veilige wijken ongunstig zijn voor dergelijke samenwerking. Ook na decennia internationaal onderzoek en theoretisering over *community policing* in kwetsbare niet-veilige wijken blijven onderzoekers vaststellen dat de praktijk van buurtactivisme in deze contexten weerbarstig is en de communicatie met de politie er moeizaam verloopt (zie bijvoorbeeld Rukus e.a. 2017; Russell & Gascón, 2014).

Wellicht is het tijd te erkennen dat politieel-civiele samenwerking hier op grenzen stuit. De aanbeveling is dan ook dat de politie in deze gebieden weliswaar zichtbaar aanwezig is voor burgers maar zich verder vooral moet richten op haar kerntaken in plaats van op het stimuleren en faciliteren van actief burgerschap. Het simpelweg 'er zijn' als kern van het politiewerk ligt in deze gebieden meer voor de hand dan het volgen van de populaire contactmakende ideologie van *community policing* (vgl. Hoogenboom, 2011; Bittner, 1990). Concreet bedoelelen we hiermee een handelende politie die communicatie naar alle wijkbewo-

ners over haar aanpak van overlast en criminaliteit prioriteert (bijvoorbeeld via openbare bijeenkomsten), boven een exclusieve facilitering van kleine groepen actieve burgers.

Zorg voor een systematischer benutting van de rol van wijkagenten(experts)

Binnen de politie valt nog meer winst te behalen uit de relatief nieuwe functie van wijkagentexperts om de samenwerking en beheersing van actieve burgerverbanden rond veiligheid te verbeteren. De expertise en helicopterview van wijkagentexperts kunnen waardevol zijn in het beheersen van de risico's van burgerinzet bij veiligheid. De vraag is wat de politie precies wil met die functie, aangezien die op elke plek weer anders wordt ingevuld (in relatie tot de reguliere wijkagenten). Dit geldt zowel voor hun gebiedsinzet (stedelijk of wijk-specifiek) als hun taken (inhoudelijk, faciliterend of sturend). De politie zou daarnaast meer werk kunnen maken van een goede match tussen wijkagenten(experts) en het type actieve burgers en type wijk. Deelnemers aan buurtpreventie en overleggen over buurt- en wijkveiligheid zijn vaak mondig en soms veeleisend. Dit vraagt om wijkagenten die de ervaring en vaardigheden hebben om hier goed mee om te gaan.

Gebruik deliberatieve burgerfora om aan een gedeeld referentiekader te werken

De meningen over criminaliteit en overlast kunnen zeer uiteenlopend zijn. Veiligheid is vaak een kwestie van interpretatie (vgl. De Leeuw, 2018; Zedner, 2009; Loader, 1999). Dit roept de vraag op in hoeverre er kaders nodig zijn om de definitie van veiligheidssituaties in buurten en wijken mee te kunnen bepalen. Buurt Bestuurt-achtige fora zijn een uitgelezen middel om die deliberatie gestructureerd en begeleid plaats te laten vinden. Onze bevindingen zijn echter dat in die fora er vaak nog geen echt debat plaatsvindt tussen politie en burgers om de normen in een buurt goed met elkaar te bepalen. Het gaat vaak enkel over het prioriteren van de makkelijk te behalen veiligheids- en leefbaarheidsdoelen. En vaak is de aandacht van de politie voor dergelijke fora wat lauw (agenten zijn liever op straat). De gevoeliger kwesties en interpretatieverschillen blijven daardoor liggen. Ons inziens biedt de afwezigheid van goed gevoerde discussies over lokale pijnpunten en taboes juist ruimte voor grensoverschrijdend gedrag van burgers, wat de voorbeelden van opsporing, correctie

van medebewoners en onterechte criminalisering in de verschillende casussen laten zien. Door aan gedeelde referentiekaders te werken kan bovendien worden voorkomen dat de informele sociale controle van actieve burgers al te concurrerend wordt ten opzichte van de formele sociale controle van de politie.

Optimaliseer het informatiebeheer van digitale communicatiekanalen met burgers

Tot slot is het gezien de groei van het aantal actieve burgers bij veiligheidszaken onontbeerlijk om het informatiebeheer en de terugkoppeling op digitale meldingen verder te optimaliseren. De politiefunctie verandert door snelle technologische ontwikkelingen zoals 'dataveillance', maar dit gebeurt in de maatschappij vaak nog sneller dan bij de politie (Hoogenboom, 2017). De groeiende stroom aan informatie uit meldingen van betrokken bewoners wordt weliswaar deels gefilterd uit algemene app-groepen naar aparte beheerdersapp-groepen, maar er is eigenlijk nog weinig systematiek in het uitlezen en afhandelen van meldingen. Ook wordt nog lang niet overal in de kwaliteit van meldingen geïnvesteerd met betere apps en wordt de privacy van persoonsgerichte informatie niet altijd actief gewaarborgd in het licht van de nieuwe Privacywet. Hoewel de politie probeert te voorkomen dat burgers niet-politiële meldingen doen, laat de onderzoekspraktijk zien dat dit eigenlijk niet goed valt te voorkomen.

Naast het corrigeren van onbruikbare meldingen voor de politie, is er echter ook een categorie meldingen die niet genegeerd mag worden. Dit betreft vooral meldingen over sociale en psychische problemen van bewoners. Vooral in niet-veilige wijken met een grotere sociaaleconomische problematiek en een breder palet aan overlegstructuren rond welzijnsinterventies – denk aan de sociale wijkteams – zou die informatiedeling actiever en systematischer plaats kunnen vinden. Nu is het vooral afhankelijk van 'best persons' binnen de politie en de gemeente of dergelijke 'bijvangst' terechtkomt bij andere professionals zoals sociale wijkteams, de GGZ of het welzijnswerk. Echter, ook voor de veilige wijken is het delen van dergelijke meldingen van burgers niet onbelangrijk, getuige de bevindingen op dit punt in dit onderzoek, zoals meldingen over kwetsbare jeugd en problemen in gezinnen. Niet-politiële meldingen vanuit buurtpreventie en Buurt Bestuurt-achtige platforms moeten dus beter gedeeld worden met overlegstructuren over aanpalende thematiek in wijken, zodat dat soort meldingen niet zomaar tussen wal en schip valt en burgers gemotiveerd blijven om dit soort signalen te melden.

Tabel 3.1 zet de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek nog eens op een rij.

Tabel 3.1: Conclusies en aanbevelingen politieel-civiele samenwerking in veilige en niet-veilige wijken

Verschillen tussen wijken	Overeenkomsten tussen wijken	Aanbevelingen voor de politie
Type veiligheidsproblematiek bepaalt de focus van het actief burgerschap rond veiligheid	Adagium 'Baat het niet, schaadt het niet' dominant: burgerinzet onvoldoende gespecificeerd in veiligheidsbeleid	<i>Toon meer eigenaarschap ten aanzien van actief burgerschap (niet verslappen of verstoppen)</i>
Bestuurlijk eigenaarschap actief burgerschap rond veiligheid uiteenlopend	Concurrerende sociale controle: burgers pakken steeds meer ruimte	<i>Richt je in niet-veilige wijken eerder op 'er zijn' dan op politieel-civiele samenwerking</i>
Sociaal en politiek kapitaal actieve burgers bepalend voor kwaliteit samenwerking (in veilige wijken relatief hoog, in niet-veilige wijken laag)	Politie bewust van risico's burgerinzet, maar gemakzucht ligt op de loer	<i>Zorg voor een systematischer benutting van de rol van wijkagenten(experts)</i>
In veilige wijken wordt meer massa gemaakt en is samenwerking strakker georganiseerd	Agenten zijn vooral doeners (en handelen vooral reactief)	<i>Gebruik deliberatieve burgerfora om aan een gedeeld referentiekader te werken</i>
In niet-veilige wijken vervult burgerinzet bredere functie naast veiligheid	Kwaliteit politieel-civiele samenwerking sterk afhankelijk van 'best persons'	<i>Optimaliseer het informatiebeheer van digitale communicatiekanalen met burgers</i>

Literatuur

- Akkermans, M. & Vollaard, B. (2015). *Effect van het WhatsApp-project in Tilburg op het aantal woninginbraken — een evaluatie*. Tilburg: Tilburg University.
- Beckett, K. & Herbert, S. (2010). *Banished: The New Social Control in Urban America*. New York: Oxford University Press.
- Bittner, E. (1990). *Aspects of Police Work*. Chicago: Northeastern University Press.
- Boutellier, H. & Marissing, E. van (2011). 'Veiligheidsarrangementen in IJburg. Over de praktijk van de besturing van veiligheid'. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 10 (1), 59-68.
- Brink, G. van den, Hulst, M. van, Graaf, L. de & Pennen, T. van der (2012). *Best persons en hun betekenis voor de Nederlandse achterstandswijk*. Den Haag: Boom Lemma.
- Bruinsma, G. J. N. & Bernasco, W. (2004). *De stad en sociale onveiligheid. Een state-of-the-Art van wetenschappelijke kennis in Nederland*. Leiden: NSCR.
- Bursik, R.J. & Grasmick, H. (1993). *Neighborhoods and Crime: The Dimensions of Effective Community Control*. New York: Lexington Books.
- Caem, B. van (2008). *Verborgen kracht. Burgerparticipatie op het vlak van veiligheid*. Amsterdam: Vrije Universiteit, (proefschrift).
- Carr, P.J. (2005). *Clean Streets: Controlling Crime, Maintaining Order, and Building Community Activism*. New York & Londen: New York University Press.
- Connell, N., Miggins, K. & McLoin, J. (2008). 'Can a community policing initiative reduce serious crime? A local evaluation'. *Police Quarterly*, 11, 127-150.
- CBS/WODC/Raad voor de rechtspraak (2015). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2014*. Den Haag: Boomcriminologie.
- Eijk, G. van (2013). 'Veiliger door de buurtwacht? Over de veiligheidsbeleving van burgerparticipanten en het belang ervan voor lokaal veiligheidsbeleid'. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 12 (3), 20-33.
- Ewijk, H. van, Scheijmans, I., Vliet, K. van & Waal, V. de (2008). *Samenspel in de buurt. Burgers, sociale professionals en beleidsmakers aan zet*. Amsterdam: SWP.

- Eysink-Smeets, M., Moors, H., Jans, M. & Schram, K. (2013). *De bijzondere belofte van Buurt Bestuurt*. Landelijke Expertisegroep Veiligheidspercepties i.s.m. IVA/Lokaal Centraal.
- Fledderus, J. (2015). 'Bereikt coproductie kwetsbare burgers? Een analyse van belemmeringen voor kwetsbare burgers in drie fasen'. *Bestuurskunde*, 24 (4), 60-69.
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control: crime and social order in contemporary society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hoogenboom, A.B. (2011). "'Er zijn": bouwstenen van een politietheorie'. In: P. Deelman, *De opdracht van de politie*. Den Haag: SMVP.
- Hoogenboom, A.B. (2017). *Politie en liefde in tijden van onveiligheid. Functie, cultuur en waarden van de nationale politie*. Den Haag: Boomcriminologie.
- Jong, J. de (2018). *Statistische trends: Het mysterie van de verdwenen criminaliteit*. Den Haag: CBS.
- Kang, J. (2015). 'Participation in the community social control, the neighbourhood watch groups: Individual- and neighbourhood-related factors'. *Crime & Delinquency*, 61, 188-212.
- Kirk, D. S. & Matsuda, M. (2011). 'Legal cynicism, collective efficacy, and the ecology of arrest'. *Criminology*, 49(2), 443-472.
- Kusenbach, M. (2003). 'Street Phenomenology. The Go-Along as Ethnographic Research Tool'. *Ethnography*, 4 (3), 455-485.
- Land, M. van der, Stokkom, B. van & Boutellier, H. (2014). *Burgers in veiligheid. Een inventarisatie van burgerparticipatie op het domein van de sociale veiligheid*. Amsterdam: VU Amsterdam.
- Laycock, G. & Tilley, N. (1995). *Policing and Neighbourhood Watch: Strategic Issues*. London: Home Office Police Department.
- Leeuw, T. de (2018). *Verscheidenheid in Veiligheid. Een vergelijkend onderzoek naar perspectieven op veiligheid en lokaal veiligheidsbeleid in Rotterdam en Antwerpen*. Den Haag: Boom Criminologie.
- Loader, I. (1999). 'Consumer culture and the commodification of policing and security'. *Sociology*, 33 (2), 373-392.
- Loopmans, M. (2006). 'From Residents to Neighbours. The Making of Active

- Citizens in Antwerp, Belgium'. In: J.W. Duyvendak, T. Knijn & M. Kremer (red.), *Policy, People, and the New Professional. De-professionalisation and Re-professionalisation in Care and Welfare*. Amsterdam: AUP, 109-121.
- Lub, V. (2013). *Schoon, heel en werkzaam? Een wetenschappelijke beoordeling van sociale interventies op het terrein van buurtleefbaarheid*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Lub, V. (2016). *De burger op wacht. Het fenomeen 'buurtpreventie' onderzocht*. Rotterdam: Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.
- Lub, V., Arum, S. van & Sprinkhuizen, A. (2009). 'Voor het verval. Belemmeringen en voorwaarden voor vroegsignalering en bewonersparticipatie in wijkveiligheid'. *Journal of Social Intervention. Theory and Practice*, 18 (4), 62-82.
- Lub, V. & Leeuw, T. de (2015). *Veiligheidsbeleving in Rotterdam. Een onderzoek naar percepties, ervaringen en waardering van beleid*. Rotterdam: Bureau voor sociale argumentatie.
- Mills, C.W. (1959). *The Sociological Imagination*. Oxford: Oxford University Press.
- Moerman, E. (2016). *Inburgeren in de opsporing*. Proefschrift Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus School of Law, sectie strafrecht.
- Portes, A. (1995). 'Economic Sociology and the Sociology of Immigration: a Conceptual Overview'. In: A. Portes (red.), *The Economic Sociology of Immigration*. New York: Russel Sage.
- Prior, D. (2005). 'Civil Renewal and Community Safety: Virtuous Policy Spiral or Dynamic of Exclusion?' *Social Policy and Society*, 4(4), 357-367.
- Ren, L., Cao, L., Lovrich, N. & Gaffney, N. (2005). 'Linking confidence in the police with the performance of the police: Community policing can make a difference'. *Journal of Criminal Justice*, 33, 55-66.
- Rukus, J., Warner, M.E. & Zhang, X. (2017). 'Community Policing: Least Effective Where Need is Greatest'. *Crime & Delinquency*, 1-17.
- Russell, A. & Gascón, L. (2014). 'Defining "policeability": Cooperation, control, and resistance in South Los Angeles community-police meetings'. *Social Problems*, 61, 237-258.
- Sampson, R. J. & Bartusch, D. J. (1998). 'Legal cynicism and (subcultural?) tolerance of deviance: The neighborhood context of racial differences'. *Law and society review*, 777-804.
- Schuilenburg, M. (2009). 'De securisering van de samenleving. Over de relatie tussen veiligheidszorg, bestuur en quasistrafrecht'. *Krisis. Tijdschrift voor actuele filosofie*, 3, 6-22.

- Schuilenburg, M. (2016). 'Positieve veiligheid en positieve vrijheid. Meninge van wijkbewoners in Rotterdam-Zuid over Buurt Bestuurt'. *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit*, 6(3), 53-70.
- Skogan, W. G. (1990). *Disorder and Decline: Crime and the Spiral of Decay in American Cities*. New York: the Free Press.
- Skogan, W. G. (2006). *Police and Community in Chicago. A tale of Three Cities*. New York: Oxford University Press.
- Uitermark, J. & Duyvendak, J.W. (2005). 'De bestuurbare buurt. Uitdagingen voor onderzoek en beleid op het gebied van sociale menging'. *Migrantenstudies*, 21(2), 87-101.
- Zedner, L. (2009). *Security*. Londen: Routledge.
- Zoomer, O. (2002). *De gebiedsgebonden politiezorg als uitdaging*. Den Haag: Ministerie van BZK.

Over de auteurs

Vasco Lub is socioloog en heeft een eigen onderzoeks- en adviespraktijk: het Bureau voor Sociale Argumentatie. Hij is daarnaast verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam waar hij een gastvrijheidsaanstelling heeft bij de afdeling Bestuurskunde & Sociologie. Hij promoveerde op een proefschrift over beleidsanalyse en publiceert zowel nationaal als internationaal over achterstandswijken, sociaal beleid, wijkveiligheid, burgerparticipatie en onderzoeksmethodologie. Een persoonlijke interesse vormt het werken aan voor het publieke domein geschikte vormen van beleidsondersteunend onderzoek. Naast onderzoek profileert hij zich in het maatschappelijke debat via lezingen en opiniestukken, en is hij lid van diverse advies- en begeleidingscommissies. Van zijn hand verschenen eerder de publicaties *Neighbourhood Watch in a Digital Age* (2017), *De burger op wacht* (2016), *The Plausibility of Policy* (2014), *Kwalitatief evalueren in het sociaal domein* (2014) en *Schoon, heel en werkzaam?* (2013).

Tom de Leeuw is opgeleid als criminoloog aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en heeft wetenschappelijke publicaties geschreven op het gebied van voetbalgeweld. Na zeven jaar aan de Erasmus Universiteit gewerkt te hebben als wetenschappelijk docent en onderzoeker, is hij in september 2014 gestart met een eigen onderzoeksbureau. Hij werkt sindsdien in opdracht van lokale overheden en organisaties die zich bekommeren om maatschappelijke vraagstukken over veiligheid en beleid. In 2015 publiceerde hij het onderzoeksrapport *Veiligheidsbeleving in Rotterdam* (met Vasco Lub) en in 2016 het onderzoeksrapport *Grijs Wonen in Rotterdam* (met Anne van Summeren en Erik Snel). Begin 2018 promoveerde hij op een internationaal vergelijkend onderzoek naar diversiteit in perspectieven op veiligheid en lokaal veiligheidsbeleid in Rotterdam en Antwerpen.

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter prof. em. dr. H.G. van de Bunt
Hoogleraar Criminologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden mr. drs. C. Bangma
Landelijk programma Vernieuwend Werken
Politie, Eenheid Midden-Nederland

mr. W.M. de Jongste
Projectbegeleider Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Justitie en Veiligheid

dr. P.P.H.M. Klerks
Raadadviseur
Parket-Generaal, Openbaar Ministerie

prof. em. dr. P. van Reenen
Van Reenen-Russel Consultancy b.v.
Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
Universiteit Utrecht

drs. M.H.M. van Tankeren
Operational auditor/onderzoeker, Politie, Eenheid Den Haag

Secretariaat Programmabureau Politie & Wetenschap
Politieonderwijsraad
Mauritskade 37
2514 HE Den Haag

Postbus 25842
2502 HV Den Haag
www.politeenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiewetenschap

1. **Kerntaken van de politie. Een inventarisatie van heersende opvattingen**
C.D. van der Vijver, A.J. Meershoek & D.F. Slobbe, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2001
2. **Bevoegdheden overd(r)acht. Een onderzoek naar delegatie en mandaat van beheersbevoegdheden in de politiepraktijk**
H.B. Winter & N. Struiksma, Pro Facto B.V., Universiteit Groningen, 2002
3. **Sturing van politie en politiewerk. Een verkennend onderzoek tegen de achtergrond van een veranderende sturingscontext en sturingsstijl**
J. Terpstra, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2002
4. **Woninginbrekers en zware jongens. Daders vanuit het voormalig Joegoslavië aan het woord**
M. van San, E. Snel & R. Boers, Risbo, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2002
5. **Zeg me wie je vrienden zijn. Allochtone jongeren en criminaliteit**
F.M.H.M. Driessen, B.G.M. Völker, H.M. Op den Kamp, A.M.C. Roest & R.J.M. Molenaar, Bureau Driessen, Utrecht, 2002
6. **Op deugdelijke grondslag. Een explorerende studie naar private forensische accountancy**
J. van Wijk, W. Huisman, T. Feuth & H.G. van de Bunt, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2002
7. **Voorbij de dogmatiek. Publiek-private samenwerking in de veiligheidszorg**
A.B. Hoogenboom & E.R. Muller, COT, Den Haag, 2003
8. **Hennepteelt in Nederland. Het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding**
F. Bovenkerk, W.I.M. Hogewind, D. Korf & N. Milani, Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht, 2003
9. **Politiekennis in ontwikkeling. Een onderzoek naar het verzamelen en veredelen van informatie voor het Politie Kennis Net**
I. Bakker & C.D. van der Vijver, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2003
- 10a. **Politie en geweld. Een verkenning van politiereacties op geweldsincidenten in vier Nederlandse regiokorpsen**
C.J.E. In 't Velt, W.Ph. Stol, P.P.H.M. Klerks, H.K.B. Fobler, R.J. van Treeck & M. de Vries, NPA-Politie Onderwijs- en Kenniscentrum, LSOP, Apeldoorn, 2003
- 10b. **Geweldige informatie? Onderzoek naar de informatiehuishouding van geweldsmeldingen bij de politie**
R. van Overbeeke, O. Nauta, A. Beerepoot, S. Flight & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam, 2003

11. **Blauwe Bazen. Het leiderschap van korpschefs**
R.A. Boin, P. 't Hart & E.J. van der Torre, Departement Bestuurskunde, Universiteit Leiden/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2003
12. **Over de grens. Een verkenning van projecten voor probleemjeugd in Duitsland, Engeland en Zweden**
I. van Leiden, G. Verhagen & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2003
13. **Integriteit in het dagelijkse politiewerk. Meningen en ervaringen van politiemensen**
J. Naeyé, L.W.J.C. Huberts, C. van Zweden, V. Busato & B. Berger, Centrum voor Politiewetenschappen, VU Amsterdam, 2004
14. **Politiestraatwerk in Nederland. Noodhulp en gebiedswerk: inhoud, samenhang, verandering en sturing**
W. Ph. Stol, A.Ph. van Wijk, G. Vogel, B. Foederer & L. van Heel, Nederlandse Politieacademie, Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2004
15. **De kern van de taak. Kerncompetenties van de politie als criterium voor de afbakening van kerntaken in de praktijk**
A. Mein, A. Schutte & A. van Sluis, ES&E, Den Haag, 2004
16. **Professionele dienstverlening en georganiseerde criminaliteit. Hedendaagse integriteitsdilemma's van advocaten en notarissen**
F. Lankhorst & J.M. Nelen, Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Sectie Criminologie, Amsterdam, 2004
17. **Paradoxaal Politiebestel. Burgemeesters, Openbaar Ministerie en Politiechefs over de sturing van de politie**
L.W.J.C. Huberts, S. Verberk, K. Lasthuizen & J.H.J. van den Heuvel, Vrije Universiteit Amsterdam/B&A Groep, 's-Gravenhage, 2004
18. **Illegale vuurwapens in Nederland: smokkel en handel**
A.C. Spapens & M.Y. Bruinsma, IVA, Tilburg, 2004
19. **Samenwerking en netwerken in de lokale veiligheidszorg**
J. Terpstra & R. Kouwenhoven, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2004
20. **Uit balans: politie en bestel in de knel. State-of-the-art: bundeling van kennis en inzicht**
H.G. van de Bunt, A.B. Hoogenboom, L.W.J.C. Huberts, E.R. Muller, J. Terpstra, C.D. van der Vijver & C. Wiebrens, 2004
Redactie: G.C.K. Vlek, C. Bangma, C. Loef & E.R. Muller
21. **Politie en media. Feiten, fictie en imagopolitiek**
H. Beunders & E.R. Muller, Erasmus Universiteit Rotterdam/COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Leiden, 2005 (2e druk 2009)

22. **Integriteit van de politie. State-of-the-art: wat we weten op basis van Nederlands onderzoek**
L.W.J.C. Huberts & J. Naeyé, Centrum voor Politie- en Veiligheidswetenschappen/Vrije Universiteit, Amsterdam, 2005
23. **De sociale organisatie van mensensmokkel**
R. Staring, G. Engbersen, H. Moerland, N. de Lange, D. Verburg, E. Vermeulen & A. Weltevrede; m.m.v. E. Heyl, N. Hoek, L. Jacobs, M. Kanis & W. van Vliet, Erasmus Universiteit Rotterdam: Criminologie – Sociologie – Risbo, 2005
24. **In elkaars verlengde? Publieke en private speurders in Nederland en België**
U. Rosenthal, L. Schaap J.C. van Riessen, P. Ponsaers & A.H.S. Verhage, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Universiteit Gent, 2005
25. **De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie. De politieke discussie, het juridische kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking**
C.J.C.F. Fijnaut, A.C. Spapens & D. van Daele, Universiteit van Tilburg, Vakgroep Strafrechtwetenschappen, 2005
26. **Niet zonder slag of stoot. De geweldsbevoegdheid en doorzettingskracht van de Nederlandse politie**
J. Naeyé, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam, 2005
27. **Preventief fouilleren. Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten**
E.J. van der Torre & H.B. Ferwerda, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005
28. **Zedenmisdrijven in Nederland. Aangiften- en verdachtenanalyses op basis van HKS-gegevens**
A.Ph. van Wijk, S.R.F. Mali, R.A.R. Bullens, L. Prins & P.P.H.M. Klerks, Politieacademie Onderzoeksgroep, Apeldoorn, Vrije Universiteit Amsterdam. KLPD, 2005
29. **Groepszedenmisdrijven onder minderjarigen. Een analyse van een Rotterdamse casus**
I. van Leiden & J. Jakobs, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005
30. **Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie**
O. Adang, N. Kop, H.B. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom, Onderzoeksgroep Politieacademie, Apeldoorn/Advies en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006
31. **De strategische analyse van harddrugsscenes. Hoofddlijnen voor politie en beleid**
E.J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2006
- 32a. **Cijfers en stakeholders. Prestatiesturing en de gevolgen voor de maatschappelijke en politiek-bestuurlijke relaties van de politie**
A. van Sluis, L. Cachet, L. de Jong, C. Nieuwenhuyzen & A. Ringeling, Centre for Local Democracy, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2006
- 32b. **Operationele betrokkenheid. Prestatiesturing en bedrijfsvoering Nederlandse politie**
A.B. Hoogenboom, Nivra-Nyenrode, Breukelen, 2006

- 32c. **Op prestaties gericht. Over de gevolgen van prestatiesturing en prestatieconvenanten voor sturing en uitvoering van het politiewerk**
M.P.C.M. Jochoms, F. van der Laan, W. Landman, P.S. Nijmeijer & A. Sey, Politieacademie, Apeldoorn/Twynstra Gudde, Amersfoort/Universiteit van Amsterdam, 2006
33. **Het nieuwe bedrijfsmatig denken bij de politie. Analyse van een culturele formatie in ontwikkeling**
J. Terpstra & W. Trommel, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente 2006
34. **De legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning**
Bundel onder redactie van C.D. van der Vijver & G.C.K. Vlek, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente/Politie & Wetenschap, 2006
35. **Naar beginselen van behoorlijke politiezorg**
M.J. Dubelaar, E.R. Muller & C.P.M. Cleiren, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden, 2006
- 36a. **Asielmigratie en criminaliteit**
J. de Boom, G. Engbersen & A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2006
- 36b. **Criminaliteitspatronen en criminele carrières van asielzoekers**
M. Althoff & W.J.M. de Haan, m.m.v. S. Miedema, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen, 2006
- 36c. **'Ik probeer alleen maar mijn leven te leven'. Uitgeprocedeerde asielzoekers en criminaliteit**
A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam; Amsterdamse School voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek/Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2006
37. **Positie en expertise van de allochtone politiemedewerker**
J. Broekhuizen, J. Raven & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, Utrecht, 2007
38. **Lokale politiechefs. Het middenkader van de basispolitiezorg**
E. J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2007
39. **Niet verschenen**
40. **Conflict op straat: strijden of mijden? Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in interactie met de politie**
N. Kop, Martin Euwema, m.m.v. H.B. Ferwerda, E. Giebels, W. Olde Nordkamp & P. de Paauw, Politieacademie, Apeldoorn, Universiteit Utrecht, 2007
41. **Opsporing onder druk**
C. Liedenbaum & M. Kruijsen, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008

42. **Symbolen van orde en wanorde. Broken windows policing en de bestrijding van overlast en buurtverval**
B. van Stokkom, Centrum voor Ethiek, Radboud Universiteit Nijmegen, 2008
43. **Verkeershandhaving: prestaties leveren, problemen aanpakken**
G. Meershoek & M. Krommendijk, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008
44. **De frontlinie van opsporing en handhaving. Stelselmatige bedreigingen door burgers als contrastrategie**
M.J.G. Jacobs, M.Y. Bruinsma & J.W.M.J. van Poppel, IVA Tilburg, 2008
- 45a. **'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel A: Politiegeweld in de basispolitiezorg**
R. Bleijendaal, J. Naeyé, P. Chattellon & G. Drenth, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45b. **'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel B: Sturing en toetsing van de politieke geweldsbevoegdheid**
G. Drenth, J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45c. **Agressie en geweld tegen politiemensen. Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten**
J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45d. **Belediging en bedreiging van politiemensen**
J. Naeyé, m.m.v. M. Bakker & C. Grijsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2009
- 45e. **Uitgangspunten voor politieoptreden in agressie- en geweldssituaties**
J. Naeyé, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
46. **Wijkagenten en hun dagelijks werk. Een onderzoek naar de uitvoering van gebiedsgebonden politiewerk**
J. Terpstra, 2008
47. **Bijzonder zijn ze allemaal! Vergelijkend onderzoek naar reguliere en bijzondere opsporing**
W. Faber, A.A.A. van Nunen & C. la Roi, Faber Organisatievernieuwing, Oss, 2009
48. **Gouden bergen. Een verkennend onderzoek naar Nigeriaanse 419-fraude: achtergronden, daderkenmerken en aanpak**
Y.M.M. Schoenmakers, E. de Vries Robbé & A.Ph. van Wijk, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2009
49. **Het betwiste politiebestel. Een vergelijkend onderzoek naar de ontwikkeling van het politiebestel in Nederland, België, Denemarken, Duitsland, Engeland & Wales**
A. Cachet, A. van Sluis, Th. Jochoms, A. Sey & A. Ringeling, Erasmus Universiteit Rotterdam/Politieacademie, Apeldoorn/Korps landelijke politiediensten, Driebergen, 2009
50. **Leven met bedreiging. Achtergronden bij aangiften van bedreiging van burgers**
B. Bieleman, W.J.M. de Haan, J.A. Nijboer & N. Tromp, Intraval & Rijksuniversiteit Groningen, 2010

- 51a. Het publieke belang bij private preventie. Een economische analyse van inbraakpreventiebeleid**
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2009
- 51b. Het effect van langdurige opsluiting van veelplegers op de maatschappelijke veiligheid**
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2010
- 52. Lokale politiek over politie**
T.B.W.M. van der Torre-Eilert, H. Bergsma & M.J. van Duin, met medewerking van R. Eilert, LokaleZaken, Rotterdam, 2010
- 53a. Trainen onder stress. Effecten op de schietvaardigheid van politieambtenaren**
R.R.D. Oudejans, A. Nieuwenhuys & G.P.T. Willemsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
- 53b. Schieten of niet schieten? Effecten van stress op schietbeslissingen van politieambtenaren**
A. Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2012
- 53c. Politievaardigheden onder stress. Het optimaliseren van aanhouding en zelfverdediging in de praktijk**
P.G. Renden, A. Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015
- 53d. Effectief omgaan met acute stress. Effecten van aanleg en trainingsservaring op de schietprestatie onder druk**
A. Landman, A. Nieuwenhuys & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015
- 54. Politie en publiek. Een onderzoek naar de communicatievormen tussen burgers en blauw**
H.J.G. Beunders, M.D. Abraham, A.G. van Dijk & A.J.E. van Hoek, DSP-groep, Amsterdam/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2011
- 55. Managing collective violence around public events: an international comparison**
O.M.J. Adang with cooperation from: S.E. Bierman, E.B. Brown, J. Dietermann, C. Putz, M. Schreiber, R. van der Wal, J. Zeitner, Police Science & Research Programme, Apeldoorn, 2011
- 56. Stads- en regioscan in de grootste Brabantse gemeenten. De achtergronden van onveilige GVI-scores**
B.M.W.A. Beke, E.J. van der Torre, M.J. van Duin, COT, Den Haag; LokaleZaken, Rotterdam & Beke Advies, Arnhem, 2011
- 57. De mythe ontrafeld? Wat we weten over een goed politieleiderschap**
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011
- 58. Proactief handhaven en gelijk behandelen**
J. Svensson, H. Sollie & S. Saharso, Vakgroep Maatschappelijke Risico's en Veiligheid, Institute of Governance Studies, Universiteit Twente, Enschede, 2011

- 59a. De sterkte van de arm: feiten en mythes**
J.H. Haagsma, T.M. Rumke, I. Smits, E. van der Veer & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
- 59b. Blauw, hier en daar. Onderzoek naar de sterkte van de politie in Nederland, België, Denemarken, Engeland & Wales en Nordrhein-Westfalen**
J.H. Haagsma, I. Smits, H. Waarsing & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
- 60. De nachtdienst 'verlicht'**
M.C.M. Gordijn, Rijksuniversiteit Groningen, 2012
- 61. Opsporing Verzocht. Een quasi-experimentele studie naar de bijdrage van het programma Opsporing Verzocht aan de oplossing van delicten**
J.G. van Erp, F. van Gastel & H.D. Webbink, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2012
- 62. Jeugdige zedendelinquenten en recidive. Een onderzoek bij jeugdige zedendelinquenten naar de voorspellende waarde van psychiatrische stoornissen en psychosociale problemen voor (zeden)recidive**
C. Boonmann, L.M.C. Nauta-Jansen, L.A. 't Hart-Kerkhoffs, Th.A.H. Doreleijers & R.R.J.M. Vermeiren, VUmc De Bascule, Duivendrecht, 2012
- 63. Hoe een angstaas een jkkebrok herkent**
J. Jolij, Rijksuniversiteit Groningen, 2012
- 64. Politie en sociale media. Van hype naar onderbouwde keuzen**
A. Meijer, S. Grimmelikhuijsen, D. Fictorie, M. Thaens, P. Siep, Universiteit Utrecht, Center for Public Innovation, Rotterdam, 2013
- 65. Wapengebruik. Van inzicht in modus operandi naar een effectieve aanpak**
M.S. de Vries, Universiteit Twente, Enschede, 2013
- 66. Politieverhalen. Een etnografie van een belangrijk aspect van politieculturen**
M.J. van Hulst, Tilburg University, Tilburg, 2013
- 67. Recherchebazen. Een empirisch onderzoek naar justitieel politieleiderschap**
E.J. van der Torre, M.J. van Duin & E. Bervoets, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
- 68. Driehoeken: overleg en verhoudingen. Van lokaal tot nationaal**
E.J. van der Torre & T.B.W.M. van der Torre-Eilert, m.m.v. E. Bervoets & D. Keijzer, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
- 69. Overvallen vanuit daderperspectief. Situationele aspecten van gewelddadige, niet-gewelddadige en afgeblazen overvallen**
W. Bernasco, M.R. Lindegaard & S. Jacques, NSCR, Amsterdam, 2013
- 70. Geweld tegen de politie. De rol van mentale processen van de politieambtenaar**
L. van Reemst, T. Fischer & B. Zwirs, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013

71. **Vertrouwen in de politie: trends en verklaringen**
L. van der Veer, A. van Sluis, S. Van de Walle & A. Ringeling, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013
72. **Mobiel banditisme. Oost- en Centraal-Europese rondtrekkende criminele groepen in Nederland**
D. Siegel, i.s.m. R. Koenraadt, D. Lyubenova, N. Sovre & A. Troscianczuk, Universiteit Utrecht, 2013
73. **De ontwikkeling van de criminaliteit van Rotterdamse autochtone en allochtone jongeren van 12 tot 18 jaar. De rol van achterstanden, ouders, normen en vrienden**
F.M.H.M. Driessen, F. Duursma & J. Broekhuizen, Bureau Driessen, Utrecht, 2014
74. **Speciaal blauw. Verschijningsvormen en overwegingen van specialisatie en despecialisatie binnen de Nederlandse politieorganisatie**
R.J. Morée, W. Landman & A.C. Bos, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2014
75. **Gevangene van het verleden. Crisissituaties na de terugkeer van zedendelinquenten in de samenleving**
M.H. Boone, H.G. van de Bunt & D. Spiegel, m.m.v. K. van de Ven, Erasmus Universiteit, Rotterdam, Universiteit Utrecht, 2014
76. **Brandstichters onder vuur. Een empirisch onderzoek naar zaken van brandstichting en hun daders**
L. Dalhuisen & F. Koenraadt, Universiteit Utrecht, 2014
77. **Van stadswacht naar nieuwe gemeentepolitie? Gemeentelijk toezicht en handhaving in de openbare ruimte**
T. Eikenaar & B. van Stokkom, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014
78. **Politiemensen over het strafrecht**
J. Kort, M.I. Fedorova & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014
79. **Kijken, luisteren, lezen. De invloed van beeld, geluid en schrift op het oordeel over verdachten-verhoren**
M. Malsch, R. Kranendonk, J. de Keijser, H. Elffers, M. Konter & M. de Boer, NSCR, Amsterdam, 2015
80. **De mentale gesteldheid van de familierechercheur. Een onderzoek naar werkgerelateerde stress en secundaire posttraumatische groei binnen een bijzondere groep politieambtenaren**
L.J.A. Bollen, M.C. Saan, M.J.J. Kunst, B.W.C. Zwirs & K.F. Kuijpers, Universiteit Leiden, 2015
81. **Na de vrijlating. Een exploratieve studie naar recidive en re-integratie van jihadistische ex-gedetineerden**
D.J. Weggemans & B.A. de Graaf, Universiteit Leiden, Universiteit Utrecht, 2015
82. **Dat heeft iemand anders gedaan! Een studie naar slachtofferschap en modus operandi van identiteitsfraude in Nederland**
L. Paulissen & J. van Wilsem, Universiteit Leiden, 2015

83. **Demonstratieve kampementen**
B. Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015
84. **Private ordebewaarders bij betogingen**
B. Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015
85. **Spelen met weerbaarheid. Belemmerende patronen en doorbrekende handelingsperspectieven bij het ontwikkelen van basisteams**
W. Landman, R. Kouwenhoven & M. Brussen, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2015
86. **‘Onnodige’ bureaucratie binnen het basispolitiewerk. Onderzoek naar de achtergronden van een hardnekkig verschijnsel**
J. Kort & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2015
87. **Politie en GHB-problematiek op het platteland**
T. Nabben & D.J. Korf, Universiteit van Amsterdam, 2016
88. **Basisteams in de Nationale Politie. Organisatie, taakuitvoering en gebiedsgebonden werk**
J. Terpstra, I. van Duijneveldt, T. Eikenaar, T. Havinga & B. van Stokkom, Radboud Universiteit Nijmegen, 2016
89. **Samen of apart. De invloed van overleg tussen agenten bij het opstellen van het proces-verbaal**
A. Vredevelde, L. Kesteloo & P.J. van Koppen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2016
90. **Overvallen in beeld. Gedrag van daders, slachtoffers en omstanders**
M.R. Lindegaard, W. Bernasco & T. de Vries, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2016
91. **Boeven vangen. Een onderzoek naar proactief politieoptreden**
W. Landman & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016
92. **VVC onder de aandacht. Een onderzoek naar ZSM en de gevolgen voor het politiewerk**
R. Salet & J. Terpstra, m.m.v. P. Frielink, Radboud Universiteit Nijmegen, 2017
93. **De mogelijke meerwaarde van bodycams voor politiewerk. Een internationaal literatuuronderzoek**
S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2017
94. **Criminele families in Noord-Brabant. Een verkenning van generatie-effecten in de georganiseerde misdaad**
H. Moors & T. Spapens, EMMA, Den Haag; Tilburg University, Tilburg, 2017
95. **Effectiviteit van het verdachtenverhoor. Een veldstudie naar de relatie tussen verhoortechnieken, de verklaring van verdachten en de aanwezigheid van de advocaat in zware zaken**
W.J. Verhoeven & E. Duinhof, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2017
96. **Van meerdere markten thuis? Overlap in markten van zware en georganiseerde misdaad en de consequenties voor de opsporing**
T. Spapens, m.m.v. M. Bruinsma, Tilburg University, Tilburg, 2017

97. **Horen, zien en zwijgen. Opsporing in dorpen en stadsbuurten met een gesloten leefgemeenschap**
E. Bervoets & M. Bruinsma, Bureau Bervoets, Amersfoort, 2017
98. **Geweld tegen hulpverleners in de psychiatrie. Aard, omvang en aangifte bij de politie**
J.M. Harte, I. van Houwelingen & M.E. van Leeuwen, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017
99. **Geëiste en opgelegde straffen bij de strafrechtelijke afhandeling van georganiseerde criminaliteit. Rapportage in het kader van de vijfde ronde van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit**
C.G. van Wingerde & H.G. van de Bunt, Erasmus School of Law, Rotterdam, 2017
100. **Doorgroei in de misdaad. De criminele carrières en achtergrondkenmerken van jonge daders van een zwaar delict**
V. van Koppen, V. van der Geest & E.R. Kleemans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017
101. **Profielen van Nederlandse outlawbikers en Nederlandse outlawbikerclubs**
A. Blokland, W. van der Leest & M. Soudijn (m.m.v. E. Kleinheerenbrink & I. van Die), Leiden Law School, Leiden, 2017
102. **Verdachten van terrorisme in beeld. Achtergrondkenmerken, 'triggers' en eerdere politiecontacten**
F. Thijs, E. Rodermond & F. Weerman, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2018
103. **Burgemeesters in cyberspace. Handhaving van de openbare orde door bestuurlijke maatregelen in een digitale wereld**
W. Bantema, S.M.A. Twickler, S.A.J. Munneke, M. Duchateau & W.Ph. Stol, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden; Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, 2018
104. **Een bittere pil. Het fenomeen en de aanpak van illegale medicijnenhandel**
I. van Leiden, A. Lenders & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2018
105. **Vastzitten zonder straf. Over inverzekeringstellingen en schadevergoedingen op basis van artikel 89 Sv**
P. Kruize & P. Gruter, Bureau Ateno, Amsterdam, 2018
106. **'Ik hou het hier wel uit, hoor'. Mentale weerbaarheid binnen de districtsrecherche**
H. Sollie, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2018
107. **Bestuurlijke bevoegdheden, politie en de lokale aanpak van onveiligheid**
R. Salet & H. Sackers, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2019

